

**TÜRKİYE TÜRKÇESİ DİL BİLGİSİ YAPISININ
ŞAN EĞİTİMİ AMAÇ, İLKE VE TEKNİKLERİ AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

Ayşe Meral TÖREYİN

**DOKTORA
(MÜZİK EĞİTİMİ)**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

Haziran 1998

ANKARA

Ayşe Meral TÖREYİN tarafından hazırlanan TÜRKİYE TÜRKÇESİ DİL BİLGİSİ YAPISININ ŞAN EĞİTİMİ AMAÇ, İLKE VE TEKNİKLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ adlı bu tezin, Doktora Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Prof. Sadettin ÜNAL
Tez Yöneticisi

Bu çalışma, jürimiz tarafından Müzik Eğitimi Anabilim Dalı Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Ali UÇAN

Üye : Prof. Sadettin ÜNAL

Üye : Prof. Gülşen ŞİMŞEK

Üye : Doç. Dr. Salih AKKAŞ

Üye : Doç. Mustafa YURDAKUL

Bu tez, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygundur.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ	iv
1. GİRİŞ	1
2. YÖNTEM	57
2.1. Araştırmanın Niteliği	57
2.2. Araştırmanın Evreni	57
2.3. Araştırmanın Örneklemi	57
2.4. Veriler	58
2.4.1. Verilerin toplanması	58
2.4.2. Verilerin işlenmesi ve çözümlenmesi	58
2.5. Türkiye Türkçesinin Şan Eğitimi İlke ve Teknikleri Açısından İncelenmesiyle İlgili Yapılan Çalışmalar	59
3. BULGULAR VE YORUMLAR	61
3.1. Görüşme Formuna Göre Elde Edilen Bulgular	62
3.2. 3.2. Türkiye Türkçesinin Ses Yapısına İlişkin Görüşler	74
4. SONUÇ VE ÖNERİLER	80
KAYNAKLAR	88
EKLER	92
ÖZGEÇMİŞ	136

**TÜRKİYE TÜRKÇESİ DİL BİLGİSİ YAPISININ
ŞAN EĞİTİMİ AMAÇ, İLKE VE TEKNİKLERİ AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

(Doktora Tezi)

Ayşe Meral TÖREYİN

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Haziran 1998

ÖZET

Bu araştırma, Türkiye Türkçesi dil bilgisi yapısının, şan eğitimi amaç, ilke ve yöntemlerine uygun olup olmadığının belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın çalışma evreni, Ankara ve İstanbul'daki Devlet operaları, Devlet Konservatuvarları, Müzik Eğitimi Bölümleriyle, İbni Sina Hastanesi ve Hacettepe Üniversitesi Hastanesi kulak burun boğaz servisleridir. Bunun yanında araştırma kapsamında bulunan ve şan eğitimine uygunluğu açısından incelenen Türkiye Türkçesinin dil bilgisi yapısı da, varılan sonuçların genellenebileceği bir alan olarak düşünüldüğünden, evren içine alınmıştır.

Araştırmanın örnekleme, çalışma evreni arasından seçilen ondört uzmandan oluşturulmuştur.

Araştırma verileri görüşme ve kaynak tarama yöntemiyle elde edilerek, betimsel istatistik yöntemlerine göre çözümlenmiştir.

Araştırmada; Türkiye Türkçesinin dil bilgisi yapısı, şan eğitimi amaç, ilke ve yöntemlerine göre incelenmiş, bulgular belli ölçülere göre değerlendirilerek yorumlanmış ve öneriler getirilmiştir.

Bilim Kodu : 304.06.00

Anahtar Sözcükler : Türkiye Türkçesi, şan eğitimi amaç, ilke ve yöntemleri.

Sayfa Adedi : 136

Tez Yöneticisi : Prof. Sadettin ÜNAL

**A STUDY ON GRAMMATICAL STRUCTURE OF TURKEY'S
TURKISH FROM THE POINT OF VIEW OF THE PURPOSES,
FUNDAMENTALS AND METHODS OF VOICE TRAINING**

(Ph. D THESIS)

Ayşe Meral TÖREYİN

GAZİ UNIVERSITY

INSTITUTE OF SCIENCE

June - 1998

ABSTRACT

The goal of this research may be stated as determination of appropriateness of Turkey's Turkish with the purposes, fundamentals and methods of voice training.

The research boundary is the state operas, state conservatories, music departments in Ankara and Istanbul, Hospital of İbni Sina and University Hospital of Hacettepe. Besides, the grammatical structure of Turkey's Turkish, which is studied to determine whether it is appropriate for voice training, is also included to the research boundary as an application field of reached results.

The research has been carried out with fourteen specialist chosen from the research boundary.

The datas of the research has been gathered by means of interviews and raking through sources and analyzed according to the methods of descriptive statistics.

In this research, the grammatical structure of Turkey's Turkish has been studied according to the purposes, fundamentals and methods of voice training and findings are evaluated to conclude with some recommendations.

Science Code : 304.06.00
Key Words : Turkey's Turkish, purposes, fundamentals and
methods of voice
Number of Pages : 136
Advisor : Prof. Sadettin ÜNAL

TEŞEKKÜR

Türkiye Türkçesi ses yapısına uygun şan eğitimi yöntemleri oluşturulmasına katkıda bulunması beklenen bu araştırmanın bütün aşamalarında, büyük destek ve yardımlarını gördüğüm danışmanım Prof. Sadettin ÜNAL'a, Türkiye'de müzik öğretmeni yetiştiren kurumlara özellikle şan eğitimi alanında nitelikli müzik öğretmenleri yetiştiren ve bu konuda yılların birikimi ile her zaman bilgi ve görüşünden yararlandığım hocalarım Prof. Gülşen ŞİMŞEK'e, Prof. Yalçın DAVRAN'a, Prof. Dr. Ş. İlknur OKATAN'a, Doç. Suna ÇEVİK'e ve Doç. Keriman DAVRAN'a, lisans üstü eğitimde akademik görüş ve çalışma biçimi kazanmamda etken olan hocam Prof. Dr. Ali UÇAN'a ve bana tüm meslek hayatımda ve özellikle lisans üstü çalışmalarımı güç koşullara karşı bitirmemde çok büyük destek ve güç veren sevgili eşim Dr. Yılmaz TÖREYİN'le, çocuklarım Behçet UĞUR, Zehra NUR ve Hakan TÖREYİN'e sonsuz minnet ve teşekkürlerimi sunarım.

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
Çizelge 3.1.1. Örneklem grubundaki uzmanların yaptıkları şan eğitiminin bilimsel tanımları	62
Çizelge 3.1.2. Şan eğitiminin bilimsel temelleri	63
Çizelge 3.1.3. Şan eğitiminin temel ilkeleri	65
Çizelge 3.1.4. Sanatçı veya öğretmen yetiştirmek amacıyla uygulanan şan eğitimi programlarındaki, şan eğitiminin ana öğelerinin önem sıra ve derecelerinin karşılaştırılmalarına ilişkin frekans gösterim çizelgesi	66
Çizelge 3.1.5. Dünyadaki Belli Başlı Şan Ekolleri ve Özellikleri	67
Çizelge 3.1.6. Şan eğitiminde artikülasyon ve diksiyonun önemi ile rezonatörlerin doğru kullanılmasının önemi arasındaki derecelendirmeye ilişkin frekans gösterim çizelgesi	68
Çizelge 3.1.7. Türkiye Türkçesinin ses yapısının şan eğitime uygunluk derecelerine ilişkin frekans gösterim çizelgesi	69
Çizelge 3.1.8. Türkiye Türkçesinin artikülasyon ve diksiyonunun şan eğitime uygunluk derecelerine ilişkin frekans gösterim çizelgesi	70
Çizelge 3.1.9. Türkiye'de şan eğitimi veren ve uygulayan kurumlarda Türkiye Türkçesine uygun ve doğru bir şan tekniğinin oluşup oluşmadığı ve varsa nedenleri hakkında görüşler	71
Çizelge 3.1.10 Türkçe repertuar eksikliği giderilerek, Türkiye Türkçesinin şan eğitiminde sık kullanılmasıyla dilimize uygun bir söyleme biçiminin geliştirilebileceğine ilişkin görüşler	73
Çizelge 3.2.1. Türk alfabesinin, Türkiye Türkçesindeki tüm sesleri ifade edebilmelerine ilişkin frekans gösterim çizelgesi	74
Çizelge 3.2.2. Türkiye Türkçesindeki sesleri oluşturma kurallarıyla, şarkı sesi oluşturma kuralları arasındaki ilişki gösterim çizelgesi	75
Çizelge 3.2.3. Türkiye Türkçesinin fonetik yapısında şan eğitimi ilke ve tekniklerinin uyuşan ya da uyuşmayan noktaları	76
Çizelge 3.2.4. Konuşma diliyle yazı dili arasındaki düzeltme işaretleriyle belirlenmiş farklardan başka farklılık olup olmadığına ilişkin çizelge	77
Çizelge 3.2.5. Görüşülen uzmanların problemlerle ilgili olarak belirttikleri başka sorunlara ilişkin çizelge	

1.GİRİŞ

Bu bölümde, araştırma probleminin temelini oluşturan kavramlardan; müzik, eğitim, öğretim, öğrenim kavramlarıyla, müzik eğitimi, Türkiye'de müzik eğitiminin başlangıç ve gelişim süreci, operanın doğuşu, Türkiye'de operanın kuruluşu ve gelişimi, ses eğitimi, şarkı söyleme eğitimi ve şan eğitimi kavramları, bunların amaç, ilke ve yöntemleri açıklanarak, Türkiye Türkçesinin dil bilgisi yapısındaki ses bilgisi, şekil bilgisi, söz dizimi bilgisi, anlam bilgisi ve kelime bilgisi yönleri incelenmiş ve önemi hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra, problem tanımlanarak, araştırmanın amaçları, önemi, sınırlılıkları, temel sayıtları belirtilmiş ve araştırmada kullanılan terimler açıklanmıştır.

1. 1. Müzik, Eğitim, Öğretim, Öğrenim Kavramları

Müzik, duygu ve düşüncelerin uyumlu ve ölçülü seslerle anlatıldığı bir sanat/bilimdir. İçinde taşıdığı, duygu ve düşünce kavramıyla sanat; uyumlu ve ölçülü olma koşuluyla da bilim özelliği taşır. Nitekim müzik sözcüğü, Marpurg'un belirttiği gibi". . . seslerden oluşan bilim ya da sanatı anlatır; o, kurallarının doğruluğu ölçüsünde bilim, bu kuralların gerçekleştiği ölçüde de sanattır" (Uçan, 1994)

Eğitim ise, genel olarak, insanları belli amaçlara göre yetiştirme süreci olarak bilinmektedir.

(Smith, Stanley Shores 1957) eğitimi"geniş anlamda, bireylerin, toplumun standartlarını, inançlarını ve yaşama yollarını kazanmasında etkili olan tüm sosyal süreçlerdir"şeklinde tanımlarken, Good'a (1959) göre eğitim, "kişinin yaşadığı

toplum içinde değeri olan yetenek, tutum ve diğer davranış biçimlerini geliştirdiği süreçlerin tümüdür." (Fidan, Erden -)

Bireyin, doğumundan başlayarak, bulunduğu çevresiyle etkileşimi sonucunda oluşan kültürlenme de, ömür boyu devam eden bir çeşit eğitimidir. Bundan dolayı eğitime"kasıtlı kültürlenme süreci" de denilebilir. (Demirel, 1996)

Eğitimin bir başka tanımını (Oğuzkan, 1974) şöyle yapmaktadır; ". . . Önceden saptanmış esaslara göre, insanların davranışlarında belli gelişmeler sağlamaya yarayan, planlı etkiler dizgesidir" (Fidan, Erden -) Bu tanımda amacı, plan ve programı belli olan, "formal eğitim kavramı" ağırlık kazanmaktadır. Diğer bir deyişle, önceden hazırlanmış bir programla amaçları belirlenen, planlı ve ğretim yoluyla gerçekleştirilen etkiler dizgesi eğitimidir.

Fransızca sözlük Larousse, (1972) eğitimi; "bedensel, zihinsel ve ahlaki (trebilimsel) yetilerin ve yeteneklerin geliştirilme içi ve bunun sonucu"diye tanımlarken, bir "iş"ve"sonuç"a dikkat çekmektedir. Burada iş süreci, sonuç ise, ürünü (edim) , yani öğrenmeyi belirtmektedir.

Ertürk ise, süreç içinde yapılacak olan davranış değişikliklerinin, "kendi yaşantısına uygulanma ve kalıcı izler bırakma"zelliğini vurguladığı tanımında, "bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir"demektedir. (Fidan, Erden -)

Tüm, bu tanımların karıştırılarak zetlenmesiyle, eğitim; doğumdan ölüme kadar devam eden, kimi zaman planlı ve programlı, (formal eğitim-örgün eğitim) kimi zaman bulunulan çevredeki etkileşim sonucu oluşan kltrlenmelerle (informal

eğitim) kazanılan yeni davranışların tümünü kapsayan süre ve bu sürenin sonucundaki ürün (edim) olgusu olarak tanımlanabilir. Çağdaş eğitimde bireyler, bedensel, zihinsel ve ruhsal yapılarıyla bütünlük içinde düşünülerek, yetenek ve yetilerinin elverdiği en üst düzeye çıkarılacak şekilde eğitilirler.

Öğretim; eğitimin, okul ortamında planlı, programlı ve sistemli bir şekilde yürütülmesidir. Öğrenme; Gates ve arkadaşlarına göre, "bireyin olgunlaşma düzeyine göre (bu olgunlaşma düzeyi her konuda olabilir) yaşantıları aracılığıyla, ya da çevresiyle etkileşimi (karşılıklı etki ve tepkiler) sonucunda yeni davranışlar kazanması ya da eski davranışlarını değiştirme sürecidir" (Binbaşıoğlu, 1981)

Öğretme süreci, öğrenme etkinliklerini yönlendirme ya da kılavuzlama işidir. Öğrenme kavramı ise "yaşantı ürünü ve daha çok kalıcı izli davranış değişikliği"dir. (Demirel, 1996) Woodruff'a göre öğrenme; "belli hedefleri gerçekleştirici, belli bir plan dahilinde örgütlenmiş olmalı ve okullarda geliştirilmelidir. "Öğretim ise, "gelişmiş bir becerinin, iyi planlanmış bir zamanın, dikkatli bir hazırlığın ve sistemli bir uygulamanın ürünüdür." (Bilen, 1996) Öğrenme, öğretme işinin sonunda kazanılan davranış değişiklikleridir ve bireyin yaşantısı boyunca, bulunduğu çevre ile etkileşimi sonunda rastlantısal olarak da gerçekleşebilir.

Öğrenme ile öğretim arasındaki ilişki, öğrenmenin rastlantı ile de gerçekleşebilmesine karşı, öğretimin; belli amaçla, belli öğretim ortamında ve alanında yeterli olan uzman kişilerce, planlı ve programlı bir biçimde yapılmasıdır. Bununla beraber, öğretimin sonucunda kazanılan her değişik davranış, öğretim sonucu gerçekleşen öğrenmedir. Bu bakımdan, öğrenme, öğretim ve eğitim kavramları, taşıdıkları anlam özelliklerinden dolayı zaman zaman birbirleriyle karıştırılan ancak, birbirinden ayrı düşünölemeyen bir bütündür. "Öğretim öğrenmenin, eğitim de öğrenme ve öğretimin tüm özelliklerini kapsar" (Binbaşıoğlu, 1981)

Woodruff'un belirttiği öğrenme, okulda gerçekleştirilen öğrenmedir. Okulda öğrenme, planlı ve programlı eğitimin sonucudur. Tüm dünyada çocuk ve gençlerin eğitimi, planlanarak okullarda yapılmaktadır. Burada sözü edilen plan; nelerin, niçin, kimlere, nasıl ve hangi düzeyde öğretileneğinin programlanmasıdır.

Eğitim programları, öğrencilerde oluşması beklenen öğrenmelerin gerçekleşmesine yönelik tüm etkinliklerdir. Bunlar; öğretim programları, ders dışı etkinlikler, eğitsel kol, gezi, çalışma veya kurs programları, rehberlik ve kişilik hizmetleri programı, sağlık hizmet programları, yönetim ve işleyiş programlarıdır. (Uçan 1989)

Okul ortamında gerçekleştirilen eğitim/öğretim etkinliklerinin, görünen ve görünmeyen olmak üzere iki tür programı vardır. (Bloom, 1995) Görünen eğitim programlarında, nelerin, niçin ve nasıl öğretileneğı belirlenmiş ve sınırlandırılmıştır. Görünmeyen öğretim programları ise, her öğrencinin kendisini başka öğrencilerle kıyaslayarak, kim, nerede ve ne durumda olduğunu öğrendiğı (diğeri kadar açık olmayan) programlardır. Bu öğretim programının kapsamındaki ögeler, kolay öğrenilmezler ancak, kolay da unutulmazlar. Görünmeyen öğretim programları, okuldaki öğrencilerin kendilerini birbirleriyle karşılaştırmasına olanak tanıyarak, kendilerini yargılamalarını sağlar. Böylece, kendini her gün birçok kez sınıf veya grubundaki diğeri öğrencilerle karşılaştıran öğrenciler, tüm öğrenim hayatında sürüp giden görünmeyen öğretim programıyla kendi konumunu (bulunduğı ve bulunması gereken yeri) saptamış olur.

Görünen öğretim programıyla birey; geçtiğı tüm öğrenim basamaklarında ele alınan konuları öğrenerek, bunların amaçları doğrultusunda, o düzey için belirlenmiş temel davranışları ve bunların sonucunda da davranış değışikliğini kazanır. Görünen öğretim programında, amaç, ilke, yöntem ve teknikler, çağdaş eğitim programı anlayışının da, esası olarak kabul edilmektedir. Çağdaş eğitim programları, hedefler, hedef davranışlar, öğretme/öğrenme durumları, sınamalar/ölçme durumları ve değerlendirme işlemlerinden oluşur. (Uçan, 1989)

Çağdaş eğitim, çağın gereklerine göre hedeflerin belirlenmesi sonucunda oluşturulan, çağdaş eğitim programlarının uygulanmasıyla mümkündür. (Töreyin, 1995) Çağdaş sanat eğitimi ise, çağdaş eğitim ile sanat eğitiminin gerekleri doğrultusunda saptanacak olan amaçlar, ilkeler ve yöntemleri kapsayan programların uygulanmasıyla etkin ve başarılı olur.

Bu konuya ilişkin olarak Süer, yaptığı bir araştırmanın önerisinde ". . . müzik eğitimi bölümlerinde, her ders için düzenlenecek öğretim programı, milli eğitimin ve kurumun amaçlarına bağıntılı olarak dersin amaçlarını, bu amaçlara göre gözlenebilir davranışları ve bu davranışların kazanılıp kazanılmadığını belirleyecek ölçme durumlarını ve değerlendirme ilkelerini içermelidir." demektedir. (Süer, 1989)

Buraya kadar yapılan açıklamalar şöyle özetlenebilir; eğitim, genellikle örgün eğitim kurumlarında planlı, programlı ve sistemli bir biçimde yapılan öğretimle gerçekleştirilir. Öğretim, bir plan ve program işidir. Türü, kapsamı, tanımları, amaçları, ilkeleri, yöntemleri ve ölçme/değerlendirme biçimi önceden planlanarak yapılır. Öğrenme ise, öğretimin sonunda kazanılan kalıcı izli davranışlardır.

Bu bağlamda ses eğitimi, sanat eğitimi ve şarkı söyleme eğitimi de, yukarıda verilen bilgiler ışığında yeniden gözden geçirilerek, çağdaş eğitim ve öğretimin gereklerine uygun hale getirilmeyi beklemektedir.

1. 2. Müzik Eğitimi, Müzik Öğretimi

Müzik eğitimi Ünal'a (1989) göre; "bireylerin, giderek de toplumların, sağlıklı, saygın, becerikli, yordamlı, dürüst, çalışkan, üretken, uyumlu, ve çağdaş olabilmeleri için bir düşünce ve davranış eğitimidir." Uçan'a (1988) göre ise; "bireye kendi

yaşantısı yoluyla, belirli müziksel alışkanlıklar kazandırma ve/veya bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla, belirli müziksel değişiklikler oluşturma sürecidir." "Birinci tanımla amacı ve hedefi belirlenen müzik eğitiminde, ikinci tanımla nelerin, nasıl kazandırılacağı açıklığa kavuşmaktadır. Bu tanımlara göre müzik eğitimi, bireylerin hayatta üstün niteliklere sahip kişiler olarak yaşayabilmelerine olanak tanıyan ve belirli müziksel davranışların, kendi yaşantısı yoluyla kazandırıldığı düşünce ve davranış eğitimidir.

Türkiye'de müzik eğitiminin tarihsel gelişimi içinde, "önce 1455 yılında, yönetici ve devlet adamı yetiştirmek amacıyla, Fatih Sultan Mehmet tarafından kurulan enderun okullarında, Türk örf, adet, nezaket kuralları, askeri sporlar gibi konuların yanında, disiplin ve düzenli davranışlar geliştirmek için öğrencilere müzik, resim, yabancı dil (Arapça ve Farsça) ve matematik öğretildiği görülmektedir." (Kaya, 1984) Sonra, "1830'lardan itibaren açılan sivil okullarda 'eşya, gına, musiki gına ve musiki derslerinin öğretildiği, daha sonra 1909 da Daarül Muallimin'e, 1914 yılında da ilkokullara müfredat programı ile müzik derslerinin bulunduğu anlaşılmaktadır." (Ünal,1988)

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte 1924'de açılan Musiki Muallim Mektebi, Türk müzik eğitiminde çok önemli bir dönem başlatmıştır. Müzik öğretmeni yetiştirmek amacıyla kurulan bu okul, öğretmen ve öğrencilerinin başarılı çalışmaları sonucu, Türkiye'de müzik eğitiminin çağdaş bir yapıya kavuşmasında, etkin görevler üstlenmiş ve bu görevi başarıyla yürütmüştür.

Türkiye'de müzik öğretmenliği eğitimi, bu güne kadar Musiki Muallim Mektebinden başlayarak, aralarında Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nün de bulunduğu, güzel sanatlar fakülteleri ve konservatuvarları da içine alan geniş bir yelpazede verilmiştir.

Eğitim fakülteleri müzik eğitimi bölümlerinin müzik öğretmenliği programları; alan dersleri, eğitim formasyonu dersleri ve genel kültür derslerinden oluşmaktadır. Bu derslerin ağırlık ve içerikleri, bütün müzik eğitimi bölümlerinde, genel çerçevenin belirlenmiş olmasının yanında, bağlı buldukları üniversite programlarına göre değişiklik göstermektedir.

"Müzik öğretmenliği, öğrenciyi kendisi için hazırlanmış olan çevrenin öğeleriyle etkileştirerek, davranışında müzikle ilgili istendik değişmeyi gerçekleştirilmeye yönelik öğrenme yaşantısı oluşturma sürecidir." (Uçan, 1994)

1. 3. Ses Eğitimi

1. 3. 1. Sesin tanımı

Türkçe sözlükte ses, kulağın duyabildiği titreşim olarak tanımlanmaktadır. (TDK 1988) Buna benzer bir tanım da, "bir titreşim hareketiyle havada oluşan işitsel his"olarak yapılmaktadır. (Micro Robert, 1978)

Gazimihal sesi; "ötümlü bir cismin hava boşluğundaki titreşimlerinin verimi olayıdır. Bu neticenin işitme organlarımız üzerindeki etkisidir" biçiminde tanımlarken, "müzik sesi için; "nota derece ve perdelenişlerinden her birinin kulağımızdaki etkisi ve sabit birer musiki unsuru halindeki ötümleridir"demektedir. "Ötü"sözcüğüyle adlandırdığı bir başka ses tanımını ise"ses, gürültü, kulağa çarpan her tınlayış"olarak belirtmektedir. İnsan sesini Gazimihal; Farsçadan gelen avaz sözcüğüyle adlandırmıştır. (Gazimihal, 1961)

Türk dilinde her türlü ses tek bir terimle ifade edilir ve insan sesini belirtmek için "insan sesi"diye ayırmak gerekirken, bazı dillerde her iki kavram için farklı terimler kullanılmaktadır. Örn: Almandada klang (sesi) , stimme (insan sesini) , Fransızcada (le son) sesi, (la voix) insan sesini belirtmekte ve insan sesi şöyle tanımlanmaktadır; "insanda ses tellerinin bir sinirsel uyarı hareketiyle titreşmesine bağlı olarak (larinx) gırtlak tarafından üretilen seslerdir" (Micro Robert, 1978))

Bunun yanında Almandaki söz konusu terimlerin, zaman zaman bazı cisimlerden kaynaklanan sesler için de kullanıldığı görülmüştür. Örneğin; "stimm" sözcüğünün armonideki ses ve saz partileri için kullanılarak, "stimmung-akort etmek, "stimmgabel-diyapazon çatalı gibi bazı sözcükleri de bu kelimedenden türettikleri belirlenmiştir. (Gazimihal, 1961)

Türkçede ses kavramı ile ilgili olarak Gazimihal'in Musiki Sözlüğünde "ses; avaz, ötü olarak, şan ise; çağırıcı, cırlamak ve ses sanatı olarak gösterilmektedir. Ancak 1961 de önerilen ve kullanılan bu sözcüklerin, dilimizde istenilen yeri tutamadığı ve yaygın olarak kullanılmadığı görülmektedir.

Belgin'e (1995) göre ses, "titreşen moleküllerin, ortam moleküllerini harekete geçirerek yayılması sonucu ortaya çıkan bir hareket enerjisidir. "Bu tanıma göre, herhangi bir cisimde oluşan titreşim moleküllerinin, somut bir ortamdaki ortam moleküllerini titreştirmesiyle oluşan enerji "ses"tir. Sesin bu tanıma benzer bir başka tanımı ise "maddelerin hızlı titreşimlerinin, somut ortamlarda (katı, sıvı, gaz) yayılarak, işitme organlarında uyarılmasıdır şeklinde yapılmaktadır." (Petit Larousse en Couleurs, 1972)

Sesin tanımı hangi dilde ve nasıl yapılırsa yapılsın, değişmeyen ögeler; titreşen cisim, bu dalgaları yayan ortam ve algılayabilen duyu organlarıdır. Bu çalışmada, dilimizde insan sesi karşılığında yaygın olarak kullanılan, özgün bir terim olmadığı için, insan sesi yerine yalnızca "ses"sözcüğü kullanılmıştır.

1. 3. 2. Şanın tanımı

Dilimize Fransızcadaki "chant"sözcüğünden geçen bu kelimenin asıl anlamı; "dayanıklılık ve sağlamlık kazandırmak için sesi işlemek, yetiştirmek, sesle ilgili dayanıklılık sanatı, sesle şarkı söyleme sanatı"dır. (Petit Larousse, 1972) "Şan bir başka tanımda ise, "ses müziği sanatı, tekniği ve insan sesiyle oluşturulan müziksel ve teknik sesler bütünü"olarak açıklanmıştır. (Micro Robert, 1978) Aynı kökten

türetilen, chanson (ok. şanson) şarkı, chanter (ok. şante) şarkı söylemek, chansonnette (ok. şansonet) küçük şarkı, chanteur (ok. şantör) şarkıcı gibi birçok sözcükle birlikte, giderek bir alan adı olmuştur.

Şanın anlamı, Türkçe sözlükte "insan gırtlığından çıkan ve perde ayırımlarıyla çeşitli duyular uyandıran ses dizisi" (TDK, 1988) dir. Gazimihal'e göre şan, çağırıcı sözcüğüyle adlandırılmış ve şöyle tanımlanmıştır. "zamanla bozularak"şarkı"şekline dönüşen "çağırıcı" kelimesi, aslında şarkı söylemek bileşik fiilindeki "söylemek"eylemini tam karşılamaktadır. Bunun için ses öğretimi programlarında"çağırıcı"nın"şan"karşılığı kullanılması arzu edilir." (Gazimihal, 1961)

Günümüz Türkçesinde ise, bu tanımların hepsini içine alan bir biçimde genellikle, güzel şarkı söyleme, sesi doğru, güzel ve etkili kullanma biçiminde anlam taşıdığı ve opera şarkıcılığını anımsattığı düşünülmektedir.

1. 3. 3. Ses eğitimi, şan eğitimi ve şarkı söyleme eğitimi kavramları

Ses eğitimi ve şan eğitimi kavramlarına, müzik dilimizde aynı anlam yüklenerek, ayırdedilmeden kullanıldığı, bunun da zaman zaman karışıklıklara neden olduğu düşünülmektedir. Ayrıca şarkı söyleme eğitiminin de, söz konusu kavramlarla olan ilişkisinden dolayı bu üç kavramın birbirlerinin yerine kullanılmakta olduğu görülmektedir.

Oysa, ses eğitimi, şan eğitimi ve şarkı söyleme eğitimi, temelde sesin doğru kullanılmasıyla ilgili olarak bazı ortak davranışları kapsayan, ancak amaç ve düzeylerine göre farklılık gösteren kavramlardır.

Ses eğitimi kavramı; bireylere konuşma ve/veya şarkı söylemede seslerini doğru, etkili ve güzel kullanabilmeleri için gereken davranışların kazandırıldığı ve içinde konuşma, şarkı söyleme ve şan eğitimi gibi alt ses eğitimi basamaklarını barındıran, disiplinler arası bir özel alan eğitimidir. Tanımda kullanılan "doğru"; anatomik ve fizyolojik yapıya, dil ve müzik özelliklerine, gerçeğe ve kurallara uygunluğu, "güzel"; söyleme biçimindeki uyum ve ölçülebilir davranışlarındaki dengeyi, "etkili" kavramı ise, başkaları üzerinde bıraktığı duygusal izi nitelendirmektedir. (TDK, 1988)

Şan eğitimi kavramı, dilimize, asıl anlamından biraz farklı olarak yerleşmiştir. Türkçede, doğru, güzel ve etkili şarkı söyleme anlamı taşır. Oysa, "şan"sözcüğünün Fransızcadaki gerçek anlamı "müziksel ve teknik ses, dayanıklılık kazandırılmış ses"nitelikleri taşıdığından, şan eğitiminde sesin"müzik ve teknik boyutuyla en yüksek düzey ve en verimli biçimde"kullanılması gerekliliğini vurguladığı, bu nedenle de, özellikle genel müzik eğitiminde uygulanan ses eğitimini şan eğitiminden farklı kıldığı düşünülmektedir.

Bu bağlamda şan eğitimi; ses eğitiminin içinde, özellikle mesleki müzik eğitimi kapsamında ve ses eğitiminin gerektirdiği temel davranışların üzerinde oluşturulan, ileri teknikle ve artistik düzeyde şarkı söyleyebilmeyi ve sese dayanıklılık kazandırmayı amaçlayan mesleksi, ileri bir ses eğitimidir.

Şarkı söyleme eğitimi kavramı ise, şarkı öğretimi içine alan, bireylere ses eğitiminin gereklerine uygun olarak, doğru, güzel ve etkili şarkı söylemeyle ilgili davranışların kazandırıldığı ve özellikle genel ve özengen (amatör) müzik eğitimi kapsamında uygulanan bir ses eğitimidir. Şarkı söyleme eğitimi, şarkı öğretimindeki, ritm, ezgi, dil ve işitme çalışmalarının yanında, sesini doğru, güzel ve etkili kullanma davranışlarını kazandırmayı amaçladığı için, özellikle ilk öğretim ve orta öğretim kurumlarında uygulanır.

Konuşma bozukluklarına bağlı tedavi de ses eğitimi kapsamındadır. Bunda esas amaç, konuşma sırasındaki sesin doğru oluşturulup kullanılması, artikülasyonun ve diksiyonun doğruluğu olarak belirlenmektedir.

Şan eğitimi Y. Dağdelen^{*}'e göre (1997 yazılı görüşme) "sesi üreten organların tüm imkanlarını en ekonomik, en büyük ve en doğru bir şekilde kullanarak, en güzel sesi oluşturma eğitimidir"

E. Belgin^{**} (1997 sözlü görüşme) şan eğitimini; "fonasyon ve fonasyondan sonraki sesin karakterini kazandığı anatomik bölgelerin, başta vokal kortlar olmak üzere, en üstün teknik ve artistik anlamda en verimli bir biçimde kullanılmasının sağlanmasıdır" şeklinde tanımlamaktadır. Burada sözü edilen en üstün teknik kavramı ses bölgelerinin (register) doğru kullanımı, nefesin doğru alınıp kullanımı, gırtlığın (larinx) doğru işlevlerde bulunması olarak açıklanmıştır.

Şan eğitimi, G. Dursun^{***}'a göre ise (1997 yazılı görüşme); "solunum kaslarının (diyafram, karın kasları ve abdomen kaslar) ve ses tellerinin kullanılmasının öğretilmesi ve diksiyonla artikülasyona yönelik rezonans çalışmalarını içeren, disiplinler arası bir eğitimidir" Ses eğitiminin tedavi amaçlı olarak da yapıldığı her iki ses uzmanı tarafından ayrıca belirtilmiştir.

---

* Prof. Yıldız Dağdelen, Mimar Sinan Üniversitesi Devlet Konservatuarı Öğretim Üyesi

** Prof. Dr. Erol Belgin, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi KBB Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

*** Doç. Dr. Gürsel Dursun, İbni Sina Hastanesi KBB Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

Bu iki görüşte, uzmanlar, kendi mesleklerinin gereği olarak tıp yönünün ağırlık taşıdığını da belirtmişlerdir.

İ. Okatan^{*} (1997 sözlü görüşme) şan eğitimini "konuşurken ve şarkı söylerken, insan sesinin sağlığını ve kullanılan dilin dilbilimsel özelliklerini korumak üzere, gereken

doğru davranışların kazandırılması için yapılan, disiplinlerarası bir özel alan eğitimidir" şeklinde tanımlamıştır.

Şimşek'e göre ise şan eğitimi "sağlıklı insan sesinin eğitimle güzel, temiz, doğru ve etkileyici bir biçimle, bireye sesini kullanma becerisi kazandırma ve onun sanatçı kişiliğini de geliştirerek, sesini evrensel düzeye ulaştırıp, sergilenmesine yardımcı olmaktır." (Şimşek, 1997)

S. Çevik* (1997 sözlü görüşme), "bireylere, kendi yaşantıları yoluyla, amaçlı olarak, seslerini doğru, güzel ve etkili kullanabilmeleri için gerekli müziksel davranışları kazandırma sürecidir" diye tanımlamaktadır.

O halde; "ses eğitimi kavramı; konuşma, şarkı söyleme ve şan eğitimlerini kapsayan, sesi anatomik ve fizyolojik yapıya uygun olarak kullanmayı amaçlayan; şan eğitimi ise, ses eğitiminin içinde, anatomik ve fizyolojik yapıya uygunluğu ve doğruluğu bakımından ses eğitimiyle aynı önemde olması gereken, en üstün teknik, sanat ve müzikalite düzeyinde şarkı söyleme biçimini ve doğuştan şan eğitimine uygun fiziksel ve anatomik yapıyı zorunlu kılan disiplinler arası birer eğitim/öğretim süreçleridir" denilebilir.

---

* Prof. Dr. İlknur Okatan, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Bölümü Ses Eğitimi ABD Öğretim Üyesi

** Doç. Suna Çevik, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Ses Eğitimi ABD Öğretim Üyesi

Şarkı söyleme eğitimi ise; ilk öğretim öncesi eğitimden, yüksek öğretim ve daha ileri eğitim düzeyindeki bireylere kadar, seçtikleri şarkıyı, tür ve yapı özelliklerine göre, doğru, etkili ve güzel olarak söylemeyi sağlayan davranışların kazandırıldığı, özellikle genel müzik eğitimi çerçevesinde gerçekleştirilen bir özel alan eğitimidir.

1. 3. 4. Ses eğitimi, şan eğitimi ve şarkı söyleme eğitimi kavramları arasındaki ilişkiler

Bu üç türdeki ses eğitimleri birbirleriyle yakından ilişkilidir ve birbirine bağlıdır. Bundan dolayı da müzik eğitiminde zaman zaman karıştırıldıkları görülmektedir.

Ses eğitimi; bireylere sesini, konuşurken ve şarkı söylerken, anatomik ve fizyolojik yapısına uygun olarak kullanabilmesi için gereken davranışların kazandırıldığı, önceden saptanmış ilke ve yöntemlerle, planlanan hedeflere yönelik olarak uygulanan, planlı-programlı bir etkileşim sürecidir.

Şarkı söyleme eğitimi; ses eğitiminin içinde, şarkının tür ve müzik özelliklerine uygun olarak doğru, güzel ve etkili biçimde söylemeye ilişkin davranışların kazandırıldığı, şarkı öğretimini de kapsayan bir ses eğitimidir. "Müzik eğitiminin, davranışsal açıdan genel kapsamında bulunur." (Uçan, 1994)

Şan eğitimi ise; yukarıda da açıklandığı gibi ses eğitiminin içinde, şarkı söyleme eğitimine dayanan, özellikle mesleki müzik eğitimi kapsamında ve şarkı söyleme eğitimiyle kazandırılmış olan temel davranışların üzerinde oluşturulan, ileri teknik ve artistik düzeyde şarkı söyleyebilmeyi ve sese dayanıklılık kazandırmayı amaçlayan mesleksi bir ses eğitimidir.

Ses eğitimi, her tür müzik eğitimi ve her düzeydeki eğitim basamağında uygulanır ve konuşma eğitimi, şarkı söyleme eğitimi ve şan eğitimi gibi ses eğitimi türlerini kapsar. "Müzik eğitiminin, içeriksel açıdan genel kapsamında bulunur." (Uçan, 1994) Ses eğitiminin bütün türlerinde, nefes, ses ve dille ilgili davranışlar temelde aynıdır, ancak konuşma eğitimi, şan eğitimi ve şarkı söyleme eğitiminin, amaç ve düzeylerine göre uygulanma biçimlerinin de değişebileceği söylenebilir.

Ses eğitiminin doğru ve güzel şarkı söyleme amacı, şarkı söyleme eğitimi oluşturmaktadır. Bu bakımdan, şarkı söyleme eğitimi, sesi şarkı söylerken doğru, etkili ve güzel kullanmayla ilgili davranışları kazandırmaya yöneliktir. Doğru, etkili ve güzel şarkı söyleme eylemi, bir bakıma ses eğitiminin ürünüdür.

Şarkı söyleme eğitimiyle, şan eğitimi arasındaki fark, ses eğitimi kapsamında bulunan bu iki tür ses eğitiminin, amaç ve düzeyinin değişikliğinden kaynaklanmaktadır. Şan eğitiminde, özellikle şan eğitimi için bestelenmiş eserlerin, sanatsal boyutta ve teknik üstünlükle söylenmesine ilişkin davranışlar kazandırılması amaçlanırken, şarkı söyleme eğitiminde, her tür ve düzeydeki şarkıları doğru, güzel ve etkili söylemeye yönelik olarak, sesle ve müzikle ilgili davranışlar kazandırılması amaçlanmaktadır. Şarkı söyleme eğitimi, şan eğitiminin temel basamağıdır.

Bu iki tür eğitim, temelde ortak olan birtakım davranışları amaçlar. Bunlar; nefesin doğru alınıp kullanılması, sesin doğru yerde oluşturulması (anatomik yapıya uygunluk) dilin doğru bir şekilde kullanılması ve müziğin doğru olarak söylenmesidir.

Bütün bu açıklamalara göre, ses eğitimi; içinde konuşma, şarkı ve şan eğitimlerini de barındıran, sesi doğru oluşturup kullanmaya yönelik davranışların kazandırıldığı, geniş kapsamlı disiplinler arası bir özel alan eğitimidir. Şarkı söyleme eğitimi; temelde ses, nefes ve dil unsurlarının doğru, etkili ve güzel kullanılmasına yöneliktir ve söz konusu unsurlarla ve müzikle ilgili olan doğru davranışları kazandırmayı amaçlayarak, şan eğitimine temel oluşturur. Şan eğitimi ise; ses eğitiminin içinde, şarkı söyleme eğitimine dayanarak temelde, ses eğitiminde kazanılan tüm sessel davranışların üzerinde oluşturulur ve sese ileri düzeyde dayanıklılık, sağlamlık ve sanatsal söyleme biçimi ve alışkanlığı kazandırır.

Özetle, ses eğitimi; sesin her tür etkinliğindeki (şarkı veya konuşma) doğru, etkili ve güzel kullanımını sağlamaya yönelik, şarkı eğitimi; ses eğitimiyle kazanılan davranışların her tür şarkı söylerken uygulanabilmesine yönelik, şan eğitimi ise; şarkı eğitiminden daha ileri düzeyde bir şarkı söyleme biçimi ve sesin dayanıklılık ve sağlamlık kazanabilmesine ilişkin olan davranışların kazandırıldığı disiplinler arası özel alan eğitimleridir.

Şarkı söyleme eğitimi, daha çok genel ve amatör müzik eğitimi verilen kurumlarda uygulanırken, şan eğitimi genellikle mesleksel müzik eğitiminin uygulandığı kurumlarda verilmektedir. Şarkı söyleme eğitimi, mesleksel müzik eğitiminde sanat değeri yüksek, tüm sanatların bileşkesi olan opera eğitimi için en üst düzeyde şan eğitimine dönüşür.

Müzik eğitimciliği eğitiminde şan eğitimi, opera şarkıcılığı eğitimi kadar olmasa da, genel ve amatör müzik eğitiminin gerektirdiği ses eğitiminden daha ileri bir düzeyde şarkı söyleme eğitimini zorunlu kılar. Burada, ses eğitiminin temel ilke, amaç ve öğeleriyle, hedef davranışlarında fark yoktur, ancak, düzey ilerledikçe müzikalite ve artistik söyleme biçimlerindeki fark belirginleşerek, yüksek başarımlı gücü (performans) gerektirir.

Türkiye'de şan sözcüğünün, genellikle (yer, kapsam ve amaç olarak) asıl anlamından farklı şekilde kullanıldığı görülmektedir. Aslında şan, yukarıda da açıklandığı gibi, sese dayanıklılık ve sağlamlık kazandırmak için yapılan bir ses eğitimidir. Ancak, dilimize "güzel şarkı söylemek" gibi, içinde çok değişik boyutlarda ölçülmesi ve nitelendirilmesi mümkün olan, genel bir kavram olarak yerleşmiştir. Bunda, konservatuvarın kurulmasıyla, Türkiye'ye getirilen yabancı şan hocalarının, özellikle "güzel şarkı" anlamına gelen, İtalyan "bel canto" stilini benimsemeleri ve öğretmeleri etken olmuştur diye düşünülmektedir.

Oysa, ses eğitimi, şarkı söyleme eğitimi ve şan eğitimi kavramları, temelde birbirine çok yakın anlamlar taşımakla birlikte, özellikle şan eğitiminin, anlamındaki "teknik ve dayanıklı sanatsal ses" niteliğinden dolayı karıştırılmadan kullanılmasına özen gösterilmelidir. Türkçeye uygun şan eğitimi oluşturulmasında, her üç kavram arasındaki farkların belirlenerek, gerektiği yerde doğru ve uygun kullanılmasının, kaçınılmaz olduğu düşünülmektedir.

1. 3. 5. Şan eğitiminin ilke ve amaçları

İlke, sözlük anlamına göre, temel düşünce, temel inanç, unsur, umde, prensip, her türlü tartışmanın dışında sayılan öncül, davranış kuralıdır. (TDK,1988) Hançerlioğlu'na göre de "tasarlanmış bir kural, bir önerme, bir düzen, bir eylem ve bir inanç"tır. (Hançerlioğlu, 1994)

Bu tanımlara göre şan eğitiminde ilkeler; şan eğitiminin gerçekleştirilebilmesi için tasarlanan kurallar, her türlü tartışmanın dışında sayılan öncüller, temel düşünceler ve davranış kurallarıdır.

Şan eğitiminin ilkeleri, bu eğitimin çeşitli disiplinlerle birlikte uygulanma gerekliliğinden dolayı, ilgili olduğu anatomik, fizyolojik, fiziksel, eğitimsel, sanatsal (müziksel) ve dilbilimsel özelliklere göre belirlenirler. İ. Okatan, G. Dursun, E. Belgin, sözlü ve yazılı görüşme, 1997) Söz konusu ilkeler, ilgili bilim alanlarına göre;

- Düzenli bir solunumla, gırtlak altı (subglottik) basınç çok iyi ayarlanmalıdır,
- Doğal ses oluşumuna aykırı olmamalıdır,
- Ses bölgeleri (registerler) iyi tanınmalı, yerine göre ve uygun olarak kullanılmalıdır,
- Ses, anatomik yapı özelliklerinin dışındaki tonlarda zorlanmamalıdır,
- Artikülasyon, dilin gereklerine uygun olarak oluşturulmalıdır,

- "Konuşur gibi" şarkı söylenmelidir,
- Müziğin gerekleri yerine getirilmelidir,
- Şan eğitiminin (temelden en ileri düzeye kadar) her aşamasında eğitimcilik ve öğretmenlik mesleğinin gereklerine uygun davranılmalıdır.

Şan eğitiminin genel amacı ise, ilgili olduğu bilim dallarının gerekleri doğrultusunda; bireyin, konuşurken ve şarkı söylerken sesini, anatomik ve fizyolojik yapısına en uygun olarak doğru ve etkili bir biçimde kullanabilmesini, konuştuğu dilin ses bilim (fonetik) özelliklerine uygun olan artikülasyon ve diksiyon alışkanlığını kazanabilmesini sağlamaktır.

1. 3. 6. Şan eğitiminin yöntem (teknik)leri

Yöntem, genel anlamıyla bir amaca ulaşmak için, belli bir düzene göre izlenen yol demektir. Bilimsel yöntem ise "gerçeğe uygun bilgi üretme yöntemidir" (Kongar, 1995) Gerçeğe uygun bilgi üretmenin, gerçeği bulmakla bunun da, "eldeki verilerin gerçeğe uygun olup olmadığının saptanması"yla mümkün olduğunu belirten Kongar, "gerçeğe uygun olup olmadığı saptanmamış bilginin, bilimsel bilgi aşamasına varamamış, varsayım ya da kuram aşamasında kalmış bilgi" olduğunu belirtmektedir.

Türkçe sözlükte yöntem, "bilimde belli bir sonuca erişmek için, bir plana göre izlenen yol, metot" olarak tanımlanmaktadır. (TDK, 1988) Hançerlioğlu'na göre ise "bilgi edinmek için tutulması gereken yoldur ve her bilgi alanının kendine özgü bir bilgi edinme yöntemi vardır." (Hançerlioğlu, 1994)

O halde bilimsel yöntem, bilgi edinmek ve eldeki verilerin gerçeğe uygun olup olmadığının saptanması için, o bilginin içinde bulunduğu bilimsel alan özelliklerine göre, önceden planlanan en doğru, en kısa ve en uygun bilimsel yoldur.

Teknik ise, Türkçe sözlükte (1988) "bir sanat, bir bilim ve bir meslek dalında kullanılan yöntemlerin hepsi"dir.

Hançerlioğlu'na göre teknik, "kuramsal bilimin pratikteki uygulanmasıdır. (1994) Bu tanım, doğrudan doğruya uygulamayı esas almakta ve kuramsal bilginin uygulanmasını belirtmektedir.

Şan eğitimi, içinde bulunduğu müziğin sanat ve bilim özelliklerinden dolayı, kuramsal ve uygulama boyutlarıyla bir bütündür. Bu bağlamda, şan eğitimi uygulamasının doğru olarak gerçekleşebilmesi, onun kuramsal boyutunda bulunan bilimsel temeller ve verilerin gerçeğe uygun olup olmadığının saptanmasına bağlıdır. Söz konusu bilimsel temeller ve verilerin gerçeğe uygunluğu ise, şan eğitimi yöntem ve tekniklerinin bilimsel yöntemlere uygunluğuna dayanır.

Şan eğitiminde yöntemler, temelde aynı öge, ilke ve amaçlara yönelik olarak ortak özellikler taşıırken, değişik ülkelerin dil ve müzik özelliklerine bağlı olarak farklılıklar göstermekte ve ekol, tarz veya stil gibi adlar almaktadırlar. Örn. İtalyan ekolü denilen şan eğitimi tekniği, İngiltere'de dil ve müzik özelliği dikkate alınarak farklı, Fransa'da farklı olarak uygulanmakta ve "İngiliz stili", "Fransız ekolü" diye adlandırılmaktadır. (Marafioti, 1922) ve (Archambaud, 1936)

Bu bağlamda, Türkçeye uygun bir şarkı söyleme ve şan metodu geliştirilerek Türk müzik eğitiminde, kullanılma yerine göre "Türk şan tekniği" ve "Türkçe şan metodu" kavramlarının yaygınlaştırılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

1. 3. 7. Genel müzik eğitimi bağlamında, ses eğitiminin amaçları

İnsanın doğuştan beraberinde getirdiği doğal çalgısı"ses"le ilgili doğru davranışlar kazanmak, (türü ve düzeyi ne olursa olsun) müzik eğitiminde en önemli ve temel amaçlardandır. İlköğretim kurumları müzik dersi öğretim programının (İKMDÖP 1994), birinci ve ikinci devre amaçlarında belirtildiği gibi öğrenciye, konuşurken, şiir

okurken ve şarkı söylerken sesini yormadan kullanabilmesi ve doğru kullanmayı alışkanlık haline getirebilmesi, hedeflenmiştir.

Öte yandan herkesçe bilinen bir gerçek vardır ki, müzik şarkı söylemekle başlar ve müziğin temel kaynağı da budur. (Le Grand livre des Arts, 1980) Müzik tarihinde bilinen ilk müzik aracı insan sesidir. İnsan sesi, ilk çağlardan bu yana müziğin oluşmasında ilk çalgı olmuş, çağlar içinde gelişerek bugünkü şarkı söyleme sanatı oluşmuştur.

İnsanın en önemli iletişim aracı ve doğal çalgısı olan sesin, doğru alışkanlıklar kazanılarak kullanılıp korunması, küçük yaşlarda başlayan bir ses eğitimiyle mümkündür. Yapılan araştırmalar, yaşam düzeyinin yükselmesiyle birlikte, çocuk seslerinde belirgin olarak ses hastalıklarının arttığını göstermektedir. (Belgin, 1996) Yüksek sesle konuşma, oyun oynama, çığlık ve bağırma televizyonların da etkisiyle, çocuklarda yanlış konuşma alışkanlıklarına ve ses bozukluklarına neden olmaktadır.

Çocuklukta kazanılan yanlış konuşma ve şarkı söyleme alışkanlıkları, gelişimini tamamlayamadan yitirilen seslere neden olmaktadır. Bundan dolayı, özellikle genel müzik eğitimi verilen kurumlarda ses eğitiminin önemi çok büyüktür.

Özetle, genel müzik eğitimi verilen kurumlarda ses eğitimi; bireyin sağlıklı ses üreterek, doğru ve güzel konuşma, doğru ve güzel şarkı söyleme, sesini doğru kullanma ve koruma alışkanlığı kazandırılmasını amaçlar.

1. 4. Dünyada Opera Sanatının Başlangıcı ve Gelişimi

Tiyatro ve müzik sanatının birlikte sahnelendiği, içinde resim, şiir, dans heykel gibi pek çok sanatı barındıran, tüm sanatların bileşkesi olan opera, "16. yüzyıl başlarında, İtalya'da opera adını taşıyan müzikli bir dram sanatının görülmesiyle başlamıştır. İlk önce Ferrara şehrinde beliren bir hareket, bugünkü opera sanatının başlangıcı

olmuştur. İtalya'da 1502 yılında Ferrara'da I. Ercole tarafından yönetilen bir düğün, dinsel 'mister' oyunlarında olduğu gibi, sekiz günden fazla sürmüştür. Böylelikle müzik sanatında Misterlerden başka, dinsel olmayan konuları da işleyip geliştirmekle, yeni bir oyun türü daha meydana gelmiştir." (Altar, 1974)

"İtalyan opera stilinin gelişmesinde, özellikle dinsel müziğin büyük etkisi olduğu bir gerçektir. "diyen Altar'a göre". . . düet ve aria gibi solist tarafından okunan bağımsız formda yazılmış ezgiler, 16. yüzyılın ikinci yarısında, başlangıçta kanonu andıran taklit partileri biçiminde işlenen yeni bir tür"olarak ortaya çıkmıştır. (Altar, 1974)

Opera sanatına başlangıç olarak bestelenen ilk opera, sözleri Rinuccini, bestesi Jacopo Peri tarafından yapılan ve 1589 da sahnelenen Dafne'dir. (Say, 1995)

Daha sonra, Barok çağını başlatan besteci olarak bilinen Monteverdi ile opera, yeni bir soluk kazanarak, dramatik ve etki dolu bir opera sanatının başlamasına neden olmuştur. (Altar, 1974) 17.yy başlarında "Reçitativo"yu ilk bulan ve "arioso"türünün, yani melodik stilin de ilk bestecilerinden olan Caccini, Basso Bontinuo eşliğinde yazdığı tek sesli şarkılarla, "Güzel Şarkı (Bel Canto) "stilinin doğmasına neden olmuştur. (Altar, 1974)

Yukarıda da belirtildiği gibi, operada ariaların önem kazanarak ön plana çıkmasıyla oluşan aria söyleme biçimi ve tekniği, 17. yüzyılın ikinci yarısında gelişmeye başlamıştır.

1589'da başlayan opera sanatı, günümüze kadar çeşitli evrelerde, değişik akımların etkisiyle besteleme, sahneleme ve seslendirme biçimlerini yaşayarak, beraberinde opera şarkıcılığı ve şan eğitimini de değiştirip geliştirmiş ve bugünkü üstün söyleme biçimine (teknik) ulaşmıştır.

1. 4. 1. Türkiye'de opera sanatı ve şan eğitiminin tarihsel gelişimi

Sevengil, Türklerin, batının sahne sanatlarıyla ilk tanışmasının, operanın doğuşundan önceki günlerde, "İstanbul'da bir bale pandomim ve bir musikili temsil verilmesi"yle başladığını belirtmektedir. (Sevengil, 1969)

14. yüzyıldan 19. yüzyılın ortalarına kadar, padişah kızlarının evlilik törenleri ve şehzadelerin sünnet törenlerindeki genel eğlencelerde, meydanlara kurulan çadırlarda müzikli temsiller verilmesi, gelenek halini almıştı. Bunlardan, 1582 yılında İstanbul'da, padişah Üçüncü Murat'ın huzurunda oynanan, Sokullu'nun dul eşinin getirttiği, "dokuzyüz hıristiyan kölenin Pirüs raksları arasında, Aya Yorginin ejderle kavgasını temsil eden oyunun" Osmanlı dönemi sahne sanatlarının başlangıcında önemli bir yeri vardır. (Sevengil, 1969)

17. yüzyılda, padişah Dördüncü Mehmet'in şehzadelerinin sünnetine ve kızı Hatice Sultan'ın düğün törenine Venedik'ten opera getirtme girişiminde bulunduğu, ancak gerçekleşmediği, yurt dışına giden Osmanlı elçilerinin, buldukları ülkelerde operalara giderek ilgiyle izledikleri, elde edilen yazılı belge ve sefaretnamelerden anlaşılmaktadır. (Sevengil, 1969)

Sevengil, Üçüncü Selim'in "hicri 1211 yılı zilkadesinde, beşinci salı günü 'miladi 1797' bir ecnebi opera heyeti"nin Topkapı sarayında oynadığı bir temsili izlediğini ve bu temsilin, Osmanlı İmparatorluğunda oynanan ilk opera olduğunu belirtmektedir. (Sevengil, 1969)

Türkiye'de opera tarihine bakıldığında, İstanbul'da halka açık olarak oynanan ilk opera 18 Kasım 1841'de sergilenen "Bellini'nin (1801-1835) Normasıdır." (Tanrıkulu, 1993)

Bunu, modern bir bando kurmak üzere"İstanbul'a gelen Donizetti'nin sarayda opera ve bale temsilleri verilebilmesi için bir orkestra kurması ve saraydaki Türk talebelere bir yandan nota, bir yandan da İtalyanca şarkılar söylemeyi öğretmesi"izledi. Bütün bu hazırlıklar, sarayda bir opera ve operet kurulmasını amaçlamaktaydı. (Sevengil,1969)

Sevengil, bu amaca, önce askeri bandolarla opera parçaları çalınarak, daha sonra 1858 yılında Dolmabahçe sarayının karşısında yapımına başlanıp, 1859 da açılan saray tiyatrosunun ilk açılışında opera oynanarak ulaşıldığını belirtmektedir. (Sevengil, 1969)

Pitt'in belirttiğine göre"ilk opera binası, 1840da yapılan, İstanbul'daki 400 kişilik Bosko tiyatrosudur. Bu tiyatroyu daha sonra Mihail Naum alır ve burada 26 yıl boyunca çeşitli temsiller veririr." (Koptagel, 1994)

Türkçeye çevrilen ilk opera eseri ise, 1842 yılında basılan, "Gaetano Donizetti'nin, Belisario" operasıdır. (Sevengil, 1969)

Cumhuriyet döneminde opera ile ilgili ilk girişim olarak, 1930 da Ankara'da bir opera derneğinin kurulduğu ve 1934 te Traviata'nın temsil edildiği görülmektedir. 1934 de Atatürk'ün davetiyle Türkiye'ye gelen İran Şahı Rıza Pehlevi için A. Adnan Saygun'a sipariş edilen Özsoy operası, tarihte bestelenen ilk Türk operası olmuştur. Bu operada, bariton Nurullah Taşkiran, soprano Nimet Vahit ve Semiha Berksoy oynamışlardır. Daha sonra "Saygun'un Taşbebek" ve "Akses'in Bayönder" operaları sahnelenmiştir. (Koptagel, 1994)

1924 de Ankara'da kurulan Musiki Muallim Mektebinin 1936 da konservatuvara dönüştürülmesiyle, opera bölümünün başına Alman rejisör Karl Ebert getirilmiş ve yurt dışından getirilen Hans Hay, Max Klein, Friedl Böhm, Arandi Lombardi gibi şan öğretmenleri, Devlet Operasının sanatçı kadrolarını yetiştirmiştir.

Türkiye'de operanın başlangıç ve gelişim sürecinde dikkat çeken en önemli nokta, 1797de Osmanlı İmparatorluğu döneminde başlayıp, beğeniyle izlenen ve oynanan opera temsillerine ilginin, Pitt'in anlattığına göre "çok fazla olması, hatta, aynı gecede üç ayrı sahnede, üç ayrı Aida izlenebilmesidir." (Koptagel, 1994) Ancak bu yoğun ilginin uzun sürmediği ve "1861 de Abdülaziz'in tahta çıkmasıyla, devlet bütçesine yük olması gerekçesiyle kısıtlandığı ve gösterilerin bir kısmının lağvedildiği görülmektedir." (Uras, 1996)

Türkiye'de operanın ve buna bağlı olarak da şan eğitiminin gelişimi, Cumhuriyetin ilanını takip eden yıllarda ivme kazanmış, Atatürk'ün her alanda yaptığı çağdaşlaşma hareketlerinin bir örneği olarak, 26 kasım 1934 de Milli Eğitim Bakanının başkanlığında oluşturulan kurul ile "tüm okullarda çok sesli müzik uygulamasına geçilmesi, halk katlarında opera, operet konser. . . aracılığıyla yeni beğenin yaygınlaştırılması, yeni besteci ve usta çalgıcıların yetiştirilmesi ve devletçe korunması" kararı alınmıştır. (Say, 1995)

Buna bağlı olarak, Türkiye'deki çeşitli müzik okullarında okutulan ses eğitimi ve şan derslerinin, elde edilen kaynaklara göre önceleri, 1916 yılında Daarülelhan'da "ses bilgisi" 1923 yılında "musiki kıraatı" adıyla okutulduğu görülmektedir. (Ek. 1)

Daha sonra, 14 Mart 1340 '1924' tarihinde çıkarılan 439 sayılı "Orta Tedrisat Muallimleri Kanunu"yla, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk resmi okulu olarak Ankara'da kurulan Musiki Muallim Mektebinde, "musiki kıraatı" ve "vokal" adlı derslerle, 1927 yılında İstanbul konservatuvarında "teganni" ve "koro" adlı dersler okutulduğu, 1931

yılında da "musiki kıraatı"adıyla okutulan ses eğitimi dersinin, 1936 yılında Ankara'da kurulan devlet konservatuvarında "anadal ses"adıyla okutulduğu görülmektedir. (Ek. 1)

1936 yılında Ankara Devlet Konservatuvarında, Hindemith'in önerisiyle hazırlanan programda"anadal ses" olarak okutulan dersin yanında, "okul korolarında söyleme"adıyla koro dersleri görülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olan Gazi Eğitim Enstitüsü'nün, 1941 tarihli ders programında ise"şan", "koro ve koro idaresi"adlı dersler, ses eğitimi kapsamında haftada birer saat okutulmuş ve bu program1969 yılına kadar uygulanmıştır. (ek. 1 ve ek. 2)

1969 yılı Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü programında, "ses eğitimi (şan)" adıyla, haftada birer saat ve üç yıl verilen ses eğitimi dersinin yanında, haftada beş saat ve iki yıl okutulan "koro" dersleriyle, birinci sınıfta haftada dört saat, iki ve üçüncü sınıfta birer saat olarak programlanan, "çalgı ve şan dersi pratiği"dersleri okutulmaktaydı. Bu uygulamalar1978-1979 yılına kadar sürmüştür. (ek. 2)

Yapılan yeni düzenlemelerle, Yüksek öğretmen okuluna dönüştürülen Gazi Eğitim Enstitüsü'nde program, yeniden değiştirilmiş ve bu bağlamda, ana dal eğitimi içerisinde, dört yıl için haftada iki saat "şan", birinci ve ikinci sınıflar için haftada üçer saatlik "toplu ses eğitimi" ve ikinci ve üçüncü sınıflar için haftada üçer saatlik"seçmeli toplu müzik"dersleri okutulmuştur. Bunun yanında, "toplu konuşma ve ses eğitimi"adında yeni bir ders açılarak, ilk iki yarıyıl haftada üçer saat okutulmuştur. (ek.3)

Ankara Devlet Konservatuvarının, kuruluşunun ilk yıllarındaki opera bölümünde, şan dersinin yanında, "fonetik ve ses bilgisi", "diksiyon", "Türkçe fonetik"ve"müzikli diksiyon"dersleri verilmekteydi. (Gün, 1988) Devlet konservatuvarlarının üniversiteye bağlanmasından sonra, 1984-1985 yılında yapılan programlarda; lisans

döneminde esas meslek derslerinin (şan, sahne, solfej) yanında, yardımcı meslek dersleri kapsamındaki, "fonetik ve Türkçe metinli müzik diksiyonu"dersleri okutulmuştur (ek. 4)

1985-1986 öğretim yılında, lise devresinin ilk yılında "ses eğitimi" esas meslek dersleri içinde yer alırken, "fonetik"yardımcı meslek dersi kapsamında okutulmuştur. Aynı yıl dördüncü sınıf programında ise, esas meslek derslerinde önceki sınıflarda okutulan"ses eğitimi dersi""şan"adını alarak altıncı yıl sonuna kadar okutulmuştur. Aynı zamanda, söz konusu yıl programlarında yardımcı meslek dersleri kapsamında"fonetik ve Türkçe metinli diksiyon"derslerinin okutulduğu görülmektedir. (ek. 5)

1985-1986 öğretim yılının lisans programında ise, esas meslek dersi olan "şan"ın yanında, ikinci yıldan başlamak üzere yardımcı meslek derslerinde "diksiyon" ve"Türkçe metinli müzikli diksiyon"dersinin okutulduğu belirlenmiştir. (ek 5)

Ankara Devlet Konservatuvarındaki opera anasanat dalı, 1994-1995 öğretim yılına kadar hemen hemen aynı derslerle öğretimlerine devam etmiş, esas meslek derslerinden olan "şan" ve "piyano eşlikli şan"ın yanında, yardımcı meslek derslerinden"müzikli diksiyon"ve"diksiyon fonetik"dersleri verilerek günümüze kadar gelmiştir. (ek 6, 6-1, 6-2, 6-3, 6-4, 6-5, 7)

Çağdaş anlamda, ses ve şan eğitiminin Türkiye'deki başlangıç ve gelişim sürecindeki uygulamalar, yukarıda özetlendiği gibi gerçekleşmiştir. Günümüzde ise, 1982-1983 öğretim yılında yapılan köklü değişikliklerle üniversitelere bağlanan söz konusu eğitim kurumlarında, üniversitelerin bilimsel özerkliklerine bağlı olarak her bölüm, belirlenen çerçeve program kapsamında kendi programını hazırlayıp, uygulamaktadır.

1. 5. Dil

Dil, insanlar arasında düşünce ve anlatımın temel aracı olarak, iletişimi sağlayan bir işaretler sistemidir. İnsanlar, belli bir harekete, belli bir oluş veya kılışa, saymaca değer ve bir anlam vermek konusunda aralarında anlaşarak her türlü sembol ve işareti sistemleştirmiş ve "saymaca dili" oluşturmuşlardır. (Dilaçar, 1968) Ancak, anlaşma ve iletişim sağlayan her işaret sistemi dil değildir. Çünkü dilin; canlılık, doğallık, ulusallık gibi pek çok özellikleri vardır. "Genel olarak dil ile anlatılmak istenilen kavram, kulak ve işitme dilidir." (Dilaçar, 1968) Bu çeşit dile sesli veya sözlü dil denir.

"İnsan dilini oluşturan sesler, belli sistemlere göre düzenlenip söylenen boğumlu seslerdir. Bunların, uzlaşmaya dayanır ve saymaca değer kazanmış ve belli topluluk içinde tanınır olması zorunludur" diyen Dilaçar'a göre dil; "insan tarihinin herhangi bir çağında, belli bir topluluğun veya toplulukların içinde, kamunun kullanmasıyla evrim geçirerek saymaca değer kazanmış ve tanınabilir bir duruma gelmiş sistemlere göre düzenlenip telaffuz edilen, boğumlu seslerden meydana gelmiş bir anlatım ve anlaşma aracıdır." (Dilaçar, 1968)

1. 5. 1. Dilin yapı sistemi

"Dil yapı taslağı bakımından, ortak merkezli dairelerden olma bir örgüte benzer. Her dilin merkezinde, dilin kuruluşu, modeli, düzeni ve bu modele göre dil öğelerinin dizilişi ve karşılıklı durumunu belirten bir sistem vardır. Bir dili anadili gibi konuşanların dil bilinci veya dil duygusu buna dayanır. Bu da dilin değişmeyen esasıdır." (Dilaçar, 1968)

Ayrıca, dilin yapısında, ". . . norm denilen, bir bölüm vardır, ki her ögenin değişme gücü sistemine dayanan ve bu değişme sınırlarını saptayan kuralların bütünüdür. Dil kalıbının müsaade ettiği elastiklik sınırı içerisinde, doğru-yanlış payının ortalamasını ve doğrunun örneğini temsil eder; bu tabakanın dışında da norma dayanan ve belli bir

çağda belli bir topluluk tarafından hoş görülen değişikliğin derecesini saptayan kurallar vardır, ki bunlara adet ve kullanım denmiştir. Son olarak da bireyin kullanışı olan pratik gelir." (Dilaçar, 1968)

Özetle, dilin yapısı; dilin kuruluşu, modeli, bu modele göre dil öğelerinin dizilişi ve düzenini belirten bir sistem; norm denilen bir bölüm; adet ve kullanım denilen ve dilin kullanıldığı topluluk tarafından yapılacak değişikliklerin derecesini saptayan bazı kurallarla, bireylerin kullanışlarından oluşan sistemli bütündür.

Şekil 1.1

1. 5. 2. Dil ve işlevleri

Biyo-kültürel bir varlık olan insanı, diğer canlılardan ayıran önemli özelliklerin birisi dildir. Dil nedeniyle insan diğer insanlarla konuşarak anlaşma gereği duyar. Bunu da bir tür "sembolik sistem" olan dille gerçekleştirir.

"İnsanlar arası ilişkiler gibi, toplumlar arası ilişkiler de dille kurulur, dille sürdürülür. Toplumda madde ve kavram olan her şey dilde de vardır. Kültürel ve tarihi miras, ancak dil aracılığıyla yeni kuşaklara aktarılır. Dil kültürel muhtevanın bir ansiklopedisi, hazinesi ya da sözlüğü gibidir." (Güvenç, 1994)

"Anadili felsefesine göre her dil, onu konuşan halk topluluğunun, gerçeği sözlü olarak, yani ses simgelerinin aracılığıyla özel bir yolla kavrama kalıbıdır. Her dil onu konuşanın iç yaşantısını, dünya ve yaşam görüşünü, kavrama çevresini yansıtır. Bir ulusu tam olarak tanımak ve anlayabilmek için onun dilini bilmek gerekir. Ulusu, kandan daha çok dili belirtir." (Dilaçar, 1978)

"Dil, düşünce eylemidir ve konuşucuların doğa, toplum ve birey etkileşimi içinde oluşur ve gelişir." (Kula, 1995) Bir kültür ürünü olan dil, kültürü biriktirir, saklar ve geleceğe ulaştırır. Nitekim, Güvenç'in hazırladığı kültür haritasında; bir toplumun kültürel öğeleri, kuram ve süreçleriyle, bunların karşılıklı ilişkileri, dil ögesinin merkezde olduğu, diğer sosyoloji, sosyal antropoloji, ekonomi ve teknoloji, coğrafya, ekoloji, bilim-estetik-eğitim bilim, tıp ve sağlık, sosyal ve beşeri bilimler, biyoloji ve psikoloji ile tarih-etnoloji-beşeri bilimler gibi öğelerin dille doğrudan ilişkilendirildiği ve etkileşimde bulundurulduğu görülmektedir. (Güvenç, 1994)

Şekil 1.2. "Kültür" Kavramı: Ana Öğeler ve Kültür "Harita"sı. (Güvenç, 1970: 107).

"Dil, bir yönüyle yüzyılların emek ürünü, düşünme, duyumsama ve anlatma olanaklarının tümü; öbür yönüyle bir etkinlik, sürekli bir başarıml, yeniden yaratım; kısacası konuşucuların anlatım olanaklarını kullanma, değerlendirme ve biçimlendirme yetisidir. (Kula, 1995)

Dilin, yukarıda da belirtildiği gibi, iletişim aracı olması, duyumsamaları anlatması, düşünceyi olanaklaştırması ve biçimlendirmesi gibi çok önemli işlevleri vardır. Kültürün biriktirilip saklanarak, gelecek kuşaklara aktarılması da dilin işlevlerindedir. Çünkü dil, kültürü oluşturan öğeler arasındaki iletişim ve etkileşimde odak noktası konumundadır. Tüm öğeler dil aracılığıyla etkileşimde bulunurlar.

Özetle; insanların birbirleriyle ilişkileri, toplumların toplumlarla etkileşimleri, kültürlenmeler ve kültür aktarımları dille gerçekleşmektedir.

Bir toplumun ulus olabilmesi, onun dilde birliği sağlayabilmesine bağlıdır. "Yeryüzünde, kültür ve sözcük alışverişinden dolayı, içinde hiçbir yabancı öge bulunmayan arı dil yoksa da, sağlıklı bir dil kendini yabancı saldırıya karşı korur. Çünkü, anadili felsefesi özdeyişlerine göre; dili yapan insan değil, insana kendi özelliğini veren dildir." (Dilaçar, 1978) Bu bakımdan da insan ve toplum yaşantısında dilin, dolayısıyla da anadilinin önemi çok büyüktür.

1. 5. 3. Dil tipleri

"Diller yapı bakımından şu gruplara ayrılırlar;

1. Yapı öğelerini düzenleyip katıştırma tarzına göre;

- Ayrışkan (tek heceli veya atomik) diller: Bu diller ögeleri birbirinden ayrı tutarlar örn. Çince
- Sıralayıcı diller: Ögeleri yan yana sıralayan diller. Örn. Bantu dili,
- Bitişken diller: Aynı ögeleri birbirine bitiştirip yapıştıran diller örn. Türkçe, Macarca,
- Yoğurucu diller: Ögeleri kökle birlikte hamur eden diller örn. Arapça. ,
- Gövdeleyici (kapçıklayıcı, çok bireşimli, yüklemleyici, holofrastik) diller: Örn. Amerika Kızılderilileri dilleri.

2. Kavramın ayrıntılarını anlatan ögeleri belirtme tarzına göre;

- Çözümlemeli diller,
- Bireşimli diller veya sistemli diller

3. Fikrin akışını belirtme tarzına göre;

- Kalıplı diller: Cümle yapısında kelime sırası değişmeyen diller,
- Yer değişimli diller: Yer değişimi kabul eden veya tersinir diller
- Akıcı veya çizgisel diller: Sözdizimleri çizgisel olan, yani cümle bölümlerini bağıntı ve bağ ögeleriyle birbirine bağlayarak silsile halinde veren diller,
- Karmaşalı diller: İlgi ögeleri kullanmayarak, cümle bölümlerine birer kütle veya hamur şeklini veren diller örn. Türkçe.

4. Kelime köklerinin değişikliğe uğrayıp uğramadığına göre;

- Şekilleyici (bükülgen, malgamlayıcı, kaynaştırıcı veya bükünlü) diller: Kelime kökünde değişiklik yaparak yapı ögeleriyle hamur ederler.
- Şekillendirmeyen (bükünsüz) diller: Kelime kökünde değişiklik yapmayan diller." (Dilaçar, 1968)

Diller bundan başka sosyolojik, psikolojik ve kültürel olarak da çeşitli türlere ayrılırlar.

Dillerin bazılarının "karşılaştırmalı gramerleri yapılmış ve bilimsel anlamda birer "dil ailesi" niteliği kazanmışlardır." (Dilaçar, 1968) Bunlar, kök birliği olarak birbirlerine yakındırlar. Belli başlı dil aileleri şunlardır;

- Hint-Avrupa dil ailesi: Macarca ve Fince dışında kalan bütün Avrupa dilleri, Asya dillerinden Farsça ile Hindistanda bulunan birçok dil bu gruptadır.
- Sami diller ailesi: Arapça, İbranice ve Akatça dilleri.
- Bantu dil ailesi: Orta ve Güney Afrika'da konuşulan dillerdir
- Çin-Tibet dil ailesi: Çince ve Japonca bu gruptadır.

Bunlardan başka "Türk, Moğol ve Tunguz dillerinin de 'Altay dilleri' adı altında bir dil ailesi oluşturdukları düşünülerek, bunların karşılaştırmalı grameri üzerinde çalışılmakta ise de, ortada henüz, son şeklini almış ve bütün dil uzmanlarınca kabul edilmiş bir eser yoktur. Buna karşılık, Türk dil ve lehçelerinin yalnız başına bir dil ailesi meydana getirdiklerine ve 'Ana Türkçe' denen tek bir dilden türemiş olduklarına artık bilimsel bir gerçek olarak inanılabilir." (Dilaçar, 1968)

1. 5. 4. Türkçenin tarihsel görünümü ve dünya dilleri arasındaki yeri

Türkçe, Ural-Altay dil grubunun, Altay kolunda bulunan, eklemeli bir dildir. Dilin genel yapısı, ünlü uyumunun olması ve cümle unsurlarının sıralanış benzerlikleri, Türkçeyi bu grupta saydıran nedenlerdendir.

Türkçenin ilk defa kimler tarafından ve ne zaman kullanıldığı hakkında değişik görüşler vardır. Ancak, Wolfram Eberhard'ın 'Çin Tarihi' adlı yapıtından öğrenildiğine göre, Çin'in kuzeyinde Milattan dört bin yıl önce Türkçe konuşan bir kavmin bulunduğu, Milattan iki bin yıl önce de Türkçeden Çinceye çevrilmiş bir şiir parçasının mevcut olduğu Çin kaynaklarından anlaşılmaktadır." (Baydar, 1973)

Türk dilinin günümüzde bulunan en eski belgeleri ise, M. S. 725-M. S. 735 tarihleri arasına ait olan Orhun Abideleridir. "Köktürklerin bu kitabelerde kullandıkları yazı dili, gerek gramer ve gerekse hitabet sanatı yönünden mükemmeldir. Kitabelerin bu özellikleri, bazı dilbilimcilerin, Türk yazı dilinin başlangıç tarihini VI. yüzyıla kadar götürmelerine sebep olmuştur. (Paçacıoğlu, 1987)

Tarihi M. Ö. 4000 yılına dayanan Türkçe, Türk toplumunun ilk temsilcileri olan Hunlar tarafından devlet dili olarak kullanılmıştır. Çeşitli kaynaklardan edinilen bilgilere göre "IX. yüzyıla kadar egemenliğini ve bağımsızlığını koruyabilen, ancak IX. yüzyıldan sonra yeni bir uygarlığın ve kültürün etkisi alanına giren Türkçe, Arapça ve Farsçanın zorlamasına uzun süre dayanmamıştır." (Baydar, 1973)

Cumhuriyetin ilanına kadar etkisini artırarak sürdürmüş bulunan; Türkçe, Arapça ve Farsça karışımı Osmanlı dili, Türkçenin gelişmesini engellediği gibi, aynı zamanda geriletmiştir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Türkçenin gelişimi ve Arapçayla Farsçanın etkisinden kurtarılması konusunda zaman zaman bazı çalışmalar yapılmışsa da, "Türkçenin bağımsızlığı üzerindeki kökten değişiklik, '1924'te Teşkilatı Esasiye Kanunuyla' yapılmıştır. Bu kanunun ikinci maddesi aynen şöyledir: Türkiye Devletinin resmi dili Türkçedir. (Baydar, 1973) Bu görüş daha da işlenerek 1926da okul programlarından Arapça ve Farsça öğretimi kaldırılmış, 1928de yeni alfabe kabul edilmiş, 1932de de, Atatürk'ün önderliğinde Türk Dil Kurumu kurulmuştur. (Baydar, 1973)

1. 5. 5. Türk dilinin bugünkü durumu ve yayılma alanı

Günümüzde, dünyada anadili Türkçe olan iki yüz elli milyon insan yaşamaktadır. Bu sayı ile Türkçe, diller sıralamasında beşinci sıradadır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde tek resmi dil olan Türkçe; Azerbaycan, Özbekistan, Kazakistan, Türkmenistan ve Kırgızistan Cumhuriyetleriyle, Başkırđistan, Çavuşistan, Tataristan,

Yakutistan, Dağıstan ve Kırım gibi bazı özerk cumhuriyetlerde de ulusal gereksinimden dolayı okutulup konuşulmaktadır. (Ergin, 1994)

1. 6. Dil Bilim Kavramı ve Kapsamı

Vardar'a göre dil bilim"genel olarak dil olayını ele alan, özel olarak da dilin çeşitli gerçekleştirmeleri sayılan doğal dillerin, hem belli bir evredeki işleyiş düzenlerini, hem de çeşitli evreler arasındaki değişimleri inceleyen bir insan bilimidir. (Vardar, 1982) Dil bilim, dil olayını, dilleri betimleyip açıklamak amacıyla saptanan olguları ve oluşturulan yöntem ve kuramları kapsar.

Dil bilimin başlıca bölümleri şunlardır;

- Ses bilgisi (phonetique- fonetik)
- Şekil bilgisi (morphologie- morfoloji)
- Söz dizimi bilgisi (syntaxe- sintaks)
- Anlam bilgisi (semantique- semantik)
- Kelime bilgisi (lexicologie- leksikoloji) (Dilaçar, 1968)

1. 7. Dil Bilgisi (gramer) Kavramı

Dil bilgisini, Türkçe sözlük"bir dilin ses, biçim ve cümle yapısını inceleyip kurallarını tesbit eden bilim" (TDK 1988) olarak, Banguoğlu ise; "bir dili bize ilmi tarifler ve tasnifler dahilinde tanıtan ve aynı zamanda o dilin anlaşılması ve kullanılması için lüzumlu usul ve kaidelerin tamamıdır" şeklinde tanımlamaktadır. (Banguoğlu, 1941)

Dilin seslerinin incelendiği bölüm; "phonetique; fonetik" (ses bilgisi) , kelimelerin, köklerin ve eklerin yapı ve fonksiyonlarının incelendiği; "morphologie" morfoloji" (şekil bilgisi), kelime ve şekillerin anlamlarının incelendiği; "semantique" semantik"

(anlam bilgisi) , kelimelerin birbirleriyle olan ilgilerinin ve cümlelerin incelendiği; "syntaxe" sintaks" (cümle bilgisi, söz dizimi bilgisi) ve içinde kelime ve şekillerin kökeninin incelendiği; etymologie" "etimoloji" (kök ve türeme bilgisi) ile sözlük bilgisinin "lexicographie" "leksikografi" bulunduğu; kelime bilgisi; "lexicologie" "leksikoloji" dil bilgisi kapsamındadır. (Dilaçar 1968)

1. 7. 1. Türkçenin, dil bilgisi yapısının incelenmesi

1. 7. 1. 1. Türkçenin ses bilimsel (phonetique-fonetik) yapısı

"Ses bilgisi, konu olarak dillerin seslerini ve bunların öbür dil bilim (linguistique) olaylarıyla olan bağlantılarını inceleyen bir bilimdir." (Tansu, 1963)

Türkçenin ses bilimsel yapısı içinde, konuşurken çıkarılan sesler ve bunların doğru çıkışı kapsamaktadır. "Ses bilim, ses ve konuşma fizyolojisiyle yakın ilişkisi nedeniyle, doğa bilimlerinin bir koludur. Ses bilim şu kollara ayrılır;

1. Söyleyiş ses bilim: Uğraşı alanı olan seslerin, verici tarafından nasıl söylendiğini, başka deyişle, söz konusu seslerin hangi organlarda ve bu organların hangi eylemleriyle oluştuğunu inceler, seslere anatomik ve fizyolojik açıdan bakar.
2. Akustik ses bilim: Seslerin fiziksel, ölçülebilen öğelerini (süre, titreşim v. b.) inceler.
3. Dinleyiş ses bilimi: Söz konusu seslerin, alıcı tarafından algılanma biçimini betimler." (Selen, -)

Diğer birçok dilde olduğu gibi, Türkçede de konuşurken iki türlü ses oluşturulmaktadır. Bunlar ünlüler ve ünsüzlerdir.

1. 7. 1. 1. 1. Ünlüler

Ünlüler, özgür ve gürültüsüz seslerdir. Çünkü, ünlülerin çıkışında ciğerlerden gelen hava, ağız ya da burun boşluğunda bir engele rastlamaksızın dışarı çıkar, konuşma

organlarının herhangi bir yerinde kapanma veya daralma olmaz, bu nedenle de bir hışırtı ya da fışırta gibi gürültü duyulmaz. Ünlülerin çıkışında dil, çene ve dudaklar önemli görev üstlenirler. (Selen -)

"Türkçenin ünlüleri ikili sistem üzerine kurulmuştur. Bu sistemde farklı gruplara giren ünlüler, nitelikçe karşıt durumdadırlar. Bu karşıtlıklar önlük-artlık ve düzlük-yuvarlaklık şeklindedir." (Tansu, 1963)

Türkçede ünlülerin çıkışı, boğumlama organlarının aldığı şekle göre;

- "Ön veya art,
- Alçak veya yüksek (geniş veya dar) ,
- Yuvarlak veya yayık (düz) "olarak nitelendirilebilir. (Tansu, 1963)

Bunlar şöyle gruplandırılabilir;

Ön ünlüler (dil öne sürülmüş durumda) : e, i, ö, ü

Art ünlüler (dil arkaya çekilmiş durumda) : a, ı, o, u

Alçak ünlüler (dil alçak durumda) : a, o, e, ö

yüksek ünlüler (dil yüksek durumda) : ı, i, u, ü

Düz ünlüler: a, e, ı, i

Yuvarlak ünlüler: o, ö, u, ü

Türkçedeki ünlüler şeması

	Düz		Yuvarlak	
	Alçak	Yüksek	Alçak	Yüksek
Ön ünlüler	e	i	ö	ü
Art ünlüler	a	ı	o	u

Tansu'nun hazırladığı bu şemadan çıkan sonuç özetlenirse;

e; ön, alçak ve düz bir ünlüdür.

i; ön, yüksek ve düz bir ünlüdür.

ö; ön, alçak ve yuvarlak bir ünlüdür.

ü; ön, yüksek ve yuvarlak bir ünlüdür.

a; art, alçak ve düz bir ünlüdür.

ı; art, yüksek ve düz bir ünlüdür.

o; art, alçak ve yuvarlak bir ünlüdür.

u; art, yüksek ve yuvarlak bir ünlüdür.

Tansu, yukarıda nitelikleri belirlenen Türkçedeki ünlülerin konuşma ve/veya şarkıdaki doğruluklarının, kulak aracılığıyla pratik olarak saptanacağı gibi, Milletlerarası Fonetik Derneğinin bastırıldığı B. 804 sayılı "Temel Ünlüler" adlı plaktan da, gene kulak yoluyla karşılaştırılarak saptanabileceğini belirtmektedir.

Ancak, günümüzde yaygın olarak kullanılan ses yazarla (sonagramm) çok hassas çalışmalar yapılmasına karşı, dilde söyleyişin (prononciation) bir andan başka bir ana ve bir kimseden başka bir kimseye göre değişme özelliği göstermesinden dolayı "geçerli Türkiye Türkçesinin" uluslararası niteliklerini saptamak, kısmen mümkün olabilmektedir. (Selen -) ve (Tansu, 1963)

"Türkçedeki esas ünlüler, tınlaticılarının şekillerine uyarak da kalın ve ince ünlüler olarak ikiye ayrılırlar. Bir ses, frekansı yüksekse ince (tiz) , alçaksa kalın (pes) tir. Bu konuda Grammont; "u"dan"i"ye kadar frekansları;

U: 450,

O: 900,

A: 1800,

E: 3600 ve

İ: 7200 olarak belirlemiştir." (Tansu, 1963)

Ünlüler, yukarıda açıklanan niteliklerinden başka; kısa ve uzunluk, kuvvetli ve hafiflik ile belirli yükseklik (ton) gibi özellikler de gösterirler.

Türkçedeki ünlülerde uzunluk ve kısalık, komşu olduğu fonemlere (sesbirim) göre yapılan karşılaştırmalara bağlı olarak ayırđedilir. Bu karşılaştırmalar deneyli (experimental) olarak doğru bir şekilde tesbit edilir. (Tansu, 1963) "Türkçenin bugünkü yazı dilinde, kökeni öz Türkçe olan uzun ünlü yoktur." (TDK, 1996) Buna göre, Türkiye Türkçesinde temelde uzun olan ünlü değil, çeşitli ortamlarda uzayan ünlülerdir. Söz konusu ünlülere ise, Arapça ve Farsçadan geçen bazı sözcüklerde rastlanmaktadır. Bu sözcüklerin uzun söylenmesini belirten ve aynı zamanda inceltmede de kullanılan (^) işareti ile aradaki fark belirtilmektedir.

Ünlülerde kuvvetli veya hafif söyleme ise vurgu ile adlandırılır.

"Vurgu, kelimedeki bir hecenin, ünlüsü üzerinde ya perde veya soluk baskısı farkı yapmak suretiyle, öbürlerinden ayırt edilmesi olayıdır" (Tansu, 1963)

Türkçe sözcükler vurgularına göre;

- Vurgusu sonda bulunanlar; kapı, sapanlar v. b.
- Vurgusu başta bulunanlar; Asya, Barbaros v. b.
- Vurgusu ortada bulunanlar; getiriniz, okuyun v. b.
- Vurgusu olmayanlar; -mı, -mü gibi soru ekleri ve çekimleri ile, daha, gibi, için, sözcükleri olarak dört bölümde toplanabilir. (Egüz, 1991)

Dil bilimin esas öğelerinden olan sesteki ton yüksekliği, Türkçedeki ünlülerde de, "diğer bazı dillerde olduğu gibi yüksek, orta ve ağır olmak üzere üç türdür." (Tansu, 1963) İsveççe ve Norveççe gibi bazı dillerde bulunan, ton farkının oluşturduğu anlam değışikliklerine, Türkçenin müzikal yapısı içinde az da olsa rastlanmaktadır. Bu özellik, Asya ve Afrika'da bulunan tonlu dillerdeki kelimelerde, çok fazladır. (Tansu, 1963)

Entonasyon ise, "cümle akışındaki ton güdümü tarzıdır. Ton kelimeye, vurgu kelime ve cümleye, entonasyon ise tüm cümleye aittir. Dile göre değışiklik gösteren entonasyonun esası, mantığa ve psikolojiye dayanan fonik ve melodik bir anlatım ve belirtme işidir." (Tansu, 1963) Egüz, entonasyonu; "bir söz cümlesinin söylenişinde çizilen melodi çizgisidir, ses dalgalanmasıdır" diye tanımlamıştır. (Egüz 1991) O halde entonasyona, kısaca "konuşmadaki müziktir" denilebilir.

Türkçenin fonetik yapısında entonasyon, başka dillerdeki gibi anlam farkı oluşturacak şekilde değildir Örneğin; İngilizcede aynı sorudaki entonasyon farkına göre, cevabı evet veya hayır olabilmektedir. (Tansu, 1963)

1. 7. 1. 1. 2. Ünsüzler

"Bunlar, akustik bakımdan, içinde gürültülerin hakim olduğu bir titreşim hareketinden, fizyolojik bakımdan ise, boğumlanma organlarının daralması veya aniden kapanıp birden açılması ve ses yolunda hava akımının az çok engellenmesiyle meydana gelen fonemlerdir." (Tansu, 1963)

Bunların özellikleri;

- "Engelli seslerdir,
- Ünlülerin bir seslem oluşturmasına karşın, ünsüzler özgür olmayan seslerdir,

- Ünlülerin gürültüsüz olmasına karşın, ünsüzler gürültülü seslerdir,
- Ünsüzlerin öbeklenmesi soluğun rastladığı engele göre yapılır. Bu engel ya kapanma, ya da daralma olabilir." (Selen -)

"Türkçede ünsüzler, boğumlanma tarzına ve boğumlanma yerine göre iki gruptadır.

Boğumlanma tarzına göre;

- Kapantılı ünsüzler

ötümlüler p, t, k, ç

ötümsüzler b, d, c, g,

- Daraltılı ünsüzler

ötümlüler f, s, ş, H,

ötümsüzler v, z, j, h

- Selenliler

ötümlüler

yarı ünsüz y

titrek l, r,

geniz m, n olarak nitelendirilirken,

Boğumlanma yerine göre;

- ağız dışı ünsüzleri

dudak ünsüzleri

çift dudak ünsüzleri p, b, m,

diş dudak ünsüzleri f, v,

- ağız içi ünsüzleri

asıl diş ünsüzleri t, d, s, z, l, r, n,

sert damak ünsüzleri c, ç, ş, j, y,

- ağız gerisi ünsüzleri

yumuşak damak ünsüzleri g, k,

gırtlak ünsüzleri h, H olarak nitelendirilmektedir." (Tansu, 1963)

Türkiye Türkçesinin ses yapısı, genel olarak yukarıdaki özellikleri taşımaktadır. Bunun yanında diğer dillere göre ayrıcalık gösteren durumlar, sözcük yapısındaki özelliklerden kaynaklanmaktadır. Bunlar;

- "Türkçe ses sisteminde, bütün ünlü tipleri, bir tınlatıcı ile meydana gelir ki, o da ağızdır. Başka dillerdeki geniz ünlüleri yoktur. Bundan dolayı Türkçedeki ünlülere saf ünlü (voyelles pures) denir.
- Dilin, ön veya arka kısmının kabarması ile yatay düzlemde her ünlünün boğumlanma bölgesine göre yerini değiştirmesi ve bu suretle ağız tavanının ön ve arka diye iki bölüme ayrılması Türk fonetik sisteminde çok önem taşır.
- Türkçedeki ünlü sistemi daha çok dilin yatay doğrultudaki hareketiyle oluşur. Bu hareketten doğan ünlüler, Türk dilinde sistemli ve hakim bir rol üstlenir. Böylece ağızın önünden başlayarak, arkasına doğru çıkarılan ünlüler, ön ve art olmak üzere iki ayrı bölgede oluşur. Türkçedeki ünlüler ve oluş özellikleri şöyledir;
- "a" ünlüsü biri dil ardının gerisinde, öteki buna karşı biraz daha önünde oluşan iki tür olarak ayırılır. Ayrıca, öz Türkçe sözcüklerde uzun olarak bulunmazken, "ğ"ile birlikte kullanılan kelimelerde, "ğ"nin yitirilişiyle "a" uzar. Bunun yanında, Türkiye Türkçesine yerleşmiş, tümü yabancı olan"aa"ile yazılan sözcüklerle (saadet, kanaat gibi) , iki "a"arasındaki elif ya da ayın yitirilmiş, bunun yerini söyleyişte gırtlak çarpması almıştır.
- "o" ünlüsü de yarı kapalı ve açık olmak üzere iki türdür. Her iki türünün çıkarılışında da alt çene aşağıya doğru hafifçe sarkık, dil ucu ağız boşluğunun

içinde serbest, dil sırtı arka damağa doğru hafif kabarıktır. Dudaklar öne doğru uzamış ve yuvarlak bir biçim almıştır.

- Türkçede "o" ünlüsü sadece önseste bulunur ve Türkçeye geçen yabancı sözcüklerde "ğ" eşliğinde uzun okunur. (oğlan gibi)
- "u" ünlüsünde dudaklar öne doğru iyice uzamış ve yuvarlaklaşmıştır. Ağız daha açık durumdadır, dildarı yumuşak damağa doğru kalkıktır ve dil ucu alt dişlerin art kıyısına değmektedir. Türkçede iki türüdür. Bu da "ğ" ile birlikte kullanıldığında uzar.
- Türkçede "e" ünlüsü genellikle yarı açıktır. Dilin ön kısmı öne doğru kalkar ve alt sıra dişlerin ardına değer, arka kısmı o kadar kabarık değildir, iki yanıyla üst sıra dişlerin kıyısına değecek kadar yaklaşır. En eski Türkçede sadece açık türü olduğu, Anadolu ağızlarında ise açık ve kapalı türlerinin birlikte kullanıldığı saptanmıştır. (el"organ" el"yabancı" anlamlarında olduğu gibi) Bu ünlü de "ğ" ile birlikte kullanıldığında uzar. (eğe gibi)
- "i" ünlüsünde dudaklar dar bir biçim alır, dilin ön kısmı öne doğru kabarıp, iki yanı üst sıra dişlerin kenarlarına değer. Türkiye Türkçesinde yarı kapalı ve kısa türü vardır.
- "ö" ünlüsünün Türkiye Türkçesinde yarı kapalı ya da açık kısa türü vardır. Çıkışında dudakların biçimi yuvarlak, dilin ön sırtı öne doğru kalkıktır, dil ucu alt sıra dişlerin ardına değer. Yalnız ön ses ve iç seste bulunur ve "ğ" ile birlikte olduğu sözcükte uzar.
- "ü" ünlüsünde dudaklar öne doğru uzamıştır, dilin ön sırtı sert damağa doğru yükselir, ucu alt sıra dişlerin kıyısına değer. Türkiye Türkçesinde yarı kapalı ve kısa türü vardır.
- "ı" ünlüsü ise, dar, düz bir orta dil ünlüsüdür. Çıkışında ağız diğer ünlülere göre daha dar, dudaklar yarı kapalıdır, dil ucu geriye çekilir, kenarları üst sıra dişlere değer, dilin arka sırtı yumuşak damağa doğru kalkıktır. Türkiye Türkçesinde kısa türü vardır, ön, iç ve son seste bulunur.
- Türkiye Türkçesinde ses uzamaları aşağıdaki ses ortamlarında olur;

"ğ"son seste durursa, kendinden önceki ünlü uzar. (örn. dağ-da:)

"ünsüz+ünlü+"ğ"+ünsüz"dizilişinde "ğ" den önceki ünlü uzar. (örn. kağnı-ka: nı)

"ğ" niteliği aynı iki ünlü arasında durursa, önünde ve ardında duran iki ünlü birbirine ulanarak uzar. (örn. uğultu-u: ultu)

"hane"yle oluşan bileşik sözcüklerde, söyleyişte"h"yitirilir ve kalan ünlüler birbirine ulanarak uzar. (örn. hastahane-hasta: ne)

"çift ünlüyle yazılan yabancı sözcüklerde yan yana duran ünlüler birbirine ulanarak uzar. (örn. saadet-sa: det)

- Türkçede "r" sesi yuvarlanan sestir.
- Türkçede yarı ünlü olan tek ses "y"dir.
- Türkçede "k", "g" ve yan boğumlu "l" gibi art damak ünsüzlerinden sonra gelen i, e gibi ünlülerle boğumlanma noktaları, ön damağa doğru ilerler.
- Türkçede kelime ve cümlenin ses yapısı denge üzerine kurulmuştur. Bu denge hece ve vurgu düzeniyle sağlanır.
- Türkçede kelime başındaki ötümlü "b"ve ötümsüz"p" fonemleri çok belirgin değildir.
- Türkçede "k" ve"g" ünsüzlerinin, yumuşamış ve yumuşamamış olmak üzere ikişer söylenişi vardır. örn. kapak (yumuşamamış) , kerpiç (yumuşamış) ve burgu (yumuşamamış) , gece (yumuşamış) gibi." (Selen -) ve (Tansu, 1963)

1. 7. 2. Türkçenin şekil bilgisi (morfolojik) yapısı

Bir dilin morfolojik yönden incelenmesi, onun şekil bakımından incelenmesini, yani "gramatikal şekillerinin ve kelimelerinin fonemik yapısı, şekillerinin çözümlenmesi ve kelime yapısıyla beraber kelimelerin, cümlelerin, cümleciklerin iç düzenini"incelemeyi kapsar. (Dilaçar, 1968)

Morfolojik yapının en basit şekli morfemdir. Morfem"ses ve anlam bakımından az çok dahi başka bir dilsel şekle benzemeyen dilsel şekle denir. örn. kuş, göz, -ci, -yor, gibi ögeler." (Dilaçar, 1968)

"Bir dilde bulunan morfemlerin tümü, o dilin kelime hazinesini oluşturur. Ancak diller anlamlarının bir kısmını şekillerin düzeni ve birleşmesiyle gösterir. Şekillerin anlamlı düzeni ise o dilin gramerini oluşturur." (Dilaçar, 1968)

Dünyada var olan diller yapı ve şekil bakımından üç türdür.

1. Tek heceli diller
2. Çekimli diller ve
3. Eklemeli diler.

Türkçe, eklemeli bir dildir. Günümüz Türkçesinde, kelimelerin şekil yapılarının iki türde basit ögeyi kapsadığı saptanmıştır. Bunlar; tek başına bir anlam taşıyan kökler ile başlıbaşına bir anlamı olmayan ancak, köklerin sonuna eklenerek bunların anlamlarını geçici veya sürekli olarak değiştiren eklerdir. (Banguoğlu, 1941)

Türkçede kelime kökleri genel olarak tek hecelidir ve kelime başında bulunur. Bunlar ana dilin, doğuş devrinde oluşan ilk ögeleridir, dilin temelini oluştururlar ve artmazlar. Türkçede kelime kökleri, anlam ve şekil yapıları yönünden iki grupta toplanır.

- Fiil kökleri
- İsim kökleri. Bunlardan başka hem isim hem fiil olan bazı kökler de vardır. Ancak, bu kökler az sayıdadır. (Banguoğlu, 1941)

Ekler ise, belli bir işlev yüklenerek köklerin sonuna gelir ve kaynaşırlar. Tek başlarına kullanılamazlar. Türkçede ekler her zaman köklerin sonuna gelir, önek ve içek yoktur. Türkçede her ekin dil bilgisi (gramer) ve kelime yapısı yönünden işlevi

vardır. Bu nedenle işlevsiz bir ek yoktur. (Banguoğlu,1941) Türkçe, ekler bakımından zenginliği nedeniyle, çok sayıda ifadeye olanak tanır. (Vardar 1982)

Yukarıda açıklandığı gibi, Türkçede her tip yapım ekiyle, sayısız kelimeler yapılmakta ve dil gelişmektedir.

1. 7. 3. Türkçenin anlam bilgisi (semantique-semantik) yapısı

Türkçenin anlam bilgisi bakımından incelenmesi, onun kelimelerinin taşıdığı anlam yönünden incelenmesini gerektirmektedir. Çünkü anlam bilgisi, dilin şekil ve kelimelerinin taşıdığı anlamlar yönünden incelendiği bilimdir.

"Dilleri oluşturan tümce ya da sözcükler, en küçük anlamlı birimlerden kuruludur. Söz konusu en küçük anlamlı birimler, çözümleme işleminin bildiriye en küçük göstergelerine ayrıştırılmasıyla saptanır. Örn. evi sattı tümcesindeki anlam birim sayısı dördür. Ev-i, sat-tı. Bunlar daha küçük anlam birimlere ayrılmazlar." (Vardar, 1982)

Türkçenin en önemli özelliği; cümle anlamının kelime sırasına bağlı olmasıdır. Bu nedenle, anlam değişmeden kelime sırası değişmez. Ayrıca "sıra görevi konusunda Türkçede belirtmek istenen öge, fiilden hemen önce gelir." (Dilaçar, 1968)

Türkçede kelimeler anlam ve görevleri bakımından, isimler ve fiiller diye iki ana grupta toplanırlar. Ancak cümle oluşumunda önemli görev üstlenen edatlar da bazı dilciler tarafından bir grup olarak belirtilmektedir. İsimler ve fiiller anlamlı kelimeler, edatlar ise görevli kelimelerdir. İsimler, nesnelere karşılayan, fiiller, hareketi karşılayan kelimelerdir. Edatlar ise, tek başlarına hiçbir anlam ifade etmeyen, ancak bir başka kelimenin yanında, ona değişik anlamlar katan kelimelerdir. (Paçacıoğlu, 1987) ve (Banguoğlu, 1941)

1. 7. 4. Türkçenin söz dizimi (syntaxe-sintaks) yapısı

"Türkçeyi öbür dillerden ayıran en esaslı fark, bazı yapı özellikleriyle söz dizimidir. Avrupa dillerinde kelimenin başına gelen edatlık ön ekler bulunduğu halde, Türkçeye başka imkan verilmemiş, daha doğrusu ona başka yollar gösterilmiştir. Örn. Fransızcada edatlık yapıda bir sıfat olarak 'inter-national,' Arapçada 'beyn-el-milel' denebildiği halde, Türkçede kelimenin gelişme yönü sona doğru olduğu için bunun karşılığı, 'arası-uluslar' değil, kurallı olarak 'uluslar-arasıdır.'" (Dilaçar, 1968)

"Türkçede kurallı olarak ve tam anlamıyla ilgi ögesi yoktur. Buna bağlı olarak da devrik cümle normal olarak her zaman kullanılmaz. Örn. "o biliyordu ki askerler kalede bulunuyordu" cümlesi, Türkçenin kuruluş düzenine uygun olarak; "o askerlerin kalede olduğunu biliyordu" şeklini alır. "Bunun nedeni Türkçede ilgililik edatının olmamasıdır. (Dilaçar, 1968)

"Türkçede kavram sıralanması, düşünce zincirlenmesi, buna göre de cümle bölüklerinin yönü, ikincilden birincile, belirtenden belirtilene doğru olup fiil en sonda bulunur. Belirtilen genel olarak cümlede sınırlı bir yer tutar, belirten ögeler ise yine genel olarak daha uzunca olur. Bundan dolayı, belirtileni söylemeden önce belirtme görevinde bulunan bütün ögeleri, bir düzene göre toparlamak gerekir. Bu toparlama çok kez üst üste yığıldığı için, Türkçenin söz dizimi kompleksidir." (Dilaçar, 1968)

Avrupa dillerinde ise esas yön, Türkçedekinin tam tersinedir. Asıl bölüm ilk halkada, öbür bölümler belirtici ikincil bölücüklerdir. Bu diziliş şekli yalnız kelimeleri değil, yapı ve çekim ögelerini de ilgilendirerek aynı yöne götürür.

1. 7. 5. Türkçenin kelime bilgisi (lexicologie-leksikolojik) yapısı

Kelimeler, anlamlı veya görevli olan, ses veya sesler topluluğudur. Bu ses toplulukları dilde, canlı, cansız varlıklarla çeşitli kavram ve hareketleri karşılar. (Paçacıoğlu, 1987)

Türkçede kelimelerin bazıları tek başına bir anlam taşıırken, bazıları başka kelimelerle kullanıldığında anlam kazanırlar. Dilimizde kelimeler, kök ve ek olmak üzere iki ögeden oluşmaktadır. Bunların oluşum özelliklerine göre de basit, türemiş ve bileşik kelime adını alırlar.

Basit kelimeler, Türkçede belli sayıdadır ve sayıları artmaz. Türemiş kelimeler dört şekilde yapılır.

- İsimden türemiş isimler (örn. başlık)
- İsimden türemiş fiiller (örn. başla)
- Fiilden türemiş isimler (örn. kesik)
- Fiilden türemiş fiiller (örn. kestir) (Banguoğlu, 1941)

Bileşik kelimeler ise, "kaynaşmış birleşik kelimeler ve kaynaşmamış birleşik kelimeler olarak iki türdür. Kaynaşmış birleşik kelimeler; genellikle iki kelimenin aralarına ek girmeyecek şekilde kalıplaşmasıyla ortaya çıkarlar ve çoğunlukla isim soyundan olurlar. Kaynaşmamış birleşik kelimeler de; anlam kayması veya ses düşmesi olmayan bileşik kelimelerdir, terim özelliğinden kaynaklananlar, bir isimle bir fiilden veya iki fiilden kurulanlar olarak çeşitleri vardır. (Paçacıoğlu, 1987)

Kelimenin ses yapı parçaları hecelerdir. Türkçede hece, tek sesli olabildiği gibi bir çok sestten de oluşturulabilmektedir. Hecelerde sesler birbirine kenetlenmiş ve bütünleşmişlerdir. Bu bütünlük çok sesli hecelerde, organların sesleri arka arkaya çıkarırken eski yerine dönmeyerek arkadan gelen sesi çıkarmasıyla sağlanır. Böylece de bir hecenin seslerinin organ hareketleri birbirine bağlanarak, tek hareket haline gelir. (Ergin, 1991)

Türkçede hece yapısı bir, iki, üç ve dört sestem oluşmaktadır. Bir ünlü tek başına bir hece olabileceği gibi (örn. -o, -i, -a gibi) bir ünlü, bir ünsüz (-al) , bir ünlü, iki ünsüz (-alt) , bir ünlü, üç ünsüz (vinç) gibi de olmaktadır.

Türkçede, gerek kelimelerin köklerinde, gerekse kelime kökleriyle ekler arasında bir takım uyumlar dikkat çeker. Zaten Türkçenin en önemli özelliklerinden birisi ses uyumlarıdır. Ses uyumu, kelimelerde seslerin birbirine yakın olanlarının birarada bulunmasıdır ve temeli benzeşme olayıdır. (Ergin, 1994)

"Ses uyumu; ünlü uyumu ve ünsüz uyumu olmak üzere iki çeşittir." (Paçacıoğlu, 1987) Ünlü uyumunda, kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlaklık uyumu aranır.

Kalınlık-incelik uyumunda, kelimenin ilk hecesini oluşturan ünlü ince ise, sonra gelen hecelerdeki ünlüler de ince ünlü olur. (örn. işitmek, anlamak gibi.) Ancak yabancı kökenli kelimelerde bu uyum aranmadığı gibi, olduğu şekilde kullanılırlar. Ayrıca değişerek geçen bazı yabancı kelimelerde de farklı kullanımlar görülmektedir. (örn. anne, hangi gibi)

Düzlük -yuvarlaklık uyumunda ise, düz sesler düzleri, yuvarlak sesler yuvarlak sesleri takip ederler. Bunda da yabancı kökenli kelimeler ya aynı şekilde kalmıştır, ya da Türkçeye uydurulmuştur. örn. "ofis" aynı kalırken, "çünkü" "çünkü" şekline dönüştürülmüştür.

Ünsüz uyumu ise, "Türkçe kelimelerde yan yana gelen ünsüzlerin ton (seda) bakımından birbirine uygunluk göstermesine dayanır" (Paçacıoğlu, 1987) Bu uyum kuralı, bir kelimedede b, c, d gibi ünsüzlerin p, ç, t gibi ünsüzlerle bir arada bulunmamasını gerektirmektedir. (örn. kitapta, geçti gibi)

Türkçede kelime yapısının özellikleri özetle;

- "kelimeler ünlü veya ünsüz uyumuna uyarlar,
- Türkçe kelimelerde uzun ünlü bulunmaz,
- "o" ve"ö" ünlüleri ilk hecede bulunurlar,
- Türkçe kelimelerde orta hece ünlüsü düşme eğilimindedir,
- Türkçe kelimelerde "f, h, j"sesleri bulunmaz, ancak"f" sesi tabiat taklidi olan kelimelerde kullanılır.
- Türkçe kelime başında"c, ğ, l, m, n, r, v, z"sesleri bulunmaz, bazı tabiat taklidi seslerde"c"sesi bulunabilir.
- Türkçede hece sonunda"b, c, d, g"sesleri bulunmaz,
- Kelime sonunda bulunan"ç, k, p, t"ünsüzleri, iki ünlü arasında tonlulaşır ve yumuşar,
- Türkçe kelimelerde başta çift ünsüz bulunmaz,
- Türkçe kelimelerde kesme işareti kullanılmaz,
- Türkçede birleşik kelime ve yer adları dışında "n, b"ünsüzleri yan yana bulunmaz." (Paçacıoğlu, 1987)

1. 8. Türkiye Türkçesinin Genel Dil Bilgisi Özellikleri

1928 yılında kabul edilen"Yeni Türk Alfabesi"nin ardından, 1932 yılında kurulan Türk Dil Kurumuyla, Türkçenin dilbilgisi yapısı sağlam temellere oturtulmuştur. Buna bağlı olarak da, Türkçe yazım sorunları büyük ölçüde çözümlenmiştir.

Konuşma Türkçesi, Türkiye'nin çeşitli bölgelerinin kültürel yapı farklılıklarından kaynaklanan çeşitlilik göstermektedir. Yazıda sağlanan dil birliğinin temelinde, dilbilgisi kurallarına uygunluk vardır. Türkçe konuşmadaki birlik ve bütünlüğün de,

bilinçli bir biçimde uygulanacak olan konuşma öğretimi ve eğitimiyle sağlanacağı düşünülmektedir.

Türkçe konuşmada doğruluk ve birlik, dilin ses bilgisinin, boğumlama (artikülasyon) vurgulama ve ton güdümü (entonasyon) özelliklerine uyularak elde edilir. Bu bağlamda, yukarıda ayrıntılarıyla verilen Türkçenin genel dil bilgisi özellikleri şöyle özetlenebilir;

- Türkçe, genellikle, yazıldığı gibi konuşulan, konuşulduğu gibi yazılan bir dildir.
- Türkçede, yazıldığı halde söylenmeyen, söylendiği halde yazılmayan "ğ"harfinin dışında hiçbir harf yoktur.
- Türkçe, ses yönünden çok zengin, yumuşak, ezgili ve renklidir.
- Türkçenin sesleri gırtlaksılıktan, burunsuluktan kurtulduğu için, hırıltılı, pırıltılı, hımhım ve boğuk değil, tınlı ve parlaktır.
- Türkçenin ses yapısını oluşturan ünlü ve ünsüzler boğumlamaya uygun ve rahattır.
- Türk dili, yazma, okuma ve konuşmayı kolaylaştıran bir takım kurallara sahiptir.
Taşer, 1978, (s. 193)

Türkçe şarkı söylemedeki dilin anlaşılabilirliği da, konuşma sırasındaki dil bilgisi özelliklerini bilip önemseyerek, dikkatli kullanmaya bağlıdır. Dilini konuşmada doğru kullanan kişilerin, şarkı söylerken kullandığı sözler de rahatça anlaşılır. Bu nedenle "konuşur gibi şarkı söylemek" şarkı söyleme eğitiminde, doğru şarkı söylemenin temel ilkesi ve önemli bir göstergesidir.

1. 9. Problem Durumu

Dünyada 16. yüzyılda başlayan opera sanatının, Türkiye'de halk kitlelerine ulaşması yukarıda da açıklandığı gibi, cumhuriyet dönemine rastlar. 1936 da açılan Devlet

Konservatuvarına yurt dışından getirilen şan öğretmenleri, Türkiye'de şan eğitimi başlatan ve önemli hizmetler veren sanatçılardır. Daha sonra gelişerek, sayıları artan konservatuvarlar, operalar, müzik eğitimi bölümleri ve mesleki müzik eğitimi veren çeşitli kurumlarla birlikte şan eğitimi de yaygınlaşmıştır.

Ancak, opera sanatına yönelik olarak gelişen şarkı söyleme biçimi olan "şan"ın, Türk müziğinde de uygulanmak istenmesine çalışılması, özellikle çok seslendirilmiş halk türkülerinin söyleniş biçiminin, "gerek özüne, gerekse Türk diline uygun olmadığı" tartışmalarını başlatmıştır. Nitekim, "Saygun, çok seslendirdiği halk türkülerinin ilk seslendirildiği yıllarda, müziğin tür ve dil özelliklerine bağlı kalınarak söylenmesi gerektiğini sıklıkla hatırlatmıştır." (E. Arman* yazılı görüşme, 1997)

---

* Edip Arman, Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı Opera ve Şan Bölümü Öğretim Elemanı.

Öte yandan, operalarda oynanan eserlerdeki sözlerin, Türkçenin ses bilgisi (fonetik) yapı özelliklerine ve söz-ses uyumuna (prozodi) dikkat edilmeden çevrilmesi ve seslendirilmesi sonucu, dildeki anlaşılabilirliğin kaybolması, şan eğitiminde Türkçenin doğru kullanılma yollarını araştırmayı gerektirmiştir.

Söz konusu sorun için Gün, (1986) "Opera sahnelerimizin üstünde oynanan eserlerdeki sözlerin yarısı, bazen çevirilerdeki veya telif eserlerdeki prozodi hataları, bazen de sanatçının teganni sırasında yaptıkları hatalardan dolayı anlaşılabilir değildir" demektedir.

Yetmişbeş yıllık Türkiye Cumhuriyeti tarihinde, opera-bale alanında önemli gelişmeler olmuştur. Ancak, Davran'ın (1997) da belirttiği gibi". . . altmış seneyi

aşkın bir zaman dilimi içinde, şarkı söyleme tekniğimizi geliştirecek, bu işle ilgilenen öğretmenlerimize yol gösterecek bir Türk opera ve Türkçe şarkı söyleme okulu yaratılmasına katkıda bulunacak çok az şey yapılmıştır. "Bunun nedenlerinden birisi Davran'a göre"1935 yılından sonra Ankara'ya Alman ve İtalyan hocaların gelerek şan ve opera bölümünde derse başlamalarıdır."

Yıllar içinde şan eğitimi, diğer mesleki müzik eğitimi veren kurum ve kuruluşlara yayılmıştır. Müzik öğretmeni yetiştiren kurumlarla, amatör ve profesyonel pek çok koro da ses eğitimlerinin, genellikle"şan eğitimi"olarak verildiği, giderek genel ve amatör müzik eğitimi veren tüm örgün eğitim kurumlarındaki ses eğitiminin şan eğitimine dönüştüğü görülmektedir.

Bütün bu sorunların, ses eğitiminde tanımlar, ilkeler, amaçlar, içerikler ve yöntemler gibi kuramsal boyutun bugüne kadar ihmal edilerek yeterince araştırılmamış olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca, "Türkçe şan eğitimi yöntem ve metodunun" oluşturulabilmesinin de, söz konusu sorunların çözümüne bağlı olduğu düşünülmektedir.

Oysa, daha önce de açıklandığı gibi, genel kapsamlı ses eğitimi içindeki şarkı söyleme eğitimi, şan eğitimine temel oluşturan ve doğru ses üretilmesini kullanabilmeyi amaçlayan bir eğitimidir.

Bu bağlamda, genel müzik eğitimi verilen kurumlardaki şarkı söyleme öğretimlerinin, bireysel düşünüldüğünde; şarkı söyleme eğitimiyle, toplu düşünüldüğünde; koro/toplu ses eğitimiyle yapılmasının doğru olacağına inanılmaktadır.

Özengen müzik eğitimi verilen bazı kurumlarla, mesleki müzik eğitimi verilen kurumlarda ise, ileri koro eğitimi ve temel ses eğitimini önceden almış olan

bireylere, ileri düzeyde şarkı söyleme biçimi de denilen "şan" eğitiminin verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Müzik, sanat ve bilimin bileşkesidir. Bu bağlamda şan eğitiminin; dayandığı ve yararlandığı bilim dallarıyla olan ilgi ve ilişkisi incelenerek, yukarıda saptanan sorunlara çözümler aranma gerekliliği görülmektedir. İşte araştırma, bu amaçla yapılmaktadır.

Araştırmanın genel amacı; şan eğitiminin gereklerine uygun olarak şarkı söylemenin, Türkçenin dil bilgisi yapısına uygun olup olmadığının saptanmasıdır.

Ayrıca; ses eğitimi, şarkı söyleme eğitimi ve şan eğitiminin ifade ettiği anlamlar, amaçları, kapsamaları, ilkeleri ve yöntemleri konusunda şan eğitimini uygulayan ve ona yön veren uzmanların görüşlerinin ortaya çıkarılması ve bu görüşler ışığında şan eğitiminin bütün boyutlarıyla aydınlatılması da amaçlanmıştır.

Bu amaçlara ulaşılması ümit edilen araştırmanın, ileride Türkiye Türkçesine uygun bir şan metodu oluşturma çabalarına katkıda bulunabileceği beklentisi, çalışmanın uzak amaçlarındanıdır .

Araştırma, Ankara ve İstanbul'daki opera, konservatuvar ve müzik eğitimi bölümlerinde şan eğitimi veren ve uygulayan şan eğitimcileri ve opera sanatçılarıyla, tıp fakültelerindeki kulak burun boğaz uzmanlık alanı içinde bulunan (foniatri) konuşma bozuklukları tedavi birimlerinde görevli uzmanların, şan eğitiminin Türkçeye uygun olup olmadığı hakkındaki görüşlerini alarak, Türkçenin (gramer) dil bilgisi yapısıyla karşılaştırılması biçiminde gerçekleştirilmiştir.

İşte bu düşüncelerden yola çıkılarak, araştırmanın problem cümlesi şöyle oluşturulmuştur. "Türkiye Türkçesi dil bilgisi (gramer) yapısının, şan eğitimi, amaç, ilke ve teknikleri açısından incelenmesi."

Araştırmanın problem sorusu ise; "şan eğitiminin amaç, ilke ve yöntemlerine göre şarkı söylemek, Türkiye Türkçesinin dil bilgisi yapısına uygun mudur?" biçiminde oluşturulmuştur.

Araştırma; kullanılış, amaç, düzey ve işlevine göre temel; çevre ve ortamına göre saha; yöntem, zaman, amaç ve kontrol olanaklarına göre de betimsel bir araştırmadır. (Kaptan, 1991)

Bu çalışma, bilindiği kadarıyla, bu konuda yapılan ilk araştırma olması ve gelecekte aynı konuda yapılacak olan başka araştırmalara ışık tutma olasılığından dolayı, önemli bulunmaktadır. Ayrıca, ses eğitimi, şarkı söyleme eğitimi ve şan eğitimi kavramlarının aydınlatılması, şan eğitiminin dayandığı bilimsel temellerle, ilke, amaç ve yöntemleri gibi, bazı temel kavramların saptanması nedeniyle de ayrıca önem taşımaktadır.

1. 9. 1. Araştırmanın sayıltıları

Araştırmanın gerçekleştirilmesinde şu sayıltılardan hareket edilmiştir.

1. Türkiye'de şan eğitiminin sorunları vardır.
2. Türkçe, şan eğitiminde yeterince doğru ve uygun kullanılmamaktadır.
3. Özellikle, amaçları açısından ayrı anlamlar taşıyan, ses eğitimi, şarkı söyleme eğitimi ve şan eğitimi kavramları, çeşitli tür ve düzeylerdeki ses eğitimlerinde birtakım belirsizliklere ve karışıklıklara neden olmaktadır.
4. Bilindiği kadarıyla, bugüne kadar, Türkiye'de şan eğitiminin amaç, ilke ve yöntemleriyle, dayandığı bilimsel temeller ve ilişkili olduğu başka bilim dalları, ayrıntılı olarak belirlenip, saptanmamıştır.

5. Tüm bu sorunlara çözüm olmak üzere ilgili kurum ve kuruluşlarda birtakım arayışlar ve çalışmalar yapılmaktadır.
6. Araştırma için seçilen veri toplama yöntemleri, bu araştırmanın konusuna en uygun olan yöntemlerdir.
7. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği için önceden hazırlanan sorulara verilen cevaplar, gerçeği yansıtır niteliktedir.
8. Türk dili ve şan eğitimiyle ilgili olarak taranılan belgeler, doğru ve gerçeği yansıtır niteliktedir.
9. Örneklem olarak belirlenen grup, Türkiye'de konunun uzmanı olan yetkin kişilerden oluşmuştur.
10. Örneklem grubu, Türkiye'deki şan eğitimine yön verecek nitelikteki bireyleri kapsadığından, sonuçlar tüm Türkiye'ye genellenebilir.

1. 9. 2. Araştırmanın sınırlılıkları

1. Araştırma yalnız mesleki müzik eğitimi veren ve uygulayan kurumlarla sınırlıdır.
2. Araştırma, Türkiye'de ses eğitimi, şan eğitimi ve Türk diliyle ilgili olarak elde edilebilen yazılı kaynaklardaki görüşlerle sınırlıdır.
3. Bu araştırma ayrıca, Ankara'da, Gazi Eğitim Fakültesi ve H. Ü. Ankara Devlet Konservatuvarında görevli şan eğitimcileri, H. Ü. Tıp Fakültesi KBB bölümü ve İbni Sina Hastanesi KBB bölümü foniatri servislerindeki görevli konuşma patologlarıyla, İstanbul'daki MÜAEF Müzik Eğitimi Bölümü, MSÜ Devlet Konservatuvarıyla, İÜ Kadıköy Devlet Konservatuvarında görevli şan eğitimcileri ve Ankara ile İstanbul Devlet Operası sanatçılarının görüşleriyle sınırlıdır.

1. 9. 3. Araştırmada kullanılan belli başlı terimler ve anlamları

Anatomi: Örgen bilim. İnsan, hayvan ve bitkilerin yapısını ve organların birbirleriyle olan ilgilerini inceleyen bilim. (TDK, 1988)

Amplitüd: Titreşim yapan cismin, denge durumuyla eriştiği en büyük uzanımı. (Tansu, 1963)

Artikülasyon: Bir dilin tüm (değişik) seslerini, dudaklar ve dil yardımıyla net bir biçimde telaffuz etmek. Söylemek. (Micro Robert, 1978)

Diksiyon: Seslerin, sözlerin, vurguların, anlam ve heyecan duraklarının hakkını vererek söyleme biçimi, bir söylevin konuşulma tarzı, bir şiirin okunuş biçimi. (TDK, 1988) ve (Micro Robert, 1978)

Ekol (Ecole.Fr) Okul, çığır, bir öğreti ya da düşünceden yana olanlar. (Saraç, 1985)

Fiziksel: Genel olarak doğaya, maddeye, nesnelere ilişkin olan, gerçek. (TDK, 1988)

Fizyolojik: Vücuttaki dokuların normal çalışma düzenlerinden bahseden bilimle ilgili. (TDK, 1988)

Fonem: Dilde bir görevle yüklü, anlam ayırt eden öge, fonolojinin en küçük parçasıdır. (Selen, -) Sesbirim. (TDK, 1988)

Fonetik: Ses bilgisi. Konu olarak dillerin seslerini ve bunların öbür dilbilim (linguistik) olaylarıyla olan bağlantıların inceleyen bir bilimdir. (Tansu, 1963)

Fonoloji: Ses olayının bir dil içindeki görevi bakımından incelenerek, tamamıyla zihni bir sistem şeklinde ele alındığı ses bilimidir. (Tansu, 1963)

Frekans: (ses, dalga vb. için) Birim zamandaki titreşim sayısı, sıklık. (TDK, 1988)

Rezonans: Ötüm, tınlayış, yankılanış, çınlama. (Saraç, 1985)

Rezonatör: Ses organlarında yankılanmanın olduğu boşluklar. (Saraç, 1985)

2.YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın niteliği, evreni ve örnekleme; veriler, verilerin toplanmasında kullanılan görüşme formu; elde edilen verilerin işlenip çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel çözümlene yöntemleri, verilerin işlenip çözümlenmesi ve Türkiye Türkçesinin, şan eğitimi ilke ve teknikleri açısından incelenmesinde izlenen yaklaşımlar ve kullanılan ölçütler açıklanmaktadır.

2. 1. Araştırmanın Niteliği

Bu araştırma, kullanılış, amaç, düzey ve işlevine göre temel; çevreye ve ortamına göre saha; yöntem, amaç, zaman ve kontrol olanaklarına göre de betimsel yöntemle yapılmıştır. (Kaptan, 1991)

2. 2. Araştırmanın Evreni

Bu araştırmanın "çalışma evreni" (Arseven, 1994) halen Ankara ve İstanbul'daki operalarla, devlet konservatuvarları ve müzik eğitimi bölümlerinin şan eğitimi veren ve uygulayan birimleridir. Ancak, araştırma kapsamında bulunan, Türkiye Türkçesinin fonetik yapısı da"elde edilen bulgulara göre oluşan sonuçların, gelecek zaman içinde ortaya çıkması olası görülen bilgi ve kurallara genellenebilir bir alan teşkil etmesi"nden (Arseven, 1994) dolayı, evren içinde düşünülmektedir.

2. 3. Araştırmanın Örnekleme

Araştırma örnekleme olarak, şan eğitiminin günümüzde en yoğun ve yetkin bir biçimde verildiği, Ankara ve İstanbul'daki devlet konservatuvarları, operalar ve müzik eğitimi bölümlerinde görevli oniki şan eğitimcisi ve/veya opera sanatçısı ile tıp fakültelerinin kulak burun boğaz ana bilim dallarına bağlı olan foniatri bölümlerinde görevli iki uzmandan oluşan toplam ondört kişi belirlenmiştir. Araştırmanın amaçlarından birisinin, Türkiye'de şan eğitiminin betimlenmesi (amaç,

ilke, yöntem ve ses eğitimi/şarkı söyleme eğitimi/şan eğitimi kavramlarının farklılıklarının ortaya çıkarılması) olduğu için, örneklem grubunun oluşturulmasında özellikle, konunun uzmanı olan, alanında yetkin kişilerin seçilmesine özen gösterilmiştir. Bu nedenle, araştırmanın sonuçları Türkiye'de şan eğitimi veren ve uygulayan, bu uygulamalarda Türkiye Türkçesini kullanan herkese genellenebilir.

2. 4. Veriler

Örneklem grubundaki bireylere, "odaklaşmış görüşme" (Özgüven, 1980) yöntemine uygun olarak hazırlanan soruların sorulması ve cevapların ses kayıt cihazıyla kaydedilip daha sonra çözümlenmesi, araştırmanın esas verilerini oluşturmuştur. Ayrıca; diller, Türkiye Türkçesi, müzik eğitimi, ses, şarkı söyleme ve şan eğitimiyle ilgili olarak elde edilen yazılı eserler de veri kaynağı olarak kullanılmıştır.

2. 4. 1. Verilerin toplanması

Örneklem grubundan verilerin toplanması, odaklaşmış görüşme yoluyla yapılmıştır. Önceden hazırlanan sorular görüşülen kişiye sözlü olarak sorulup, bir yandan cevapları yazılırken, diğer yandan ses kayıt cihazıyla kasete alınmıştır. Daha sonra, her bireyin cevap ve ses kasetleri birlikte çözümlenerek, bulgular elde edilmiştir. Ayrıca, konuyla ilgili olarak edinilen Türkçe, Fransızca ve İngilizce yazılı kaynaklardan da, literatür tarama yöntemiyle veri toplanmıştır.

2. 4. 2. Verilerin işlenmesi ve çözümlenmesi

Görüşme yoluyla elde edilen verilerden, açık uçlu soruların cevaplarındaki belirtici ifadelerle göre ortak değerler bulunmuş ve oranlama ile sayısal verilere dönüştürülmüştür. Ortak olmayan ifadeler ise birleştirilerek ayrıca belirtilmiştir. Çeşitli nitel değişkenleri içeren bazı soruların cevapları, oluşturulan frekans tablosuyla sayısal verilere dönüştürülmüş ve belli istatistik yöntemleriyle değerlendirilmiştir. Ayrıca, bazı nicel değişkenleri kapsayan soruların cevaplarına da derecelendirme yoluyla sayısal ifade verilmiştir.

2.5. Türkiye Türkçesinin Şan Eğitimi İlke ve Teknikleri Açısından İncelenmesiyle İlgili Yapılan Çalışmalar

Bu araştırmada, Türkiye'de şan eğitiminin;

A. Tanımı,

B. Amaçları,

C. Ülkeleri,

Ç. Dayandığı bilimsel temeller,

D. Türkiye'de ses eğitimi, şarkı eğitimi ve şan eğitimi kavramlarının kullanıldığı farklı anlamların betimlenmesi yapılarak,

E. Türkiye Türkçesinin gramer yapısı kapsamında;

a. Ses bilgisi (phonetique)

b. Şekil bilgisi (morphologie)

c. Söz dizimi bilgisi (syntaxe)

ç. Anlam bilgisi (semantique) ve

d. Kelime bilgisi) (lexicologie) yönünden, şan eğitimi ilke ve tekniklerine uygunluğu karşılaştırılmıştır.

Bu araştırma, Türkiye Türkçesinin, dil bilgisi yapısında bulunan boyutlarda, olabildiğince geniş kapsamlı bir karşılaştırmayı gerektirmiştir. Ancak, bu konuda daha önceden yapılmış başka araştırmalar bulunamadığından, öncelikle şan eğitiminin bilimsel tanımının yapılması ve Türkçede ifade ettiği anlam, ses eğitimi, şarkı söyleme eğitimi ve şan eğitiminin ortak noktaları ve farklılıklarının saptanması ve dayandığı bilimsel temellerin belirlenmesi gerekmiştir.

Bu amaçla, eldeki yazılı kaynaklar taranmış, konuyla ilgili kavram tanım ve açıklamalarla, örneklem grubundaki uzmanların görüşleri ışığında ses eğitimi, şarkı

söyleme eğitimi ve şan eğitiminin bilimsel tanımları yapılarak, amaç, ilke ve yöntemleri saptanmıştır. Türkiye Türkçesinin, belirlenen bu ilke ve yöntemlere uygunluk durumu da ayrıca karşılaştırılarak, "tamamen uygundur""kısmen uygundur" ve "uygun değildir"şeklindeki ölçek düzenine göre nitelendirilmiştir.

Görüldüğü gibi bu araştırmayla, şan ve ses eğitimi çeşitli açılardan incelenerek, bugüne kadar açıklık kazanamamış olan bazı kavramlar netleştirilirken, şan eğitiminin önemli bir ögesi olan dil kapsamında, Türkiye Türkçesinin şan eğitimine uygunluk derecesi saptanmıştır. Bunun için de, özellikle, birinci derecede konunun içinde olan ve Türkiye'de şan eğitime yön veren yetkin kişilerin görüşlerinden yararlanılmıştır. Buna dayanarak araştırmanın dış geçerliğinin yüksek olması beklenmektedir. Betimsel yöntemin konu için en uygun bir yöntem olması nedeniyle de iç geçerlik yüksektir.

3.BULGULAR ve YORUMLAR

Bu bölümde, araştırma probleminin çözümüne yönelik olarak elde edilen verilerin bulgulara dönüştürülerek, yorumlanmasına yer verilmiştir. Araştırmada, veri toplama aracı olarak "odaklanmış görüşme" yöntemi kullanılmıştır. Önceden hazırlanan açık ve kapalı uçlu sorular, konunun uzmanı olan ve Türkiye'de birinci derecede kaynak kabul edilen şan eğitimcileri, opera sanatçıları ve tıp fakültelerinin kulak burun boğaz hastalıkları servislerinde görev yapan, (foniatrist) konuşma patologlarının görüşlerini almak üzere iki bölüm halinde hazırlanmış, elde edilen bilgiler, tablo ve çizelgelerle somutlaştırılmış ve uygun istatistik yöntemleriyle sayısal verilere dönüştürülmüştür. Bu şekilde elde edilen bulgular, önce tablolara göre ayrı ayrı, daha sonra da genel olarak yorumlanmıştır.

Diğer taraftan, Türkiye Türkçesinin dil bilgisi yapısı, kaynak tarama yöntemiyle araştırılarak, şan teknik ve ilkelerine uygunluğu açısından incelenmiş ve bulgulara dönüştürülerek yorumlanmıştır.

3.1. Şan Eğitiminin Amaç, İlke ve Yöntemlerine İlişkin Görüşler

Çizelge 3.1.1. Örneklem grubundaki uzmanların yaptıkları şan eğitiminin bilimsel tanımları

	Şan eğitiminin bilimsel bir tanımını yapar mısınız?
1.	İnsana, ruhsal ve bedensel tüm yapılarıyla sesinin tüm imkanlarını en elverişli, en doğru ve en ergonomik bir biçimde kullanarak şarkı söylemeyi öğretmektedir.
2.	Doğal olarak şarkı söylemeyi ve sesi kullanabilmeyi öğrenmektir.
3.	Bireyin sesine, tını, şiddet ve volüm gibi niteliklerin kazandırılması için yapıcı ve geliştirici egzersizlerle, aynı zamanda sesinin korunmasına yönelik yapılan çalışmalardır.
4.	Konuşurken ve şarkı söylerken, insan sesinin sağlığını ve kullanılan dilin dilbilimsel özelliklerini korumak üzere, gereken doğru davranışların kazandırılması için yapılan disiplinlerarası bir özel alan eğitimidir.
5.	Bireye, kendi yaşantısı yoluyla, amaçlı olarak sesini doğru, güzel ve etkileyici kullanabilmesi için gerekli müziksel davranışların kazandırılma sürecidir.
6.	Fonasyon ve fonasyondan sonraki sesin karakterini kazandığı, başta vocal cortlar olmak üzere anatomik bölgelerin en üstün teknikle ve artistik anlamda en verimli bir biçimde kullanılmasının sağlanmasıdır. (Üstün teknik: Registerlerin diyaframın ve larinks fonksiyonlarının doğru ve uygun şekilde kullanılması.)
7.	Nefes kontrolü, rezonans, renk ve ifadelendirmeye dayanan bir eğitimidir.
8.	Nefes ve tını çalışmalarıyla doğru olarak söyleme teknikleridir.
9.	İnsan sesine, nefes ve yüzdeki rezonans boşluklarının yardımıyla müzik yapma yeteneklerini kazandırmaktır.
10.	İnsan sesinin eğitilip dinlenir hale getirilmesidir.
11.	Solunumun, diyafram ve karın kaslarının ve ses tellerinin kullanılmasının öğretilmesi için diksiyon ve artikülasyona yönelik her türlü rezonans çalışmaları ve egzersizlerdir.
12.	Şan eğitimi tarif edilemez, uygulanarak öğretilir.
13.	İyi bir sese ve kulağa sahip olan insanlara nefes üzerinde çalışarak bu eğitim verilir.
14.	Vücudumuzdaki şarkı söyleme işiyle ilgili tüm kasları denetim altına alıp, bu kasları gerektiği gibi kullanarak, insan ruhunun gizlerine ulaşmayı başarma eylemidir.

Çizelgede, Türkiye’de şan eğitimi veren ve uygulayan şan eğitimcileri, opera sanatçıları ve konuşma patologlarından, örneklem grubuna alınan 14 uzmanın şan eğitiminin, ortak bilimsel bir tanımında buluşamadıkları, ancak bazılarının, doğallık, etkililik, doğruluk, tını, rezonans ve üstün teknik gibi ifadeleri bilgi, birikim ve

becerilerine göre kullandıkları ve kendilerine özgü tanımlar yaptıkları, bir kısmının ise şan eğitiminin doğrudan doğruya uygulamalarla anlatılabileceğini belirttikleri görülmektedir.

Türkiye’de şan eğitiminin ileri düzeye getirilmesi ve Türk şan metodunun oluşturularak, dilimize uygun bir şan yönteminin geliştirilmesinin gerekliliğine inandıklarını da ayrıca belirten konunun uzmanlarını, bilimsel ve ortak bir tanımda bulunamamaları düşündürücü bulunmuştur.

Çizelge 3.1.2. Şan eğitiminin bilimsel temelleri frekans (değerim, dokunum) gösterim çizelgesi

Sıra No	Eğitimsel	Fiziksel	Anatomik	Fizyolojik	Kültürel	Akustik	Psikolojik	Müziksel	Dilbilimsel	
1		x	x	x		x				
2				x				x	x	
3			x	x			x			
4	x	x	x	x		x		x	x	
5	x		x		x			x	x	
6	x	x	x							
7		x					x			
8			x		x				x	
9			x					x	x	
10	x			x			x			
11										
12										
13			x	x				x		
14										
Oranlar	4/14	4/14	9/14	6/14	2/14	2/14	3/14	6/14	5/14	
İstatistik	n	4	4	9	6	2	2	3	6	5
	%	33.00	33.00	75.00	50.00	16.66	16.66	25.00	50.00	41.66

Çizelgeden anlaşılacağı üzere, görüşü alınan 14 uzmandan 9’u (%75.00 oranla) anatomik, % 6’sı (%50.00 oranla) fizyolojik, gene 6’sı (%50.00 oranla) müziksel temeli şan eğitiminin bilimsel temeli olarak kabul etmişlerdir. Aynı örneklem grubundan 5 kişi (%41.66 oranla) dilbilimsel, 4’er kişi (%33.00 oranlarla) eğitimsel ve fiziksel temellerin de şan eğitiminin bilimsel temellerinden olduğunu belirtirken, 3

kişi (%25.00 oranla) psikolojik temelin, 2'şer kişi de (% 16.66'şar oranla) kültürel ve akustik temellerin şan eğitiminin bilimsel temellerinden olduğunu belirtmişlerdir. 2 uzman hiçbir görüş belirtmemişlerdir.

Çizelgeden, en çok belirtilen anatomik (%75.00 oranla), fizyolojik ve müziksel (%50.00 oranla) temellerin, tüm örneklem grubundaki görüş bildiren uzmanların %50.00 ve daha yukarı oranda ortak olarak değindikleri bilimsel temellerden olduğu, bunu dil bilimsel (%41.66 oranla) ile eğitimsel ve fiziksel (%33.00 er oranlarla) temellerin izledikleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, psikolojik (%25.00 oranla), kültürel ve akustik (%16.66 şar oranlarla) temellerin ise çok yüksek oranda olmasa da, şan eğitiminin bilimsel temeli olarak kabul edildiği görülmektedir. Akustik temelin düşük oranda çıkmasının nedeninin, fiziksel temel ile aynı anlamda düşünülerek belirtilmiş olabileceğinden kaynaklandığı sanılmaktadır.

Çizelgeden çıkan sonuç; Türkiye'de şan eğitimi veren ve uygulayan şan eğitimcileri, opera sanatçıları ve konuşma patologlarından, araştırmanın örneklem grubunu temsil eden toplam 14 bireyin % 75 ile anatomik, % 50'şer ile fizyolojik ve müziksel temeli, şan eğitiminin bilimsel temeli olarak kabul ettikleri, % 42 ile dilbilimsel ve %33 ile de eğitimsel ve fiziksel temellerin, şan eğitiminin bilimsel temellerinden olduğunu kabul ettikleridir. 2 uzman bu konuda hiçbir fikir belirtmemiştir. Bu sonuç, şan eğitiminin bilimsel temellerinin henüz saptanmamış olduğunu, diğer bireylerin verdikleri yanıtlardan da, şan eğitiminin bilimsel temellerinin tam olarak netleşmemiş olduğunu düşündürmektedir.

Çizelge 3.1.3. Şan eğitiminin temel ilkeleri

İlkeler Görüşler	Temel İlkeler						
	Doğru Duruş	Doğru Nefes Kullanılışı	Doğru Ses Üretilişi	Dili Doğru Kullanma	Müzikte Doğruluk	Koordinasyon (uyum)	
1		x	x	x	x	x	
2		x	x	x			
3	x	x		x	x		
4	x	x	x	x	x	x	
5	x	x	x	x	x		
6		x	x				
7		x	x	x			
8		x		x			
9		x	x				
10	x	x		x			
11			x			x	
12							
13			x	x			
14	x	x	x	x			
Oranlar	5/14	11/14	10/14	10/14	4/14	3/14	
İstatistik	n	5	11	10	10	4	3
	%	35.71	78.57	71.42	71.42	28.57	21.42

Bu çizelge, şan eğitiminin temel ilkelerinin, konunun uzmanlarından görüşme yoluyla belirlenmesi için, tamamen açık uçlu olarak hazırlanan soruya alınan yanıtta, ortak buluşma noktalarına göre oluşturulmuştur. Çizelgeye göre örneklem grubundaki uzmanların 11'i şan eğitiminin en temel ilkesi olarak % 78.57 oranla doğru solunumu belirtmektedir. Bunu, (10'ar görüş) % 71.42 oranla doğru ses üretilişi ve dili doğru kullanma ilkesi takip ederken, (5 görüş) % 35.71 oranla doğru duruş, (4 görüş) %28.57 oranla müzikte doğruluk ilkeleri gelmektedir. Uyum (koordinasyon)da 3 uzman tarafından % 21.42 oranla temel ilke olarak kabul edilmiştir. Bir uzmanın hiçbir ilke belirtmediği dikkat çekmektedir.

Bu durum, Türkiye Türkçesine uygun bir şan eğitimi metodu geliştirilememiş olmasının nedenini bilindiği kadarıyla, şan eğitimi ilkelerinin yeterince açık olarak saptanamamış olduğundan kaynaklandığını düşündürmektedir.

Çizelge 3.1.4. Sanatçı veya öğretmen yetiştirmek amacıyla uygulanan şan eğitimi programlarındaki şan eğitiminin ana öğelerinin, önem, sıra ve ağırlıklarının karşılaştırılmasına ilişkin frekans gösterim çizelgesi

Uzmanlar	Dereceler	Tamamen Farklı	Kısmen Farklı	Farksız
	1			
2			x	
3			x	
4				x
5				x
6				x
7				x
8		x		
9			x	
10				x
11				x
12				
13				x
14				x
Oranlar		1/14	3/14	9/14
İstatistik	n	1	3	9
	f	0.071	21.42	64.28

Şan eğitiminin ana öğeleri olan nefes, ses, dil ve müzikalitenin, sanatçı veya öğretmen yetiştirmek amacıyla uygulanan ses eğitimi programlarındaki önem, ağırlık ve sıralılığın karşılaştırılması halinde derecelerin nasıl olması gerektiği hakkında görüşü alınan 14 uzmanın 9'u % 62.28 oranla hiçbir fark olmaması gerektiğini, 3'ü % 21.42 oranla kısmen fark olması gerektiğini belirtmişlerdir. Aynı çizelgeye göre

bir uzman şan eğitiminde bu tür öğeler, ağırlıklar, ilkeler vs. kavramlarını “fazla teorik” bulduğunu bildirerek hiçbir görüş belirtmemiştir.

Sonuç olarak bu çizelgeye göre, söz konusu şan eğitimi programlarındaki önem, ağırlık ve sıralılıkların karşılaştırılması durumunda, toplam % 85.70 oranında çeşitli derecede farksız olması görüşünün benimsendiği saptanmıştır. Aynı soruya bir uzmanın verdiği “tamamen farklı” görüşü % 0.071 gibi çok küçük bir değerde olduğundan dolayı dikkate değer bulmamıştır.

Çizelge 3.1.5. Dünyadaki belli başlı şan ekolleri ve özellikleri

	Sizce, dünyadaki belli başlı şan ekolleri hangileridir, oluşumları ve özellikleri hakkında bilgi verir misiniz?
1.	Bence, ekol diye ayırmak mümkün değil. Anadili özellikleri ve müziğin yorumuna uygun olarak tarz veya stil diyebileceğimiz ayrılıklar olmuştur. Teknik hepsinde aynı, ancak dil ve müzik türlerinden kaynaklanan farklılıklar söz konusu olan.
2.	Ekol yoktur. Önemli olan doğru tekniktir.
3.	İtalyan, Alman, Fransız ve Rus ekolleri vardır. Rus ekolünde çok iyi artikülasyon ve vurgulama, İtalyan ekolünde ifade ve canlılık özelliğinde zenginlik, Alman ekolünde ünsüzler çok iyi kullanılmaktadır. Bu ekoller, çağ, dil ve iklim özelliklerine göre oluşmuştur.
4.	İtalyan, Alman ve Rus ekolleri vardır. Anatomik, akustik, fizyolojik ve fiziksel temellere dayalı davranışlar ortak özelliktedir. Dilbilimsel temellere dayanan davranışlar da farklılık gösterir.
5.	Pre-Rönesans döneminde İspanya’da falsetist yetiştiren okullar vardı. İtalya’ya da oradan ithal edilmiştir. İtalya’da tüm dünyanın kabul ettiği bir şan ekolü oluşmuştur. Bunun yanında, Almanlar da lied formunun geliştirdiği ekolü oluşturmuşlardır. Bir de Rus ekolü vardır. Hepsinde de dil, kültür, ırk ve coğrafi farklılıkların getirdiği özellikler vardır.
6.	Doğru ve en üst düzeydeki tekniğin dili ile uyumu sonucunda ekoller oluşmuştur. Alman, İtalyan ve Rus ekolleri mevcuttur.
7.	İtalyan, Alman, Fransız ve Rus ekolleri vardır. Tümü de dil yapılarından kaynaklanan özelliklere bağlı olarak oluşmuştur.

8.	Alman, İtalyan Rus ve Fransız ekolleri vardır. Dil özelliklerine bağlı olarak oluşmuştur. Benzer yanları rahat ve ifadeli söyleme, ayrı yanları ise dillerindeki farklı artikülasyon özellikleridir.
9.	Latin ırkına sahip İtalyan, Fransız ve İspanyollarda belle canto tekniği vardır. Bu ulusların dil özellikleri hemen hemen aynıdır. Orta Avrupa'da ise, sesin çekirdeği diye nitelendirilen kafa sesi üzerinde çok durularak ve dil özellikleri de dikkate alınarak Alman ekolü oluşmuştur. İtalyan ekolünde seste parlaklık ve güzellik, Alman ekolünde ise dayanıklılık önemlidir.
10.	İtalyan ve Alman ekolleri vardır. Kendi dillerinden kaynaklanan farklılıklar aynı yanlarıdır. Teknik hepsinde aynı olmak zorundadır. Ekol, dildeki farklılığın artikülasyona yansımaları ile oluşur.
11.	İtalyan ve Alman ekolü vardır. Tamamen dil ile tekniğin uyuşmasına bağlı olarak oluşmuştur.
12.	İtalyanca şana en yakın dil olduğu için ekolleşmiştir. Almanlar da dillerini şana uygun hale getirmişlerdir.
13.	Ekol, doğru teknikle doğru dil kullanımının sonunda oluşur. İtalyan, Alman ve Rus ekolleri de böyle oluşmuştur.
14.	İki tür ekol vardır. Doğru ve yanlış. Ancak dil özelliklerine bağlı olarak stil oluşur. İtalyan ve Alman'lar kendi dil özelliklerine uygun olarak kendi stillerini oluşturmuşlardır.

Çizelgede görüldüğü gibi, örneklem grubuna dahil edilerek görüşülen 14 uzmanın 11'i İtalyan, Alman ve Rus ekollerinin var olduğunu, bunların da dillerinin yapısına bağlı olarak oluştuğunu belirtmişlerdir. Bir uzman, ekol olmadığını, önemli olanın doğru teknikle şarkı söylemek olduğunu belirtirken, bir uzman ekol olmadığını söylemekle birlikte, dilin ve müziğin özelliklerine bağlı olarak stil veya tarz denilebilecek farklı söyleme biçimleri olduğunu belirtmiştir. Bir uzman ise dile bağlı olarak stil oluşabileceğini, ancak ekol denilen çok büyük farklılıklarla söylemenin “doğru ekol” ve “yanlış ekol” diye ayrılabilceğini belirtmiştir.

Bu çizelgede dikkat çeken önemli nokta, konunun uzmanı olan 11 kişi 11/14 oranla, dünyada şan eğitimi teknikleri olarak (ekol) bilinen İtalyan, Alman, Rus ve Fransız şarkı söyleme biçimlerini kabul ederken, 2 uzman bu tür farklılıkların “stil” veya “tarz” olarak adlandırılabilceğini belirtmesidir. Tüm görüşlerin ortak buluşma

noktası ise teknik (yöntem)in doğru ve üstün özellikler yansıtmasının gerekliliğiyle, (ekol veya stil) farklı söyleme biçimlerinin ağırlıklı olarak dil ve artikülasyon özelliklerinden kaynaklandığıdır.

Çizelge 3.1.6. Şan eğitiminde artikülasyon ve diksiyonun önemiyle, rezonatörlerin doğru kullanılmasının önemi arasındaki derecelendirmeye ilişkin frekans gösterim çizelgesi

Dereceler Ögeler	Çok	n	f	Önemli	n	f	Önemsiz	n	f
	Önemli		%		%	%		%	
Artikülasyon ve Diksiyon	7	7	50.00	1	1	0.071	1	1	0.071
Rezonatörlerin Doğru Kullanılışı	5	5	35.71	-	0	0	-	0	0

Çizelgede görüldüğü gibi, Türkiye’de şan eğitimi veren ve uygulayan şan eğitimcileri, opera sanatçıları ile konuşma patologlarından, örneklem grubuna seçilerek görüşleri alınan toplam 14 uzmanın 7’si % 50.00 oranla şan eğitiminde doğru artikülasyon ve diksiyonun öneminin, rezonatörlerin doğru kullanılmasının öneminden daha fazla olduğunu belirtmişlerdir. Bu “çok önemli” düzeyindeki fark (2/14) %14.28 oranında anlamlı bir değer taşımaktadır. Bir uzman % 0.071’lik bir oranla, doğru artikülasyon ve diksiyonun, rezonatörlerin doğru kullanılmasının öneminden daha gerekli olduğunu “önemli” düzeyinde belirtirken, gene bir uzman 0.071’lik aynı oranla, doğru artikülasyon ve diksiyonun, rezonatörlerin doğru kullanılmasından daha "önemsiz" olduğunu belirtmiştir. 5 uzman % 35.71’lik oranla, rezonatörlerin doğru kullanılmasının, çok önemli olduğunu belirtirken, hiçbir uzman rezonatörlerin doğru kullanılmasının doğru artikülasyon ve diksiyondan daha önemli olduğunu belirtmemiştir. Aynı çizelgedeki doğru artikülasyon ve diksiyonun önemi ile rezonatörlerin doğru kullanılmasının önemi karşılaştırmasında, hiçbir uzman rezonatörlerin doğru kullanılmasının artikülasyon ve diksiyondan önemsiz bulunduğunu belirtmemiştir.

Bu çizelgeden, şan eğitiminde doğru artikülasyon ve diksiyonun, rezonatörlerin doğru kullanılmasından % 57.14 oranla daha önemli olduğu görüşünün ağırlık kazandığı görülmektedir. % 35.71 oranla rezonatörlerin doğru kullanılması, doğru

artikülasyon ve diksiyondan çok önemlidir görüşleri ise, şan eğitiminin bir bütün olması nedeniyle iki ögenin de önceliklerinin aynı kabul edildiğini düşündürmektedir.

Çizelge 3.1.7. Türkiye Türkçesinin ses yapısının şan eğitimine uygunluk derecelerine ilişkin frekans gösterim çizelgesi

Dereceler Uzmanlar	Tamamen Uygundur	Büyük Ölçüde Uygundur	Kısmen Uygundur	Büyük Ölçüde Uygun Değildir	Hiç Uygun Değildir	
1		x				
2		x				
3		x				
4	x					
5	x					
6		x				
7	x					
8	x					
9			x			
10		x				
11				X		
12			x			
13	x					
14	x					
Oranlar	6/14	5/14	2/14	1/14	0	
İstatistik	n	6	5	2	1	0
	f	42.85	35.71	14.28	0.071	0

Türkiye Türkçesinin ses yapısının şan eğitimine uygunluğu hakkında görüşü alınan örneklem grubundaki 14 uzmandan 6'sı % 42.85 oranla “tamamen uygun”, 4'i % 35.71 oranla “büyük ölçüde uygun” 2'si 14.28 oranla “kısmen uygun” olduğunu belirtmişlerdir. Söz konusu soruya 1 kişi 0.071 oranla “büyük ölçüde uygun değildir” derken, “hiç uygun değildir” düzeyinde görüş belirten olmamıştır.

Bu frekans dağılım çizelgesi, örneklem grubuna alınarak görüşülen 14 uzmanın, toplam 13'ünün, (% 92.84 gibi çok büyük bir oranla), Türkiye Türkçesinin ses yapısının şan eğitimine çeşitli derecelerde uygun olduğunu belirttikleri sonucunu

ortaya çıkarmıştır. Aynı çizelgeden “hiç uygun değildir” düzeyinde görüş çıkmazken,1 uzmanın (0.071 oranla) "büyük ölçüde uygun olmadığı" görüşünde olduğu belirlenmiştir.

Sonuç olarak, örneklem grubundaki bireylerin, Türkiye Türkçesinin ses yapısını, şan eğitimine çeşitli derecelerde, % 92.84 oranla uygun buldukları belirlenmiştir. Büyük ölçüde uygun olmadığını bildiren görüş, sayı ve oran olarak çok küçük olduğundan dolayı, dikkate değer bulunmamıştır.

Çizelge 3.1.8. Türkiye Türkçesinin artikülasyon ve diksiyonunun şan eğitimine uygunluk derecelerine ilişkin frekans gösterim çizelgesi

Dereceler Uzmanlar	Tamamen Uygundur	Büyük Ölçüde Uygundur	Kısmen Uygundur	Büyük Ölçüde Uygun Değildir	Hiç Uygun Değildir	
1		x				
2		x				
3	x					
4		x				
5		x				
6			x			
7	x					
8	x					
9			x			
10	x					
11		x				
12			x			
13			x			
14	x					
Oranlar	5/14	5/14	4/14	-	-	
İstatistik	n	5	5	4	0	0
	f	35.71	28.57	0	0	0

Çizelgede, örneklem grubundaki bireylerden, Türkiye Türkçesinin diksiyon ve artikülasyonunun şan eğitimine uygunluğu hakkında 5’i %35.71 oranla, “tamamen uygundur” düzeyinde, 5’i % 35.71 oranla “büyük ölçüde uygundur”, 4’ü % 25.57 oranla “kısmen uygundur” düzeyinde görüş belirttikleri görülmektedir. Aynı konu

için “büyük ölçüde uygun değildir” ve “hiç uygun değildir” düzeyinde görüş bildiren olmamıştır.

Buradan, araştırmanın örneklem grubu olarak belirlenen, Türkiye’de halen şan eğitimi veren ve uygulayan şan eğitimcileri ile opera sanatçıları ve konuşma patologlarının, Türkiye Türkçesinin artikülasyon ve diksiyonunun şan eğitimine uygunluk dereceleri hakkında tamamının da çeşitli düzeylerde “uygundur” görüşünde oldukları sonucu ortaya çıkmaktadır.

Çizelge 3.1.9. Türkiye’de şan eğitimi veren ve uygulayan kurumlarda Türkiye Türkçesine uygun ve doğru bir şan tekniğinin (ulusal söyleme biçimi) oluşup oluşmadığı ve varsa nedenleri hakkındaki görüşler

	Sizce, Türkiye’de şan eğitimi veren ve uygulayan kurumlarda Türkiye Türkçesine uygun ve doğru bir şan tekniği (ulusal söyleme biçimi) oluşmuş mudur, oluşmamışsa nedenleri nelerdir?
1.	Ulusal söyleme biçimi ifadesinden çok, dilimize uygun söyleme biçimi ifadesini doğru bulurum. Çünkü her şey evrenseldir. Dilimize uygun söyleme biçimi de teknik eksiklikle birlikte, algılamadaki eksiklikten dolayı henüz oluşmamıştır.
2.	Oluşmamıştır. Bu konuda konservatuvarlara çok görev düşerken, eğitim fakültelerinin müzik eğitimi bölümlerinde Türkçeyi doğru söylemeye yönelik çalışmalar daha ağırlıklıdır.
3.	Oluşmamıştır. Çünkü ses eğitimi veren kurumlar arası ortak çalışmalar yapılmamaktadır. Böyle devam ettiği sürece oluşması beklenemez.
4.	Oluşmamıştır. Çünkü, ses eğitimcileri bu konunun öneminin farkında değildirler. Türk dilinin dil bilimsel özelliklerini, şan eğitiminin bilimsel temellerini oluşturan disiplinlerin ve ilkelerin de bilincinde değildirler.
5.	Oluştığı söylenemez. Çünkü Türkiye’de şan eğitimi yabancı uzmanlarca başlatılmıştır. Buna bağlı olarak da dilimizin özellikleri dikkate alınmamıştır. Örn. “e” ünümüz yıllarca İtalyanca’daki gibi söylenmiştir.
6.	Oluşmamıştır. Çünkü bugüne kadar lisan ve konuşma özellikleri dikkate alınmadan şan eğitimi yapılmıştır. Şan tekniği bütün dünyada tektir, ancak eğer ekol dediğimiz farklılıklar oluşmuşsa, burada dillerin fonetik yapısı önem kazanmaktadır.
7.	Oluşmamıştır. Çünkü, bestecilerimiz özellikle tiz bölgelerde şan tekniğinin amacı ve gereklerine uygun eser yazmamaktadırlar. Örn. İtalyan besteciler dil yapısı ve teknik özelliklere uygun eserler yazdıkları için ekol oluşturmuşlardır.
8.	Oluşmamıştır. Bestecilerimiz kendi kültürümüzü korumak üzere beste yapacaklar, belirleyecekler ve söyletmeyi isteyecekler, ses eğitimcileri de buna uygun söyleme yollarını araştırıp uygulayacak.

9.	Oluşmamıştır. Çünkü, kültürlü, aydın besteci ve opera şarkıcılarının yetişmemesi en büyük sebeptir. Alman ekolu, Schubert, liedlerini Schiller vb. şairlerin şiirlerini bestelemeleriyle oluşmuştur.
10.	Oluşmamıştır. Çünkü, şan eğitimi almış bir Türk, eğitiminin gereklerini, dilinin gerekleriyle birleştirmiyor.
11.	Oluşmamış. Çünkü, şan tekniği ile dilimizin birbirine uyumu, korelasyonu şimdiye kadar yapılmamıştır.
12.	Oluşmamıştır. Çünkü, opera zor bir tekniktir. Bu zor teknik içinde dilimiz haydan huya gidiyor.
13.	Oluşmamıştır. Çünkü, aldığımız teknik ne olursa olsun onun dil özelliklerini de beraber almışız. Kendi dilimizin özelliklerini bir tarafa atmışız.
14.	Ankara Devlet Konservatuvarında, evet oluşmuştur. Diğer kurumlar için bir şey söyleyemem.

Çizelgedeki görüşlere göre, Türkiye’de şan eğitimi veren ve uygulayan kurumlarda Türkiye Türkçesine uygun şan tekniğinin oluşmadığı, örneklem grubundaki 14 uzmanın 13’ü tarafından belirtilmiştir. Neden olarak da, şan tekniği ile Türkçe arasında bir uyum sağlanmadığı, bu konunun önemini farkında olunmadan ve şan eğitiminin disiplinler arası bir eğitim olduğunun bilincine varılmadan eğitim yapılmakta olduğu, teknik yetersizliğin yanında algılama eksikliğinden kaynaklanmakta olduğu, konservatuvarlarda dile fazla önem verilmediği belirtilmiştir. Ayrıca, şan eğitiminin Türkiye’de ilk olarak yabancı uzmanlarca başlatılmış olmasının birtakım olumsuz etkileri olduğu (ünlü ve ünsüzlerimizdeki yanlış seslendirmeler gibi), ses eğitimi veren kurumlar arası ortak çalışma yapılmaması, şan eğitimini oluşturan disiplinlerin temel bilimsel ilkelerinin hâlâ tam olarak saptanmamış olması, dilimizin ses yapısının ilgili kişilerce yeterince bilinmemesi, şan eğitiminin gereklerinin Türkçenin özelliklerine uyumunun (korelasyonunun) yapılmamış olması, bestecilerimizin şan eğitimi amaçlarına ve Türkçe dil özelliklerine uygun olan yeterince beste yapmadıkları, gene aydın besteciler ve opera sanatçılarının (şair-besteci) birlikte ve işbirliği içinde

çalışmaları da gösterilen nedenlerdendir. Söz konusu soruya yalnız bir uzman, Ankara Devlet Konservatuarı'nda "Türkçeye uygun bir şan metodu oluşmuştur" şeklinde görüş belirtmiş ise de, Türkiye'deki şan eğitiminin başlangıç yeri olan ve yıllardır Türk opera sanatında önemli yer tutan bu kurum, Türkçe şan metodunu diğer kurumlara da ulaştırabilir ve yaygınlaştırabilirdi düşüncesiyle, dikkate değer bulunmamıştır.

Çizelge 3.1.10. Türkçe repertuar eksikliği giderilerek, Türkçenin şan eğitiminde daha sık kullanılmasıyla dilimize uygun bir söyleme biçimi (şan ekolü) geliştirilebilir görüşünün belirlenmesi

	Sizce, Türkçe repertuar eksikliği giderilerek, şan eğitiminde Türkçenin daha sık kullanılması halinde dilimize uygun bir söyleme biçimi (şan ekolü) oluşturulabilir midir?
1.	Evet. Ayrıca dilimize çevrilen operalar da çok hatalı ve yanlışlarla dolu. Müzik ve sözler birbirini desteklemek yerine, farklı anlamlar ifade ediyor.
2.	Mümkündür, ancak bestecilerin şan eğitiminin gereklerini bilmeleri lazımdır.
3.	Evet. Ancak, besteci, eşlikçi ve şan eğitimcilerinin işbirliği gerekir.
4.	Eşlik problemi çözülsün bile, yalnızca repertuar eksikliğini gidermek problemi tamamen çözmez ancak yararlı olur.
5.	Evet. Repertuar çoğaltması en uygun çözümdür.
6.	Evet. Repertuar sorunu çok önemli. Müzik lisandan doğan bir sanattır. Şan eğitiminin dilimize uygun hale getirilmesi için besteciler bilinçli olarak beste yapmalıdırlar.
7.	Evet. Bestecilerimiz dilimizin vokal özelliklerini ve şan eğitiminin temeli İlkelerini gözönünde bulundurarak beste yaparlarsa sorun çözümlenir.
8.	Evet. Repertuar, sorunu büyük ölçüde çözer.
9.	Repertuar eksikliği bizim için büyük problemdir. Ancak, şairlerle bestecilerimiz ortaklaşa çalışmalıdırlar. Şiirin ifadesi müziğin ifadesiyle uyum sağlamalı.
10.	Olabilir. Ancak bestecileri de desteklemek gerekir.
11.	Evet. Şan eğitiminin temelinde operanın asıl lisanına uygun olarak gelişmesi vardır. Operadaki dil çok önemlidir. Bunun için Türkçe opera ve şan repertuarının gelişmesi, Türkçenin şan eğitimindeki yerini sağlamlaştırır.

12.	Evet. Opera sanatların en yücesi. Dile uygun operalar bestelendiğinde, dil de şan eğitimine uygun hale gelerek bu yüksekliğe erişir.
13.	Evet. Her ülke kendi operalarını geliştirerek, ekollerini oluşturmuştur.
14.	Evet. Sahne ve librettonun çok iyi olduğu operalar çokça yazılmalıdır.

Çizelgeye göre, Türkçe repertuar eksikliği giderilerek, Türkçenin şan eğitiminde daha sık kullanılmasının, dilimize en uygun şan metodunun oluşmasında etken olacağı görüşü 10 uzman tarafından olumlu bulunarak, besteci ve şan eğitimcilerinin işbirliği yapmaları gerektiği belirtilmiştir. 1 uzman problemi tamamen çözemeyeceğini, ancak yararlı olabileceğini, 1 uzman ise şan eğitiminin temelinde “operanın lisanına uygun olarak gelişmesi” gerekliliğinin olduğunu, Türk şan metodunun oluşmasının ise Türkçe opera ve şan repertuarının geliştirilmesiyle mümkün olabileceğini belirtmiştir. Ayrıca, dilimizin vokal özellikleri ve şan eğitiminin gerekleri dikkate alınarak beste yapılması görüşü ortaya çıkmıştır.

Sonuç olarak, görüşleri alınan Türkiye’de şan eğitimi veren ve uygulayan eğitimci, opera sanatçısı ve konuşma patologlarından oluşan örneklem grubundaki 14 uzmanın tamamı da şan eğitimindeki repertuar yetersizliği sorununun, Türkiye Türkçesinin özellikleri ve şan eğitiminin gerekleri doğrultusunda çözülmesiyle, dilimize uygun bir şan metodu (ulusal şarkı söyleme biçimi) oluşturulabileceği görüşü saptanmıştır.

3.2. Türkiye Türkçesinin Ses Yapısına İlişkin Görüşler

Çizelge 3.2.1. Türk alfabesinin Türkiye Türkçesindeki tüm sesleri ifade edebilme derecelerine ilişkin frekans gösterim çizelgesi

Dereceler Uzmanlar	Tamamen İfade Ediyor	Büyük Ölçüde İfade Ediyor	İfade Etmeye Yetersiz
1			x
2		x	
3		x	
4	x		
5		x	
6	x		
7		x	

8	x		
9			x
10		x	
11		x	
12	x		
13			x
14	x		
Oranlar	5/14	6/14	3/14
İstatistik	n	5	6
	f	35.71	42.85
		21.42	

Çizelgeye göre, görüşleri alınan 14 kişilik örneklem grubunun 5'i %35.71 oranla Türkiye Türkçesindeki tüm seslerin Türk alfabesindeki seslerle tamamen ifade edildiğini, 6'sı %42.85 oranla büyük ölçüde ifade edildiğini belirtmektedirler. 3 kişi 21.42 oranla Türk alfabesinin, Türkiye Türkçesindeki tüm sesleri ifade etmeye yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Bu tabloya alınamayan ancak, bazı uzmanların belirttiğine göre pek çok dilin alfabesinde de bazı yetersizlikler olabileceği, bunun şan ekolü oluşturmaya engel olmadığı ve Türk alfabesinde de, konuşulan dile göre bazı gereksiz harfler bulunduğu belirlenmiştir.

Çizelge 3.2.2. Türkiye Türkçesindeki sesleri oluşturma kurallarıyla, şarkı sesi oluşturma kuralları arasındaki ilişki gösterim çizelgesi

	Türkiye Türkçesindeki sesleri oluşturma kurallarıyla, şarkı sesi oluşturma kuralları arasındaki ilişki nedir?
1.	Doğrudan doğruya ilişkilidir. Türkçe konuşmadaki sesler doğru oluşturulursa, onun müzik haline getirilmesi de, yani şarkıdaki sözler de doğru oluşturulur.
2.	Doğrudan ilişkilidir. Konuşulan yerden de şarkı söylenmelidir.
3.	Tamamen farklıdır. Sesin pes ve tiz tonlarına göre pozisyon değişikliği yapılır. Bundan dolayı da konuşma kurallarıyla, şarkı sesi oluşturma kuralları değişiklik arzeder.
4.	Türkçedeki şarkı söylemeyle konuşma arasında çok sıkı bir ilişki vardır. Şan derslerindeki problemlerin büyük bir kısmı, yöresel konuşma ve şarkı söyleme alışkanlıklarından kaynaklanan kültürel problemlerdir. Dolayısıyla konuşma ve şarkı sesi oluşumları birbiriyle doğrudan ilişkilidir.

5.	Konuşmayı oluşturan etmenler, şarkı sesini oluşturan etmenlerle temelde aynıdır. Dolayısıyla aralarındaki ilişki çok iyi olmak durumundadır. Ancak artikülatör bölgeler yeterli özenle kullanılmamaktadır.
6.	Kesinlikle aynı ve doğrudan ilişki mevcuttur. Artikülasyonun odağında hiçbir fark yoktur ve olmamasına özen gösterilmelidir. Yalnız şarkı daha yumuşak, konuşma daha sert artikülasyon gerektirir. Yani ikisi de birbirleriyle doğrudan ilişkilidir.
7.	Artikülasyona çok önem verilirse kurallar aynıdır.
8.	Doğrudan ilişkili olduğu için, konuşulan yerden konuşur gibi şarkı söylemek gerekir.
9.	Doğrudan doğruya ilişkilidir. İyi ve doğru konuşan şan eğitimi alan kişi iyi ve doğru söyler.
10.	Doğrudan ilişkilidir.
11.	Doğrudan ilişkilidir. Ancak, artikülasyona gereken önem verilmelidir.
12.	Şan eğitiminin hiçbir teorik yanı yoktur, tamamen uygulamaya dayalıdır.
13.	Doğrudan ilişkilidir. İtalyanlar “konuşur gibi söylemek” benzetmesini şan tekniklerine ilke olarak almışlardır.
14.	Bence, beyindeki konuşma ve şarkı söyleme merkezleri farklı yerlerdedir. Bundan dolayı fazla ilişki olacağını sanmıyorum. Örn. Kekemeler akıcı konuşamadıkları halde, çok rahat olarak şarkı söylerler.

Çizelgede görüldüğü gibi, konunun uzmanlarından oluşan 14 kişilik örneklem grubunun 9’u Türkçedeki sesleri oluşturma kurallarıyla, şarkı sesi oluşturma kuralları arasında doğrudan ilişki olduğunu, 2’si temelde ilişki olduğunu, ancak artikülasyona gereken önem verildiğinde kuralların değişmeyeceğini bildirmişlerdir. Söz konusu soru için 2 uzman, Türkçede sesleri oluşturma kurallarıyla, şarkı sesi oluşturma

kurallarının tamamen farklı olduğunu belirterek, şarkıda tiz ve pes tonlarda pozisyon farkı olması gerektiğini ve kekemelerin akıcı konuşamamalarına rağmen, çok rahat bir şekilde şarkı söyleyebildiklerini belirtmektedirler.

Çizelgeden, örneklem grubundaki uzmanların genellikle Türkçedeki sesleri oluşturma kurallarıyla, şarkı sesi oluşturma kuralları arasında sıkı bir ilişkinin olduğunu, artikülasyon odağının, konuşma veya şarkıda değişiklik göstermediği, ancak her ikisinde de doğru ve özenle artikülasyon oluşturulması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Çizelge 3.2.3. Türkiye Türkçesinin fonetik yapısında şan eğitiminin ilke ve tekniklerinin uyuşan ya da uyuşmayan noktaları

	Sizce, Türkiye Türkçesinin fonetik yapısında şan eğitiminin ilke ve teknikleriyle uyuşan ya da uyuşmayan noktalar nelerdir?
1.	Türkçenin fonetik yapısı, Türkçedeki seslerin artikülasyon ve diksiyonu yönünden problem oluşturmadığı için şan eğitiminin ilke ve teknikleriyle de rahatça uyuşur.
2.	Türkiye Türkçesinin fonetik yapısına uygun konuşulduğunda, şan ilke ve teknikleriyle pek çok konuda uyuşur.
3.	Uyuşmayan nokta çok azdır. Türkiye Türkçesinin tümüyle şan eğitimine uygun olduğunu söyleyebilirim.
4.	Bilinçli bir şan eğitimcisi için Türkiye Türkçesinin fonetik yapısında şan eğitimi ilke ve tekniklerine ters düşen hiçbir yön olmamalı.
5.	Türkçedeki “e” ve “a” ünlülerinin yerlerine göre sesleri tam belirlenemediği için şan eğitiminde problem olmaktadır.
6.	Şan eğitiminde teknik üstün olursa, fonetik yapıda uyuşmayan nokta kalmaz.
7.	Fonetik yapıyı bilenler, şan teknik ve ilkelerine de uygun söylerler. Dolayısıyla şan eğitimi ilke ve teknikleriyle Türkçenin fonetik yapısında uyuşmayan nokta yoktur.
8.	Uyuşmayan nokta hiç yoktur.
9.	Her yönden uyuşur.
10.	Büyük ölçüde uyuşur.
11.	İyi bir teknik Türkiye Türkçesinin fonetik yapısına ters düşmez.
12.	İyi ve sağlam bir teknik, şan eğitimini her dilin fonetik yapısına uygun kılar.

13.	Türkiye Türkçesinin fonetik yapısı, şan eğitimi ilke ve teknikleriyle tamamen uyudur.
14.	Tamamen uygundur.

Çizelgede görüldüğü gibi görüşü alınan 14 kişinin 5'i Türkiye Türkçesinin ses yapısında şan eğitiminin ilke ve teknikleri yönünden tamamen ve her noktada uyduğunu belirtirken, 8'i şan eğitimi ilke ve yöntemleriyle ses yapısını iyi bilen şan eğitimcileri ve üstün şan tekniği kazanan kişiler için büyük ölçüde uyuşabileceğini belirtmişlerdir. 1 uzman Türkiye Türkçesindeki "e" ve "a" ünlülerinin sözcükteki yerlerine göre değişiklik gösterdiğinden dolayı şarkı söylemede hatalara neden olduğunu belirtmiştir.

Çizelgeden çıkan sonuç ise, Türkiye Türkçesinin fonetik yapısında, şan eğitimi ilke ve yöntemlerine uyuşmayan hiçbir nokta olmadığıdır.

Burada dikkat çeken en önemli nokta; Türkçenin ses yapısının, şan eğitimi ilke ve tekniklerine uymasının, üstün teknik kazanımına bağlı olarak geliştirilen şan eğitimi yardımıyla mümkün olabileceği görüşünün ortaya çıkmasıdır.

Çizelge 3.2.4. Konuşma diliyle yazı dili arasındaki düzeltme (inceltme ve uzatma) işaretleriyle belirlenmiş farklılıklardan başka var olan netleşmemiş farklılıklar

	Sizce, konuşma diliyle yazı dili arasındaki düzeltme işaretleriyle belirlenen farklılıklardan başka, netleşmemiş farklılıklar var mıdır?
1.	Vardır. Özellikle "e" ve "a" ünlülerinde evet. Bu ünlülerin değişik ünsüzlerle birlikte kullanıldığı durumlarda tam netleşmemiştir.
2.	Vardır. Araştırılarak örnekler bulunabilir.
3.	Vardır. Bazı ifadelerin kelime olarak tam karşılıkları yoktur. Örn. Hayret ifadesindeki veya yok anlamına gelen, dil ve damakla yapılan "cık, çık" gibi ifade biçimleri.
4.	Dilbilimsel olarak araştırılırsa bulunabilir. Ancak, işitme sorunu olmayan şan eğitimcisi ve öğrencisi için problem olmaz kanısındayım.
5.	Vardır. "e" ünlüsünün değişkenliği tam belirlenmiş değildir.
6.	Her lisanda olduğu kadar Türkçede de vardır.

7.	Hem anlam olarak, hem de dile uygunluk açısından anlamında zorlandığımız bazı kelimeler vardır.
8.	Vardır. Ancak cümledeki gelişine göre ayırdedilebilir ve şan eğitimini olumsuz olarak etkilemez.
9.	Vardır. Bazı gereksiz sesler olabilir. “ı” ünlüsünü gerekli görmüyorum. Örn. Bırakmak yerine brakmak şeklinde yazılmalıdır. Bazı kelimelerde de ulamalar yapılarak vokal düşülebilir. Çünkü konuşurken öyle kullanmaktayız.
10.	Bu tür belirsizlikler her dilde olabilir.
11.	Olabilir, ancak bu tür farklılıklar sanırım diğer dillerde de vardır.
12.	Başka lisanlarda olduğu kadar bizde de vardır.
13.	Vardır. Özellikle “e” ve “a” ünlülerinden kaynaklanan belirsizlikler çoğunluktadır.
14.	Vardır. “e” ünlüsü Türkçe yazıyla konuşma arasında belirsizlik gösterir.

Çizelgedeki görüşlere göre, örneklem grubundaki 11 uzman, Türkiye Türkçesinin, yazı diliyle konuşma dili arasındaki, düzeltme işaretleriyle (inceltme, uzatma) belirlenen farklılıklardan, başka netleşmemiş belirsizlikler olduğunu belirtirken, araştırılmakla örnekler bulunabileceği, konuşma dilinde var olup da yazıyla belirtilemeyen bazı ifadelerin bulunduğu, hem dile uygunlukta hem anlamında güçlük çekilen bazı sözcüklerin bulunduğu, özellikle “e” ve “a” ünlülerinden kaynaklanan birtakım belirsizliklerin de olduğu ancak, cümledeki gelişine göre netlik kazandığı saptanmıştır. Aynı görüşlere göre 3 uzman bu tür belirsizliklerin diğer dillerde de olabileceğini belirtirken, 2 uzman söz konusu belirsizliklerin şan eğitimini olumsuz yönde etkilemeyeceğini ifade etmişlerdir. Bir uzmanın “ı” ünlüsünün gereksizliğini ve bazı sözcüklerin konuşma sırasında oluşan ulamalara göre oradaki ünlünün düşmesi gerektiğini belirtmesi ise sözcükleri kök yapılarındaki olası değişiklikler düşünülerek, araştırmanın kapsamı dışında bir saptama olarak değerlendirilmiştir.

Çizelgeden elde edilen bulgu ise, Türkiye Türkçesinin konuşma diliyle yazı dili arasında, düzeltme işaretleriyle belirlenen farklılıklardan başka özellikle, “e” ve “a”

ünlülerinden kaynaklanan birtakım belirsizlikler olduğu, ancak cümledeki yerine göre netleştiği, bu ve benzeri belirsizliklerin diğer dillerde de olabileceği ve bunların da şan eğitiminin olumsuz yönde etkilemeyeceğidir.

Çizelge 3.2.5. Türkiye Türkçesinin şan eğitiminin amaç, ilke ve teknikleri açısından incelenmesi konusunda, örneklem grubu olarak belirlenen konuyla ilgili uzmanların belirttikleri başka problemler veya öneriler

1.	Türkiye Türkçesini, özellikle toplumun örnek alacağı görevlerde bulunan kişiler doğru ve güzel konuşmalı. Tiyatro sanatçıları, politikacılar ve öğretmenler gibi.
2.	Konuşulan dile önem verilmemektedir. Doğru ve yanlış ifadeler ancak uyarı alınca fark edilmektedir.
3.	Şan eğitimi veren kişiler , hem teorisyen hem uygulayıcı olmalıdır. Aynı zamanda dil, ses fizyolojisi ve anatomisi ile psikoloji bilmelidir.
4.	Türkiye'nin bilim ve teknik alanında ulaştığı düzeyden müzik ve şan eğitimcisi yetiştirme alanında da yararlanılması gerekir. Şan eğitimcisi ve müzik öğretmeni yetiştirme programları, çağdaş eğitimin gereklerine göre yeniden düzenlenmelidir.
5.	Türk dilinin fonetiğine uygun olmayan bir konuşma sergilenmektedir. Konuşma eğitimi şan eğitimine temel oluşturacağına göre, ilköğretimde var olan okuma yazma eğitiminin yanında, konuşma eğitimine de yer verilmelidir.
6.	Şan eğitiminde, Türkçeye uygun bir teknik oluşturulmak isteniyorsa, bu eğitimi veren kurumlarda ses fizyolojisi ve anatomisi dersleriyle birlikte, dil ve konuşma özelliklerini de kapsayan dersler verilmelidir.
7.	Şan eğitiminde amaç, sadece sesi doğru ve güzel kullanmak olmamalı, dil ihmal edilmemelidir.
8.	Şan eğitimi, [salt] öğrencilerin öğretmenini taklit etmesi değildir. Öyle olsaydı kaset ve CD'lerle isteyen, istediği şancıyı dinleyerek, onun gibi şancı olurdu.
9.	Türkiye'de dile uygunluğu araştırılmadan alınan şan teknikleri, bugün üzerinde düşünülmeye başlanılan Türk diline uygun şan eğitimi sorununu yaratmıştır.
10.	Türkiye'de ses eğitiminde yöntemler, amaçlar, ilkeler açık olmadığından ve neyin en doğru, neyin doğru veya yanlış olduğu tam olarak belli olmadığı için her tür ve düzeydeki ses eğitimlerinde ölçme-değerlendirmeler sağlıklı yapılamamaktadır.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde, önceki bölümde belirtilen bulgulara ve yorumlara dayanarak varılan sonuçlara ve bu sonuçlar doğrultusunda geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

Temelde, Türkiye Türkçesinin dil bilgisi yapısının, şan eğitiminin amaç, ilke ve yöntemlerine uygunluğunun belirlenmesi amacıyla yapılan bu araştırmada, ayrıntılı olarak da, ses eğitimi, şarkı söyleme eğitimi ve şan eğitimi kavramlarıyla, bunların arasındaki ilişkiler, uygulama alanları, kapsamaları, amaçları, ilkeleri ve yöntemleri saptanmaya çalışılmıştır. Buna dayanarak, Türkçenin dilbilgisi yapısının, söz konusu amaç, ilke ve yöntemlerle karşılaştırılmasıyla sonuçlara varılmıştır. Ulaşılan sonuçlardaki işlevselliğin, bu bölümün önemini daha da artırmakta olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada, elde edilen bulgulara göre varılan sonuçlar şunlardır;

1. Türkiye'deki müzik eğitiminde, ses eğitimi ve şarkı söyleme eğitimi kavramlarının henüz yeterince açıklığa kavuşmadığı, şan eğitimi kavramının ise anlamına uygun olarak kullanılmadığı sonucuna varılmıştır.
2. Söz konusu kavramların birbirleriyle olan ilişkileri, amaçları, kapsamaları, ilke ve yöntemlerinin de yeterince açıklığa kavuşmadığı saptanmıştır.
3. Örneklem grubundaki uzmanların görüşlerinden, şan eğitiminin bilimsel bir tanımla, kapsam, ilke, ve yöntemlerinin betimlenmesinde, ifade birliğinin olmadığı saptanmıştır.
4. Görüşlerine başvuru alan uzmanların büyük bir çoğunluğunun anatomik, bazılarının da fizyolojik ve müziksel temelleri, şan eğitiminin bilimsel temelleri olarak kabul ettikleri belirlenmiştir. Aynı konu için verilen yanıtlardan sırasıyla,

dil bilimsel, eğitimsel, fiziksel, psikolojik, kültürel ve akustik temellerin de, şan eğitiminin bilimsel temellerinden olduğu sonucuna varılmıştır.

5. Buradan, şan eğitiminin çeşitli disiplinlere bağlı bir ses eğitimi olduğu gerçeği ortaya çıkmıştır. Ancak, söz konusu bilimsel temellere bazı uzmanlarca hiç değinilmemiş olması, şan eğitimindeki kuramsal boyutun yeterince açıklığa kavuşmadığı sonucunu pekiştirmektedir.
6. Elde edilen bulgulardan, şan eğitimi ilkelerinin açıkça belirlenmediği, ancak konuyla ilgili uzmanların bir kısmının doğru solunum, doğru ses üretilmesi ve dilin doğru kullanılmasını temel ilkeler olarak kabul ettikleri saptanmıştır. Bunu sırasıyla doğru duruş, müzikte doğruluk ve uyumun"koordinasyon"izlediği ve ilke olarak kabul edildiği belirlenmiştir.
7. Şan eğitiminin, temel öğelerindeki önem ağırlık ve sıralılığın sanatçı veya müzik eğitimcisi yetiştirmek amacıyla uygulanması sırasında, fark olup olmasının belirlenmesiyle ilgili görüşlerden, çoğunlukla farksız olması gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır. Çok küçük bir görüşe göre ise söz konusu iki tür şan eğitiminin tamamen farklı olması gerektiği belirlenmiştir. Bu sonuç farklı iki amaçtaki şan eğitiminin temel öğelerdeki önem, sıra ve derecelerini dengeli olarak ses eğitimiyle başlayıp, şarkı söyleme eğitimiyle devam edip, ileri düzeyde şan eğitimine dönüşmesini zorunlu kılmaktadır.
8. Ayrıca, görüşmelerden, bazı uzmanların yukarıda açıklanan konuları şan eğitimi kapsamında "fazla teorik"buldukları gerekçesiyle yanıtlamadıkları belirlenmiştir.

Bu durumun sanat ve bilimin bileşkesi olan şan eğitiminin "uygulama"ve "kuramsal bilgi" boyutunun, birbirinden ayrı tutularak verildiğini, ya da şan eğitiminde öğretimin yalnızca "taklit ve usta-çırak"yöntemiyle yapıldığını düşündürmesi, konunun önemini daha da artırmaktadır.

Oysa, bilimsel ve akademik eğitimlerin yapıldığı kurumlarda, bu araştırmanın ilk bölümünde açıklanan bilimsel yöntem tanımındaki "Gerçeğe uygun bilgi üretme yöntemi"ne uyan yöntemler geliştirilmeli, uygulanmalı ve yaygınlaştırılmalıdır.

9. Araştırmada, dünyadaki şan eğitimi yöntemleri konusunda ekol olarak büyük bir çoğunlukla İtalyan, Alman, Rus ve Fransız şarkı söyleme biçimlerinin kabul edildiği, bazı görüşlerde de bunların "stil veya tarz"olarak nitelendirilmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır.

Aynı konuda dikkat çeken en önemli nokta ise, ekol olarak kabul edilen söyleme biçimlerindeki ortak özelliğin, doğru ve üstün tekniğin yanında, dilin ses yapısı özelliklerine göre oluştuğudur. Buradan, dünyada şarkı söylemenin teknik olarak bir tek yolu bulunduğu, bunun da anatomik ve fizyolojik yapıya uygun olmasıyla "doğru", estetik ve sanat yönünden ölçülebilir davranışları sergilemesiyle "güzel", dinleyenlerdeki bıraktığı duygusal güçle"etkili" nitelikleri taşıdığı kabul edildiği sonucu çıkmıştır.

Ayrıca, kullanılan dilin ses yapısı özelliklerinin, söz konusu teknikle birlikte uyumu (korelasyonu) yapılarak "dile uygun yöntem" geliştirilmesinin daha doğru olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

10. Şan eğitiminde sesin doğru oluşturulup kullanılmasıyla, dilin doğru kullanılmasının önemliliklerinin karşılaştırılmasında, araştırmanın görüşme evresinde elde edilen bilgilerden, görüşülen uzmanların büyük bir kısmının dilin doğru kullanılmasını önemli buldukları, bazılarının da sesin doğru oluşturulmasını önemli buldukları sonucu çıkmıştır.

11. Araştırmada, Türkçenin ses yapısının şan eğitimine çeşitli derecelerde, büyük çoğunlukla "uygun" olduğu görüşü ortaya çıkmıştır. Dikkat çeken en önemli nokta, "büyük ölçüde uygun değildir" düzeyinde çok az görüş olmasının yanında, "hiç uygun değildir"düzeyinde görüş olmamasıdır.

Elde edilen bu sonuca karşı, şan eğitiminde Türkçe şarkıların seslendirilmesi sırasındaki dilin anlaşılabilirliğinin yitirilmesinin nedenleri olarak, başka etkenlerin araştırılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

12. Araştırmada, Türkçenin artikülasyon ve diksiyonunun şan eğitimine çeşitli düzeylerde "tamamen," "büyük ölçüde" ve "kısmen" uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Uygun olmadığı görüşü çıkmamıştır.

13. Araştırmadan, halen şan eğitimi veren ve uygulayan kurumlarda, "Türkiye Türkçesine uygun bir şan tekniğinin oluşmadığı" görüşünün büyük çoğunlukla benimsendiği sonucu ortaya çıkmıştır.

Buna neden olarak, şan eğitiminin disiplinler arası bir eğitim olması nedeniyle ilgili olduğu dil bilim, müzik, tıp v. b. alanlarla işbirliği yapılmadığı, teknik yetersizliğin yanında dile gerekli önemin verilmediği, şan eğitiminin Türkiye'de ilk olarak yabancı uzmanlarca ve kendi dillerinin özelliklerine uygun olarak başlatıldığı, dilimizin ses yapı özelliklerinin ilgili bireylerce yeterince bilinmediği belirtilmektedir.

Ayrıca, şan eğitiminin ilişkili olduğu bilim dallarına göre, bilimsel temelleriyle, ilkelerinin tam olarak saptanamadığı, şan eğitiminin gereklerine göre Türkçenin dil bilgisi özelliklerinin uyumunun (korelasyon) hala yapılamamış olması ve Türk bestecilerinin Türkiye Türkçesinin ses özelliğini dikkate alarak şan eğitimine uygun olan, yeteri kadar besteler yapmadıkları da belirlenmiştir.

14. Bu bağlamda Türkçe şan eğitimi dağarcığı geliştirilerek, dile uygun bir şan eğitimi yöntemi oluşturulmasının mümkün olabileceği sonucuna varılmıştır.
15. Türk alfabesinin Türkçedeki tüm sesleri büyük ölçüde ve tamamen ifade edebildiği saptanmıştır.

Bunun yanında şan eğitiminde, dillerine göre ekol oluşturabilmiş olan ülkelerin alfabelerinde de bazı yetersizlikler olabileceği, bunun şan eğitimini olumsuz yönde etkilememesi gerektiği görüşü de ortaya çıkmıştır.

16. Türkçede sesleri oluşturma kurallarıyla şarkı sesi oluşturma kuralları arasında doğrudan ilişki olduğu çoğunlukla belirtilirken, bazı görüşlere göre, konuşma ve şarkı söyleme sesinin oluşturulma kurallarının tamamen farklı olduğu saptanmıştır.

Ayrıca, konuşmada ve şarkı söylemede artikülasyon odağının değişmediği, ancak her ikisinde de özen ve dikkatle artikülasyon oluşturulduğunda, dilin anlaşılabilirliğinde bozukluk olmayacağı görüşü belirlenmiştir.

17. Araştırmada, Türkçenin ses yapısının şan eğitimiyle her konuda uyduğu, bunun için şan eğitimi amaç, ilke, ve yöntemleriyle, Türkçenin ses yapısını iyi bilmek gerektiği sonucu belli olmuştur.

Bununla beraber, Türkiye Türkçesinin ses yapısının şan eğitimiyle uyumunun, üstün teknik kazanımına bağlı olarak geliştirilen şan eğitimi yardımıyla mümkün olabileceği görüşüne de ulaşılmıştır.

18. Araştırma sonucunda, Türkiye Türkçesinde bulunan ses uyumu kurallarının, özellikle uzun sözcüklerdeki ses türünün (ince-kalın, yuvarlak-düz gibi) tek düzelikle ilgili olarak deformasyona uğrayıp, şarkıyı seslendirme sırasındaki artikülasyon odağında değişiklik yapmasına ve dolayısıyla sesin kalitesinde bozulmaya neden olduğu gerekçesiyle şan eğitimine uygun olmadığı görüşü belirlenmiştir. (Ünlü uyumu, sözcüklerin ilk hecesini oluşturan ünlü sesi ince ise, sonraki hecelerdeki ünlüleri de ince olmalıdır. Örn. "iştirdiniz mi"veya"kalabalıklar mıydı" gibi.

Bununla ilgili olarak, İtalyanca gibi dillerde böyle bir kural olmadığı için, artikülasyon odağının değişmesine neden olabilecek bir deformasyon ve dolayısıyla sesin kalitesinde bir bozulma kuşkusu kalktığından, kaliteli ve teknik bir sesle birlikte, artikülasyonun doğru oluşturulduğunun ve sözcüklerin açıkça anlaşıldığının belirtildiği saptanmıştır.

19. Araştırmada ayrıca, Türkiye Türkçesinin konuşma diliyle yazı dili arasında, düzeltme ve inceltme işaretleriyle belirlenen farklılıklardan başka, özellikle "e" ve "a" ünlülerinin seslendirilmesinde sözcük yapısına göre değişik seslendirme biçimleri olduğu saptanmıştır.

Ancak, görüşme sonuçlarından bu tür değişik seslendirilen ünlülerin, pek çok dilde de bulunabileceği ve şan eğitimine olumsuz etki yapmayacağı düşünülüyor de belirlenmiştir.

Türkiye Türkçesinin dil bilgisi yapısının, şan eğitimi amaç, ilke ve yöntemlerine uygunluğu açısından incelenmesi konusyla ilgili olarak, görüşleri alınan konunun uzmanı bireylerin belirttikleri başka sorunlar da şu şekilde belirlenmiştir.

1. Türkiye'de toplumun örnek alabileceği görevlerdeki bireyler"örnek Türkçe"ile konuşmamaktadırlar.
2. Toplumun hemen hemen hiçbir kesiminde dile özen gösterilmemektedir.
3. Şan eğitimi veren bireyler, uygulamanın gerektirdiği müzikal boyut yanında, yeterince dil bilim, ses fizyolojisi ve anatomisi ile psikoloji bilmemektedirler.
4. Türkiye'nin müzik ve şan eğitimcisi yetiştirme alanındaki düzeyi, bilim ve teknik alanında ulaştığı düzeyden çok aşağıdadır.
5. Şan eğitiminde amaç genellikle sesi doğru kullanmak olarak dikkate alınırken, dil ihmal edilmektedir.
6. Türkiye'de dile uygunluğu araştırılmadan alınıp kullanılan şan teknikleri, bugün üzerinde yeni yeni düşünölmeye başlayan bir sorun yaratmıştır.

Araştırmada varılan sonuçlara göre getirilen öneriler aşağıda sıralanmıştır.

1. Türk müzik eğitimi kapsamında, ses eğitimiyle ilgili olarak"şarkı söyleme eğitimi"ve"şan eğitimi"kavramlarının anlamlarıyla kapsamları, amaçları, ilke ve yöntemleri, bilimsel çalışmalar yapılarak açıklığa kavuşturulmalıdır.
2. Bu kavramların anlamlarına ve amaçlarına uygun olarak kullanılıp yaygınlaştırılmaları için ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılmalıdır.
3. Türkiye'de şan eğitiminin geliştirilmesi için tanımı, dayandığı bilimsel temelleri, ilkeleri ve amaçları gözden geçirilmeli ve yeniden saptanmalıdır.
4. Türkiye'de şan eğitimindeki sorunlara çözümler bulmak üzere, şan eğitiminin çeşitli bilim dallarıyla ilgili ve disiplinler arası bir eğitim olduğu gözden kaçırılmadan, söz konusu bilim dallarıyla ilişkileri doğrultusunda ilgili uzmanlardan oluşturulacak bir ekiple işbirliği içinde çalışılmalıdır.
5. Dünyada şan eğitiminin başarıyla uygulandığı ve kendi dillerine uygun şan metodu oluşturan ölkelerde olduğu gibi, şan eğitiminin kuram ve uygulama

boyutları, bilimsel yöntemlere uygun olarak yapılacak çalışmalarla geliştirilmelidir.

6. Şan eğitimciliğinde bugüne kadar uygulanan "taklit" yönteminin yerine, daha çok çağdaş olan yöntemlere ağırlık verilmelidir.
7. Bunun için, bazı büyük kentlerde yapılmakta olan uygulamalı bilimsel araştırmalar, ses ve konuşma patolojileriyle birlikte, ses laboratuvarlarında deneyli ses çalışmalarlarıyla olabildiğince geliştirilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır.
8. Bu bağlamda öncelikle, şan eğitimcileri ve uygulayıcıları konunun gereğine inandırılarak, bilgilendirilmelidir.
9. Türkiye Türkçesine uygun şan metodu oluşturulmak üzere, yukarıda belirtilen alanlardaki ilgili ve yetkin bireylerle ortak ekip çalışmaları yapılmalıdır.
10. Bu amaçla, Türkçenin ses yapı özelliklerinin üstün şan yöntemleriyle uyumu (korelasyon) yapılarak dile uygun yöntem oluşturulmalıdır.
11. Bu araştırmadan çıkan sonuçla, Türkiye Türkçesinin ses yapısının şan eğitime uygun olmasına karşı, şan eğitiminde Türkçe sözlü eserlerin seslendirilmelerindeki dilin anlaşılmasının nedenleri de ayrıca araştırılmalıdır.
12. Türkçe şan eğitimi dağarcığı, şan eğitimi ilke, amaç ve yöntemleriyle dilin ses yapısına uygun olarak geliştirilmelidir.
13. Ses eğitimi kapsamında, şarkı söyleme eğitimi ve şan eğitimi yapılan kurumlarda, önceden saptanacak olan amaç, ilke, yöntemler ve kapsama uygun olarak ölçme ve değerlendirme biçimleri oluşturulmalıdır.

Bu araştırmayla ilgili olarak şu konular araştırılmalıdır;

1. Türkiye Türkçesine uygun olan şan eğitimi yönteminin araştırılarak, oluşturulması.
2. şan eğitimci ve uygulayıcılarında bulunması gereken niteliklerin saptanması.
3. Geleneksel Türk Müziğinde (Türk Halk ve Türk Sanat) şan tekniğini uygulayabilme biçimlerinin araştırılarak, oluşturulması.
4. şarkı söyleme ve şan eğitimlerinin lme ve değerlendirme boyutlarının bilimsel araştırmalarla saptanması.

KAYNAKLAR

- Altar, C. Memduh, 1974, **Opera Tarihi**, MEB Basımevi s.1,5,9,13, İstanbul.
- Altunya, Niyazi, 1981, **Gazi Eğitim Enstitüsü Programlarının Değerlendirilmesi**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, A. Ü. Eğitim Fakültesi Haziran 1981 Ankara.
- Archainbaud Eug., 1936, **l'Ecole du Chant Méthode Théorique et Pratique**, s.5, Paris.
- Arseven, Ali D., 1994, **Alan Araştırma Yöntemi**, Tekışık Matbaası, s.92, Ankara.
- Banguoğlu, Tahsin, **Dil Bahisleri**, Vakıf Matbaası, s.7,8,27,28,31, İstanbul.
- Baydar, Mustafa, 1973, **Atatürk ve Devrimlerimiz**, T.İş Bankası Yayınları, s.275,281 İstanbul.
- Belgin, Erol, 1996, **GÜFBE Doktora ders notları**.
- Bilen, Mürüvvet, 1996, **Plandan Uygulamaya Öğretim**, Aydan Web tesisleri, s.31, Ankara.
- Binbaşoğlu, Cavit, 1981, **Genel öğretim bilgisi**, Binbaşoğlu Yayınevi, s.30 ves.4, Ankara.
- Bloom, S., Benjamin, 1995, **İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme** Çev: D.A. Özçelik, MEB Yayınevi, s.168, İstanbul.
- Davran, Yalçın, 1997, **Şarkı Söyleme Sanatının Öyküsü**, Evrensel Müzik evi, s.108, Ankara.
- Demirel, Özcan, 1996, **Genel Öğretim Yöntemleri**, Usem yayınları, s.3, Ankara.
- Dilaçar, A., 1968, **Dil, Diller ve Dilcilik**, Türk Tarih Kurumu yayınları, s.3,5,28,23,83,52,224,225,69,45, Ankara.
- Dilaçar, A., 1978, **Anadili İlkeleri ve Türkiye Dışındaki Başlıca Uygulamalar**, TDK yayınları, s.10, Ankara.

- Egüz, Saip, 1991, **Toplu Ses Eğitimi**, Ayyıldız Matbaası, s.56, 54, Ankara.
- Ergin, Muharrem, 1994, **Üniversiteler İçin Türk Dili**, Bayrak Yayınları, s.63,199,138, İstanbul.
- Fidan, Nurettin, Erden, Münire, **Eğitim Bilimine Giriş**, Yıldırım Ofset Basımevi, s.11,12, Ankara.
- Gazimihal, Mahmut, R., 1961, **Musiki Sözlüğü**, MEB Basımevi, s.227,238,53, İstanbul.
- Gün, Aydın, 1988, **Müzik Dil Bağlamı ve Operamızdaki Uygulamalar**, Müzik Kongresi Bildirileri, s.11, Ankara.
- Güvenç, Bozkurt, 1994, **İnsan ve Kültür**, Remzi Kitabevi, s.106,108, İstanbul.
- Hançerlioğlu, Orhan, 1994, **Felsefe Sözlüğü**, Remzi Kitabevi, s.181,465,403, İstanbul.
- İlk Öğretim Kurumları Müzik Dersi Öğretim Programı**, 1994, MEB basımevi, s.13,101, Ankara.
- İmla Kılavuzu**, 1996, TDK Yayınları, s.6, Ankara.
- Kaya, Y.Kemal, 1984, **İnsan Yetiştirme Düzenimiz**, Eğitim, Politika, Kalkınma HÜS ve İB Döner Sermaye İşl. Tes. Baskısı, s.69, Ankara.
- Kaptan, Saim, 1993, **Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri**, Tekışık Web Ofset Tesisleri, s.44,46,50, Ankara.
- Kongar, Emre, 1995, **Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği**, Remzi Yayınevi, s.37, İstanbul.
- Kula, O.Bilge, 1995, **Bilim Dili ve Dilin Tarihsel, Kültürel İşlevi**, Öğretmen Dünyası Dergisi, s.12.
- Le Grand Livre des Arts, 1980, **Les Editions des Deux Coqs d'or** s.344, Paris le Petit Larousse en Couleurs, 1972, s.304,329,867,165 Paris.
- Marafioti, P.Mario, 1922, **Caruso's Method of Voice Production** d'Appleton and Company, s.193, New York.

- Micro Robert, 1978, **Dictionnaire du Français**, s.1006, 1145, 163, Paris.
- Özgüven, İbrahim, Ethem, 1980, **Araştırmada, Seçmede, Psikolojik Danışmada Görüşme İlke ve Teknikleri**, İleri Matbaası, s.110, Ankara.
- Paçacıoğlu, Burhan, 1987, **Türk Dili Dersleri**, YÖK Matbaası, s.10,281,32,158,22,30, Ankara.
- Pitt, Charles, 1994, Çev. Koptagel, Yüksel, **Türk Operası**, Orkestra Dergisi, sayı 243, s.47,50,51, İstanbul.
- San, İnci, 1983, **Sanat Eğitimi Kuramları**, Özen Matbaacılık, s.19, Ankara.
- Saraç, Tahsin, 1982, **Türkçe Büyük Sözlük**, San Matbaası, s.271, 1220, Ankara.
- Say, Ahmet, 1995, **Müzik Tarihi**, MA Yayınları, s.203, Ankara.
- Selen, Nevin, **Söyleyiş Ses Bilimi**, Akustik Ses Bilim ve Türkiye Türkiyesi, TDK Yayınları, Ankara.
- Sevengil, R.Ahmet, 1969, **Opera ile İlk Temaslarımız**, ME Basımevi, s.3,11,18,59,65,24, İstanbul.
- Süer, Rıdvan, 1989, **Orta Öğretim Kurumlarında Müzik Eğitimi ve Sorunları**, TED yayınları, s.194, Ankara.
- Şimşek, Gülşen, 1997, **AİBÜEF Dekanlığı Müzik Eğitimi Sempozyumu Bildirisi**.
- Tanilli, Server, 1998, **Yaratıcı Aklın Sentezi**, Adam Yayınları, s.195, İstanbul.
- Tansu, Muzaffer, 1963, **Durgun Genel Ses Bilgisi ve Türkçe**, TDK yayınları, s.3,41,48,6,52,54,91,93,56,71, Ankara.
- Tanrikulu, Orhan, 1993, **Tarihsel Akışı İçinde Operada Türkler ve Türkler'de Opera**, Orkestra Dergisi, sayı 233, s.18,19, İstanbul.
- Taşer, Suat, 1978, **Konuşma Eğitimi**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, s.193, Ankara.
- Türkçe Sözlük, 1988, TDK Basımevi, s.1287,1370,698,1442,1648, Ankara.

- Töreyin, A. Meral, 1995, **İlköğretim Kurumlarında Müzik Eğitimi Sorunu**, GÜFBE basılmamış Yüksek Lisans Tezi, s.3, Ankara.
- Uçan, Ali, 1982, **Gazi Yüksek Öğretmen Okulu Müzik Bölümü Müzik Alanı 1. Yıl Programının Değerlendirilmesi**, Ankara.
- Uçan, Ali, 1988, **Türkiye'de Cumhuriyetin İlk Altmış Yılında Müzik Eğitiminde Program Geliştirme**, GÜGEF Dergisi, cilt.4, s.312, Ankara.
- Uçan, Ali, 1989, **Eğitim Bilimleri Sempozyumu Bildiriler**, s.53, Malatya.
- Uçan, Ali, 1994, **İnsan ve Müzik, İnsan ve Sanat Eğitimi**, MAY Yayınları, s.12, Ankara.
- Uçan, Ali, 1994, **Müzik Eğitiminde Temel Kavramlar, İlkeler ve Yaklaşımlar**, MAY Yayınları, s.14, Ankara.
- Uras, Erol, 1996, **Türkiye'de Operanın Gerekliliği ve Gelişmesi**, Orkestra Dergisi, sayı 265, s.39, İstanbul.
- Ünal, Sadettin, 1988, **Türkiye'de Müzik Eğitimi Yetiştirme Dünü ve Bugünü, Birinci Müzik Kongresi Bildiriler**, Evren Ofset, s.481, Ankara.
- Ünal, Sadettin, 1989, **Orta Öğretim Kurumlarında Müzik Öğretimi ve Sorunları**, TED yayınları, s.240, Ankara.
- Vardar, Berke, 1982, **Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri**, TDK yayınları, s.16,67, Ankara.

EKLER

EK-1 Niyazi Altunya'nın özel çalışmasından alınan 1916-1931 yılları arasındaki Türkiye'de Müzik Eğitimi Programları

EK-2 Niyazi Altunya'nın özel çalışmasından alınan 1936-1969 yılları arasındaki Türkiye'de Müzik Eğitimi Programları

EK-3 Niyazi Altunya, Gazi Eğitim Enstitüsü Programlarının Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Haziran 1981, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi. 1941-1957 yılları arasındaki Türkiye'de Müzik Eğitimi Programları

EK-4 Ali Uçan, Gazi Yüksek Öğretmen Okulu Müzik Alanı Birinci Yıl Programının Değerlendirilmesi, 1982, Ankara, 1936-1969 yılları arasındaki Gazi Yüksek Öğretmen Okulu Müzik Eğitimi Programları

EK-5 Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı 1980-1994 Şan-Opera Anasanat Dalı Programları

Ek-6 Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı 1994-1995 Opera Anasanat Dalı Programı

GÖRÜŞME FORMU

Açıklama

Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde yapmakta olduğum müzik eğitimi anasanat dalı doktora tez çalışması için seçtiğim "Türkiye Türkçesi dil bilgisi yapısının, şan eğitimi amaç, ilke ve teknikleri açısından incelenmesi" konusunu, veri toplama tekniklerinden "görüşme" yoluyla araştırmak istiyorum.

Örneklem grubu olarak belirlediğim, konunun uzmanı olan sizden daha önce telefonla aradığım randevu üzerine görüşme yapma isteğimi olumlu karşılayarak yardımcı olduğunuz için teşekkür ederim.

Araştırmamı, amaç, düzey ve işlevselliği açısından; temel, çevreye ve ortamına göre; saha, yöntem, amaç, zaman ve kontrol olanaklarına göre de betimsel yöntem kapsamında gerçekleştirmeyi düşünmekteyim.

Araştırma probleminin çözümü için, bu konuda Türkiye'de henüz yeterli düzeyde yazılı kaynak bulunamaması ve betimsel yöntemlere uygunluğu nedeniyle görüşme yoluyla veri toplamak istiyorum.

Görüşme tekniği olarak da sonucunun sayısal verilere dönüştürülme olasılığının yüksek, alınan cevapların karşılaştırılabilir olması ve görüşülen kişiye cevap serbestisi vermesi nedeniyle, kısmen yapıtlı-kısmen yapıtsız görüşme tekniklerinden "odaklanmış görüşme" yöntemini uygulamaktayım.

Araştırma problemi üzerinde belirlenen sorular hakkındaki görüşleriniz not alınarak ve ses kayıt aracıyla tesbit edilecek, sonuçlar ise uygun istatistik yöntemleriyle sayısal verilere dönüştürülerek, değerlendirilecektir.

Araştırmamın gerçekleştirilmesine katkılarınızdan dolayı teşekkür eder, saygılar sunarım.

Araştırmacı
Ayşe Meral TÖREYİN

GÖRÜŞME SORULARI

I. Şan Eğitimi İlke ve Teknikleri Hakkında;

1. Şan eğitiminin bilimsel bir tanımını yapar mısınız?
2. Sizce şan eğitiminin bilimsel temelleri nelerdir?
3. Size göre şan eğitiminin temel ilkeleri nelerdir?
4. Sizce sanatçı ve müzik eğitimcisi yetiştirmek amacıyla yapılan şan eğitimleri karşılaştırıldığında, her iki amaca yönelik olan şan eğitimlerinin öğelerindeki önemlilik, sıralılık ve ağırlık arasında fark var mıdır, varsa nasıldır?
5. Belli başlı şan ekolleri sizce hangileridir ve nasıl oluşmuştur, bunların benzer ve farklı yanlarını açıklar mısınız?
6. Şan eğitiminde artikülasyon ve diksiyonun önemi ile, rezonatörlerin doğru kullanılmasının önemi arasında bir derecelendirme yapar mısınız?
7. Sizce Türkiye Türkçesinin ses yapısı şan eğitimine uygun mudur, ne ölçüde, nasıl?
8. Sizce Türkiye Türkçesinin artikülasyon ve diksiyonu şan eğitimine uygun mudur, ne ölçüde ve nasıl?
9. Sizce Türkiye'de şan eğitimi veren ve uygulayan kurumlarda Türkiye Türkçesine uygun ve doğru bir şarkı söyleme biçimi (Türk şan ekolü) oluşmuş mudur?
10. Türkçe repertuar eksikliği giderilerek, şan eğitiminde Türkçenin daha sık kullanılması halinde, dilimize uygun bir şan ekolünün gelişmesi mümkün olabilir mi?

II. Türkiye Türkçesinin Ses ve Müzikal Yapısı Hakkında;

1. Sizce Türk alfabesi, Türkiye Türkçesindeki tüm sesleri aynen ve tamamen ifade edebiliyor mu?
2. Türkiye Türkçesindeki sesleri oluşturma kurallarıyla, şarkı sesi oluşturma kuralları arasındaki ilişki nasıldır?
3. Türkiye Türkçesinin fonetik yapısı ile şan eğitimi ilke ve tekniklerinin uyuşan ya da uyuşmayan noktaları nelerdir?
4. Sizce, konuşma diliyle yazı dili arasında hala-halâ gibi netleşmiş farklılıklardan başka, düzeltme işaretleriyle belirtilmeyen belirsizlikler var mıdır?
5. Burada bulunmayan ve size öre önemli olan başka sorunlar nelerdir.

ÖZGEÇMİŞ

Ayşe Meral TÖREYİN

1950 yılında Zara'da doğdu.

1969 yılında Eskişehir Süleyman Çakır İlköğretmen okulunu bitirdi.

1973 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümünü bitirdi.

1978-1981 yılları arasında Paris Ecole Normale de Musique'de şan eğitimi ve bröve aldı.

1990 yılına kadar orta öğretim kurumlarında müzik öğretmenliği yaptı.

1990-1997 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Bölümünde görev yaptı.

1992 yılında aynı fakültede lisans tamamladı.

1995 yılında Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde yüksek lisans bitirdi.

Aynı yıl doktora programına girdi.

1997 temmuz ayında atandığı Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi bölümündeki ses eğitimi anabilim dalı öğretim görevliliğini sürdürmektedir.

35. Sokak 77/5 Bahçelievler/Ankara adresinde oturmaktadır.